

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Studijní program: P 6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: Organizace a řízení podniků

**RESTRUKTURALIZACE PODNIKŮ JAKO DŮSLEDEK
TRANSFORMAČNÍCH ZMĚN**

**Restructuring of Companies as a Result of Transformation
Changes**

Ing. Jaroslava Syrovátková

Školitel: doc. Ing. Josef Sixta, CSc., Katedra podnikové ekonomiky

Počet stran: 160

Počet příloh: 7

Liberec, 2008

Annotation

This doctoral thesis concerns with restructuring companies during the transformation of the Czech Republic.

It consists of 9 chapters. The first chapter lists the objectives and methods used during the work on this thesis. The next one concerns with the transformation, which is a complex process and whose success requires a systemic solution of a plenty of partial, both economic and non-economic, arrangements. The third chapter covers the theory of restructuring processes, that are closely connected to realising suitable arrangements and represent general changes in a company. The company restructuring is based on changes, that affect all spheres of this company's activity.

The following chapter maps legal environment, that is related to business subjects. It includes an analysis of chosen laws and applicable changes. It also deals with law enforcement, which is still unsatisfactory. The fifth chapter depicts transformation processes, that impact individual company's activities and that can be classified by their role in converting the company's input to output.

The sixth chapter specifies selected business conditions in the Czech Republic and it focuses on aspects, that influence the activity of business subjects either in positive or negative meaning. The seventh chapter describes activities, that help solve restructuring processes linked with syndicating business subjects and the eighth one addresses running business in the Liberec region.

The last chapter is dedicated to a summary of empirical research, that was conducted among business subjects, whose headquarters or residence belongs to the Liberec region. The thesis is accompanied by charts and pictures related to the processes of transformation and restructuring and to evaluating the results of the empirical research.

In a conclusion of this thesis we decide whether the objectives were met and whether the main and complementary theories, determined in the introduction, are valid or not.

Keywords

Transforming, restructuring, law enforcement, privatization, small-scale privatization, large-scale privatization, restitution, voucher privatization.

Annotation

Die vorliegende Dissertation befasst sich mit der Problematik der Restrukturalisierung von Unternehmen innerhalb der Bedingungen der Tschechischen Republik.

Die Arbeit enthält neun Kapitel. Im ersten Kapitel werden die Ziele und Methoden eingeführt, die bei der Bearbeitung der Dissertation benutzt wurden. Das zweite Kapitel beschäftigt sich mit der Problematik der Transformation, welche einen komplexen Prozess darstellt und deren Erfolg die systemische Lösung einer ganzen Reihe partieller, ökonomischer und auch mikroökonomischer Maßnahmen voraussetzt. Das dritte Kapitel widmet sich der Theorie der Restrukturalisierungsprozesse, welche einen Prozess allgemeiner Änderungen im Unternehmen darstellen und eng verknüpft sind mit der Realisation geeigneter Maßnahmen. Die Unternehmensrestrukturalisierung basiert auf Änderungen, welche den gesamten Bereich des Betriebslebens durchdringen.

Das vierte Kapitel verzeichnet Gewerbebetriebe betreffende rechtliche Mittel. Es enthält eine Analyse ausgewählter Gesetze und deren Änderungen. Es beschäftigt sich auch mit der Problematik der Eintreibbarkeit des Rechts, die bislang unzureichend ist. Das fünfte Kapitel erfasst die Transformationsprozesse, welche die einzelnen unternehmerischen Tätigkeiten betreffen und sich danach gliedern, was für eine Funktion ihnen bei der Umwandlung von Unternehmenseintritten in Austritte zukommt.

Das sechste Kapitel befasst sich mit der Spezifizierung ausgewählter Bedingungen des Unternehmens in der Tschechischen Republik mit Zielrichtung auf diejenigen Aspekte, welche die Tätigkeit unternehmerischer Subjekte beeinflusst, sowohl positiver als auch negativ. Das siebte Kapitel beschäftigt sich mit ausgewählten Aktivitäten, welche in positiver Form bei der Lösung von Restrukturalisierungsprozessen im Rahmen der Zusammenführung von Gewerbebetrieben behilflich sind, und das achte Kapitel konzentriert sich auf die Unternehmertätigkeit im Bezirk Liberec.

Der Abschluss der Dissertation gilt der Zusammenfassung der Ergebnisse der empirischen Untersuchung, welche in verschiedenen Gewerbebetrieben durchgeführt worden ist, deren Sitz oder Wohnort sich auf dem Kataster des Bezirks Liberec befindet. Die Arbeit wird ergänzt durch eine Reihe Tabellen und Grafiken, welche sich auf die Problematik der Transformations- und Restrukturalisierungsprozesse sowie auf die Auswertung der Ergebnisse der empirischen Untersuchung beziehen.

Der Gipfelpunkt der Arbeit besteht in der Zusammenfassung, d.h. der Feststellung, ob die gesetzten Ziele erreicht wurden, und in der Behauptung oder Widerlegung der Haupt- und Teilhypothese, welche in der Einleitung der Dissertation aufgeführt werden.

Schlüsselwörter

Transformation, Restrukturalisierung, Eintreibbarkeit des Rechts, Privatisierung, kleine Privatisierung, große Privatisierung, Restitution, Kuponprivatisierung

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou doktorskou disertační práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé disertační práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li disertační práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Disertační práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací se školitelem disertační práce a ostatními odborníky v oboru.

V Liberci, 31. března 2008

.....

Obsah

SEZNAM POUŽÍVANÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	10
SEZNAM TABULEK.....	14
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	16
ÚVOD.....	17
1 CÍLE A METODY DISERTAČNÍ PRÁCE.....	19
1.1 CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE.....	19
1.2 METODY ZPRACOVÁNÍ DISERTAČNÍ PRÁCE.....	19
2 TRANSFORMAČNÍ PROCESY V ČESKÉ REPUBLICE.....	21
2.1 TRANSFORMAČNÍ PROCES V ČESKÉ REPUBLICE.....	21
2.2 ETAPY TRANSFORMACE.....	22
2.2.1 <i>Etapa 1990–1993</i>	22
2.2.2 <i>Etapa 1994–1996</i>	24
2.2.3 <i>Etapa 1997–1999</i>	25
2.2.4 <i>Etapa 2000– 2004</i>	26
2.3 TRANSFORMACE V JEDNOTLIVÝCH ODVĚTVÍCH.....	27
2.3.1 <i>Transformace průmyslu</i>	28
2.3.2 <i>Transformace zemědělství</i>	30
2.3.3 <i>Transformace stavebnictví</i>	31
2.3.4 <i>Transformace služeb</i>	32
2.3.5 <i>Transformace bankovního sektoru</i>	32
2.3.6 <i>Transformace pojišťovacího sektoru</i>	36
2.3.7 <i>Kapitálový trh</i>	38
2.4 PRIVATIZACE.....	38
2.4.1 <i>Změny vlastnických vztahů</i>	39
2.4.2 <i>Restituce</i>	39
2.4.3 <i>Malá privatizace</i>	40
2.4.4 <i>Velká privatizace</i>	42
2.4.5 <i>Kupónová privatizace</i>	45
2.4.6 <i>Metody privatizace</i>	46
3 RESTRUKTURALIZAČNÍ PROCESY.....	48
3.1 KONKURENCESCHOPNOST PODNIKU.....	48
3.2 ŽIVOTNÍ CYKLUS PODNIKU.....	49
3.3 RESTRUKTURALIZACE PODNIKŮ.....	50
3.4 ČLENĚNÍ RESTRUKTURALIZACE.....	51
3.5 RESTRUKTURALIZAČNÍ KONCEPCE.....	52
3.5.1 <i>Analýza výchozího stavu</i>	52
3.5.2 <i>Tvorba nové strategie podniku</i>	53
3.5.3 <i>Finanční restrukturalizace</i>	53

3.5.4	<i>Informace o vstupu do restrukturalizace</i>	54
3.5.5	<i>Transparentnost účetnictví</i>	54
3.5.6	<i>Financování restrukturalizace</i>	54
3.5.7	<i>Nefinanční restrukturalizace</i>	54
3.5.8	<i>Změna organizační struktury</i>	55
3.6	RESTRUKTURALIZACE V ČESKÉ REPUBLICE	55
3.7	PODNIK 21 – ČESKÁ CESTA K RESTRUKTURALIZACI MALÝCH PODNIKŮ	57
3.8	REVITALIZACE PODNIKU	58
3.9	PODNIKOVÝ REENGINEERING	58
3.10	OUTSOURCING	59
4	PRÁVNÍ PODMÍNKY PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	61
4.1	PRÁVO V ČESKÉ REPUBLICE	63
4.1.1	<i>Občanský zákoník</i>	64
4.1.2	<i>Obchodní zákoník</i>	65
4.1.3	<i>Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení</i>	67
4.1.4	<i>Zákon o účetnictví</i>	68
4.1.5	<i>Zákon o živnostenském podnikání</i>	69
4.2	PRÁVNÍ PROSTŘEDÍ V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989	70
4.3	ZMĚNY VYBRANÝCH PRÁVNÍCH NOREM	71
4.3.1	<i>Obchodní zákoník</i>	71
4.3.2	<i>Občanský zákoník</i>	72
4.3.3	<i>Živnostenský zákon</i>	72
4.3.4	<i>Zákoník práce</i>	73
4.3.5	<i>Zákon o konkursu a vyrovnání</i>	73
4.3.6	<i>Zákon o účetnictví</i>	74
4.3.7	<i>Zákon o správě daní a poplatků</i>	74
4.3.8	<i>Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti</i>	75
4.3.9	<i>Zákon o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění</i>	75
4.3.10	<i>Zákon o daních z příjmů</i>	76
4.3.11	<i>Zákon o dani z nemovitostí</i>	76
4.3.12	<i>Zákon o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí</i>	77
4.3.13	<i>Zákon o spotřebních daních</i>	77
4.3.14	<i>Zákon o dani silniční</i>	78
4.3.15	<i>Zákon o dani z přidané hodnoty</i>	78
4.4	VYMAHATELNOST PRÁVA	79
5	PODNIKOVÉ PROSTŘEDÍ	81
5.1	TRANSFORMACE PODNIKOVÝCH ČINNOSTÍ	82
5.2	ČLENĚNÍ TRANSFORMAČNÍHO PROCESU	83
5.3	HMOTNÁ A FINANČNÍ STRÁNKA ČINNOSTI PODNIKU	84
5.4	STRÁNKY TRANSFORMAČNÍHO PROCESU	85
5.4.1	<i>Členění útvarů podniku podle charakteru činností</i>	85
5.5	ZMĚNY PODNIKOVÝCH ČINNOSTÍ	86

6	SPECIFICKÉ FAKTORY PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	87
6.1	PRÁVNÍ FORMY PODNIKÁNÍ	90
6.2	ADMINISTRATIVNÍ ZÁTĚŽ PODNIKATELŮ	90
6.3	KORUPCE	96
6.3.1	<i>Korupce v České republice</i>	96
6.4	ZMĚNA KAPITÁLU	99
6.5	PRÁCE NA ČERNO	102
6.6	ŠVARC SYSTÉM	105
6.7	ZMĚNY NA TRHU PRÁCE	106
6.8	KOLEKTIVNÍ MZDOVÉ VYJEDNÁVÁNÍ	107
6.9	FLEXIBILNÍ FORMY ZAMĚSTNÁVÁNÍ	108
6.10	FLEXIBILNÍ ZMĚNY ORGANIZACE PRACOVNÍ DOBY VE SPOLEČNOSTI	110
6.11	MIGRACE	111
6.12	ZAMĚSTNÁVÁNÍ CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE	112
6.12.1	<i>Formy zaměstnávání cizinců</i>	113
6.12.2	<i>Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků</i>	114
6.12.3	<i>Klientský systém</i>	114
6.12.4	<i>Projekt „Zelené karty“</i>	115
6.13	NEKALÁ SOUTĚŽ	115
6.14	OCHRANA HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE	116
6.15	PODPORA MALÉHO A STŘEDNÍHO PODNIKÁNÍ	117
7	ROLE HOSPODÁŘSKÉ KOMORY ČESKÉ REPUBLIKY V RESTRUKTURALIZAČNÍCH PROCESECH PODNIKŮ	119
7.1	INFORMAČNÍ MÍSTA PRO PODNIKATELE (InMP)	120
7.2	CEBRE - ČESKÁ PODNIKATELSKÁ REPREZENTACE PŘI EVROPSKÉ UNII	121
7.3	DATABÁZOVÝ SYSTÉM AXIS4INFO	122
7.4	OCEŇOVÁNÍ PODNIKATELŮ	122
7.5	ŽIVNOSTNÍK ROKU	123
7.6	RATING PODNIKATELŮ	124
7.7	„DOMÁCÍ VÝROBKY” – SYSTÉM REGIONÁLNÍCH ZNAČEK	124
8	PODNIKÁNÍ V LIBERECKÉM KRAJI	126
9	EMPIRICKÝ VÝZKUM	129
9.1	REALIZAČNÍ ETAPA EMPIRICKÉHO VÝZKUMU	129
9.2	ZPRACOVÁNÍ, ANALÝZA A VYHODNOCENÍ EMPIRICKÉHO VÝZKUMU	131
9.3	SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ	133
	ZÁVĚR	138
	CITACE	143
	BIBLIOGRAFIE	150
	SEZNAM PŘÍLOH	159

SEZNAM POUŽÍVANÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

§	paragraf	
%	procento	
AO	administrativní oblast	
AP	agentura práce	
ARES	Administrativní registr ekonomických subjektů	
ARIS	Automatizovaný rozpočtový informační systém	
a. s.	akciová společnost	
ASPI	automatizovaný systém právních informací	
b. c.	běžná cena	
BPI	Index plátců úplatků	Bribe Payers Index
BOZP	bezpečnost a ochrana zdraví při práci	
CEBRE	Česká podnikatelská reprezentace při EU	Czech Business Representation
cit.	citované	
CPI	Index vnímání korupce	Corruption Perception Index
cz	Česká republika	Czech Republic
CZK	Koruna česká	Czech koruna
CzechTrade	Česká agentura na podporu obchodu	Official Business and Trade Gate to the Czech Republic
č.	číslo	
ČEKIA	Česká kapitálová informační agentura	
ČEZ	České energetické závody	
ČKD	Českomoravská Kolben Daněk	
ČNB	Česká národní banka	
ČNI	Český normalizační institut	
ČSA	České armády	
ČR	Česká republika	
ČSÚ	Český statistický úřad	
ČÚS	české účetní standardy	
DPH	daň z přidané hodnoty	
EDS	Evropská družstevní společnost	
EEIG	Evropská hospodářské zájmové sdružení	European Economic Interest Grouping
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu	European Free Trade Association
EHS	Evropské hospodářské společenství	
EHZS	Evropské hospodářské zájmové sdružení	
EN	evropská norma	
EPS	ekvivalent produkčních subvencí	
EU	Evropská unie	European Union
EUD	Evropské družstvo (Eurodružstvo)	
EUR	euro	

EURO – CHAMBRES	Sdružení evropských obchodních a průmyslových komor	Association of European Chambres of Commerce and Industry
ES ES	Evropské společenství Evropská společnost	
FDI	přímé zahraniční investice	Foreign Direkt Investment
FNM FO FÚ GCB	Fond národního majetku fyzické osoby finanční úřad Globální barometr korupce	Global corruption barometr
ha HDP HK ČR http	hektar hrubý domácí produkt Hospodářská komora České republiky hypertextový přenosný protokol	hyper text transfer protokol
ICD	kód mezinárodního označení	International Code Designator
ICD value	hodnota kódu mezinárodního označení	International Code value
IČ IEC	identifikační číslo Mezinárodní technické konsorcium	International Engineering Consortium
InMP IPB ISBN	Informační místa pro podnikatele Investiční a Poštovní banka standardní identifikační číslo knihy	Identifical Standard Book Number
ISO	Mezinárodní společnost pro standardizaci	International Organisation for Standartization
ISSN	mezinárodní standardní číslo seriálové publikace	International Standard Book Number
ITC	Mezinárodní obchodní středisko	International Trade Centre
JZD kapit. Kč kol. kooper. ks k. s. KZPS M	jednotné zemědělské družstvo kapitola Koruna česká kolektiv kooperace kus komanditní společnost Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR mzdy	

mil.	milion	
mld.	miliarda	
MPaO	Ministerstvo průmyslu a obchodu	
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu	
MS	Ministerstvo spravedlnosti	
MSP	malé a střední podniky	
nábř.	nábřeží	
NATO	Severoatlantická aliance	North Atlantic Treaty Organisation
NNO	nestání nezisková organizace	
obch.	obchodní	
Obr.	obrázek	
obr.	obrázek	
odst.	odstavec	
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	Organisation for Economic Co-operation and Development
OJ	organizační jednotka	
OKEČ	odvětvová klasifikace ekonomických činností	
OR	obchodní rejstřík	
os.	osoba	
OSN	Organizace spojených národů	United Nations Organization
PD	pracovní doba	
PF	Pozemkový fond	
PGRLF	Podpůrný garanční rolnicko lesnický fond	
PO	pondělí	
PO	požární ochrana	
PO	právnícké osoby	
poř.	pořadové	
pozn.	poznámka	
PP	pracovní poměr	
prof.	profesní	
prostř.	prostřednictvím	
prům.	průměr	
RA	Registrační autorita	Registration authority
REC	Regionální environmentální centrum	
RES	Registr ekonomických subjektů	
resp.	respektive	
RM-SYSTÉM	organizátor mimoburzovního trhu s cennými papíry	
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci	
s.	strana	
Sb.	Sbírka zákonů	
SBČS	Státní banka československá	
s. c.	stálá cena	
SCE	Evropská družstevní společnost	European Cooperative Society
SE	Evropská společnost (Evropská akciová	Societa Europaea

	společnost)	
SHR	samostatně hospodařící rolníci	
s. p.	státní podnik	
spol.	společnost	
spol. s r. o.	společnost s ručením omezeným	
s. r. o.	společnost s ručením omezeným	
s r. o.	s ručením omezeným	
SZP	společný zemědělský podnik	
St	středa	
str.	strana	
Středoč.	Středočeský	
Tab.	tabulka	
tab.	tabulka	
TI		Transparency International
tis.	tisíc	
tj.	to je	
TUL	Technická univerzita v Liberci	
UEAPME	Evropské sdružení živnostníků a malých a středních podniků	European Association of Craft, Small and Medium-sized Enterprises
USA	Spojené státy americké	United States of America
USD	americký dolar	United States dollar
ust.	ustanovení	
vlast.	vlastní	
v. o. s.	veřejná obchodní společnost	
v. s.	včetně služeb	
vyd.	vydáno	
vyhl.	vyhláška	
WTO	Světová obchodní organizace	World Trade Organization
www	internetová stránka	World Wide Web
zák.	zákoník	
zem.	zemědělský	
ZK	základní kapitál	
ZoZ	Zákon o zaměstnanosti	
z. p.	zemědělský podnik	
z. p.	zemědělská půda	
ZPS	Závody přesného strojírenství	

SEZNAM TABULEK

TAB. 1	DAŇOVÁ KVÓTA V ČESKÉ REPUBLICE V LETECH 1993–2001	24
TAB. 2	PRŮMĚRNÉ DENNÍ HODNOTY NOMINÁLNÍCH SMĚNNÝCH KURZŮ VŮČI EURU A DOLARU	27
TAB. 3	TEMPO RŮSTU PRODUKCE ZÁKLADNÍCH ODVĚTVÍ V LETECH 1991–2000	28
TAB. 4	ODVĚTVOVÁ STRUKTURA HDP V LETECH 1990–2000 PODLE JEDNOTLIVÝCH ODVĚTVÍ	28
TAB. 5	VÝVOJ POČTU JZD A STÁTNÍCH STATKŮ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V LETECH 1960–1989	30
TAB. 6	MALÁ PRIVATIZACE V ČESKOSLOVENSKU V LETECH 1991–1993	41
TAB. 7	PŘEHLED PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ A VÝDAJŮ „ZVLÁŠTNÍHO ÚČTU“ MALÉ PRIVATIZACE	42
TAB. 8	PŘEHLED PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ A VÝDAJŮ V LETECH 1991–2006	43
TAB. 9	PŘÍJEM Z PRODEJE MAJETKU AKCIÍ V LETECH 1991–2006	44
TAB. 10	PŘÍJEM Z PRODEJE MAJETKU AKCIÍ V LETECH 1991–2006 V KČ S ROZDĚLENÍM NA TUZEMSKO A ZAHRANIČÍ	44
TAB. 11	STAV REALIZACE PRIVATIZACE V ČESKÉ REPUBLICE PODLE JEDNOTLIVÝCH TRANSFORMAČNÍCH METOD V LETECH 1991–2003	45
TAB. 12	POČET PRIVATIZOVANÝCH SUBJEKTŮ V JEDNOTLIVÝCH LETECH	46
TAB. 13	POČET EKONOMICKÝCH SUBJEKTŮ VZNIKLYCH A ZANIKLYCH V ČESKÉ REPUBLICE	49
TAB. 14	POČTY PŘIJATÝCH ZÁKONŮ A ÚSTAVNÍCH ZÁKONŮ V ČESKOSLOVENSKU A V ČESKÉ REPUBLICE V LETECH 1990–2004	62
TAB. 15	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 513/1991 SB., OBCHODNÍ ZÁKONÍK	72
TAB. 16	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 40/1964 SB., OBČANSKÝ ZÁKON	72
TAB. 17	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 455/1991 SB., ŽIVNOSTENSKÝ ZÁKON	73
TAB. 18	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 65/1965 SB., ZÁKONÍK PRÁCE	73
TAB. 19	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 328/1991 SB., O KONKURSU A VYROVNÁNÍ	74
TAB. 20	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 563/1991 SB., O ÚČETNICTVÍ	74
TAB. 21	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 337/1992 SB., O SPRÁVĚ DANÍ A POPLATKŮ	75
TAB. 22	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 589/1992 SB., O POJISTNÉM NA SOCIÁLNÍM ZABEZPEČENÍ A PŘÍSPĚVKU NA STÁTNÍ POLITIKU ZAMĚSTNANOSTI	75
TAB. 23	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 592/1992 SB., O POJISTNÉM NA VŠEOBECNÉM ZDRAVOTNÍM POJIŠTĚNÍ	76
TAB. 24	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 586/1992 SB., O DANÍCH Z PŘÍJMŮ	76
TAB. 25	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 338/1992 SB., O DANI Z NEMOVITOSTÍ	77
TAB. 26	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 357/1992 SB., O DANI DĚDICKÉ, DANI DAROVACÍ A DANI Z PŘEVODU NEMOVITOSTÍ	77

TAB. 27	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 587/1992 SB., O SPOTŘEBNÍCH DANÍCH	78
TAB. 28	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 353/2003 SB., O SPOTŘEBNÍCH DANÍCH	78
TAB. 29	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 16/1993 SB., O DANI SILNIČNÍ	78
TAB. 30	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 588/1992 SB., O DANI Z PŘIDANÉ HODNOTY	79
TAB. 31	POČET NOVEL ZÁKONA Č. 235/2004 SB., O DANI Z PŘIDANÉ HODNOTY	79
TAB. 32	UMÍSTĚNÍ VE STATISTICKÉM ŠETŘENÍ O VYTVOŘENÝCH PODMÍNKÁCH PODNIKÁNÍ	87
TAB. 33	CELKOVÁ ADMINISTRATIVNÍ ZÁTĚŽ PODNIKATELŮ V ČESKÉ REPUBLICE	92
TAB. 34	ANALYZOVANÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY PODLE JEDNOTLIVÝCH ÚŘADŮ	94
TAB. 35	PRŮZKUM MÍNĚNÍ O ZKORUMPOVÁNÍ INSTITUCÍ V ČESKÉ REPUBLICE V ROCE 2007	98
TAB. 36	POČET NOVĚ VYTVOŘENÝCH PRACOVNÍCH MÍST POBÍDKOVÝMI FIRMAMI V LETECH 1999 – 2007	101
TAB. 37	VLIV POBÍDKOVÝCH FOREM NA HDP V BĚŽNÝCH CENÁCH	101
TAB. 38	POČTY OSOB PRACUJÍCÍCH NA ČERNO V ČESKÉ REPUBLICE V LETECH 1995–2004 A JEJICH PROGNOZA DO ROKU 2010	104
TAB. 39	POČET ČLENŮ HK ČR V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH	120

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBR. 1	ANALÝZA VÝCHOZÍHO STAVU PODNIKU	53
OBR. 2	SCHÉMA TRANSFORMAČNÍHO PROCESU V PODNIKU	83
OBR. 3	VŠEOBECNÝ PODNIKOVÝ TRANSFORMAČNÍ SYSTÉM	83
OBR. 4	POČET DŮVODŮ KE ZMĚNÁM V JEDNOTLIVÝCH SUBJEKTECH	134
OBR. 5	STRUKTURA DŮVODŮ ZMĚN V JEDNOTLIVÝCH SUBJEKTECH	135
OBR. 6	POČET ZMĚN, KTERÉ VYVOLALY NOVELY VYBRANÝCH ZÁKONŮ V LETECH 1993-2007	136
OBR. 7	POČET ZMĚN, KTERÉ VYVOLALY NOVELY DAŇOVÝCH ZÁKONŮ V LETECH 1993-2007	136

ÚVOD

Transformace české ekonomiky z centrálně plánované na ekonomiku tržního typu byla spojena s řadou změn v mnoha oblastech naší společnosti. Za uplynulá léta v důsledku přeměny vlastnických vztahů došlo k významnému rozvoji soukromého podnikání. Tyto změny musely být podloženy i legislativně. Jednou z podstatných změn provázející transformaci bylo zavedení nové daňové soustavy a řady různých zákonů, které umožnily změny ve společnosti provést. Tyto zákony, které upravují postavení podnikatelských (i nepodnikatelských) subjektů, byly již mnohokrát novelizovány. Vzniklo tak poměrně široké, a pro podnikatele málo přehledné, spektrum zákonů, předpisů a nařízení.

Zákony vzhledem k častým dílčím novelám nejsou provázané a v některých oblastech je dodnes nevyhovující či nedostatečná legislativa, jejíž vynucování zatím nevytváří dostatečný rámec pro úspěšné postihování hospodářské kriminality.

Daně se staly klíčovou součástí podnikatelského prostředí. Novely daňových zákonů jsou výsledkem neustálé snahy o odstranění nedostatků, o lepší využívání daňových zákonů při vyměřování a zefektivnění výběru daní. Důsledkem jejich aplikace v praxi však dochází ke zvyšování časové a administrativní náročnosti a ve svém důsledku i k nárůstu nákladů, které postihují především podnikatelské subjekty.

Disertační práce, která se zaměřila na analýzu transformačních procesů v České republice v letech 1993-2004, přináší komplexní pohled na problematiku restrukturalizačních změn v podnikatelských subjektech. V rámci této analýzy je v disertační práci stanovena a následně verifikována hlavní hypotéza, že „Legislativní změny byly hlavním faktorem restrukturalizace podniků v období transformace“ a dílčí hypotézy, že „Mezi legislativními změnami ovlivňující restrukturalizaci jako hlavním faktorem byly změny daňových zákonů a s nimi spojená administrativní zátěž podnikatelů.“

Disertační práce je rozdělena do devíti kapitol. Po první kapitole, která následuje po úvodu a uvádí cíle a metody použité v disertační práci, následuje druhá kapitola, která mapuje transformační procesy, které se uskutečnily v České republice v letech 1990-2004. Popisuje jednotlivé privatizační metody, které byly v České republice použity. Třetí kapitola se zabývá problematikou restrukturalizace, kterou prošly a stále ještě prochází, nejenom podnikatelské subjekty, ale i celá Česká republika. Pohled, který tato kapitola přináší, je svým zpracováním jedinečný a přínosný z hlediska srovnání toho, jakým způsobem transformace společnosti zasahovala do činnosti podniků a jejich následné restrukturalizace.

Pro následné potvrzení, či vyvrácení hlavní a dílčí hypotézy, bylo třeba ve čtvrté kapitole zmapovat legislativní a právní prostředí v České republice po roce 1989, a to na vybraném vzorku nejdůležitějších zákonů, které nejvíce ovlivňují činnost podnikatelských subjektů.

Pátá kapitola se věnuje některým aspektům podnikového prostředí a šestá kapitola podmínkám podnikání v České republice se zaměřením na ty podmínky, které ovlivňují činnost podnikatelských subjektů a to buď kladně, či záporně. Sedmá kapitola se zabývá vybranými aktivitami, které pozitivně napomáhají při řešení restrukturalizačních procesů v rámci sdružování podnikatelských subjektů. Oblast podnikání v Libereckém kraji mapuje osmá kapitola.

Stěžejní částí pro verifikaci stanovených hypotéz je poslední kapitola seznamující s výsledky empirického výzkumu, který byl proveden v roce 2007 v katastru Libereckého kraje v podnikatelských subjektech a přináší vyhodnocení a závěry potvrzující hypotézy.

1 CÍLE A METODY DISERTAČNÍ PRÁCE

Pro vypracování disertační práce jsem stanovila hlavní a dílčí cíle a vybrala vědecké metody, které budou použity. Volba použitých metod vychází z potřeb disertační práce.

1.1 Cíle disertační práce

V disertační práci na téma „**Restrukturalizace podniků jako důsledek transformačních změn**“ byl stanoveny hlavní a dílčí cíle.

Prvotním cílem DP je prokázat hypotézu, že legislativní změny byly hlavním faktorem restrukturalizace podniků v období transformace a dílčí hypotézu že, mezi legislativními změnami ovlivňující restrukturalizaci podniků jako hlavním faktorem byly změny daňových zákonů a s nimi spojená administrativní zátěž podnikatelů.

K tomuto hlavnímu cíli směřují dílčí postupy

1. Provést analýzu souboru příčin, které vedly ve vybraných podnicích Libereckého kraje ke změnám v jejich podnikatelské činnosti v letech 1993–2007.
2. Ověřit, zda v rámci legislativního prostředí byly největší změny ve vybraných podnicích Libereckého kraje v letech 1993–2007 způsobeny změnami daňových zákonů a s nimi spojenou administrativní zátěží podnikatelů.

1.2 Metody zpracování disertační práce

Naplnění záměru a verifikace hypotéz disertační práce byly založeny na uplatnění řady metod vědecké práce. Pro splnění vytyčených cílů byl použit normativní přístup ke zkoumání problematiky, a to za pomoci metod logických, zejména analýzy, komparace, abstrakce, dedukce, indukce a reflexe.

Východiskem práce se stalo zhodnocení jednotlivých tezí domácích a zahraničních literárních pramenů i aktuálního stavu podnikové praxe pomocí metody kritické analýzy.

Při zpracování problematiky disertační práce je nevyhnutelné aplikování analyticko-syntetické metody. Je neoddelitelnou součástí jakéhokoliv ekonomického výzkumu. Analytická metoda se uplatňuje hlavně v úvodních etapách zpracování disertační práce v následujících formách – klasifikační, vztahové a především kauzální analýzy.

Klasifikační analýza odpovídá popisnému stadiu věd a má za úkol v různorodém souboru ukazatelů zavést pořádek (vytvořit menší homogenní skupiny podle zvolených hledisek). Klasifikační analýzou se objevují jen určité vlastnosti, momenty skutečných oblastí a jevů, a to ty vlastnosti a oblasti, které jsou určeny vztahem ekvivalence a obsažnosti. V disertační práci byla použita především ve formě syntetické klasifikace, např. klasifikace druhů podnikové restrukturalizace.

Vztahová analýza má za úkol zjistit, zda existence, pohyb jevu či procesu souvisí s pohybem nebo existencí jiného jevu. Zkoumá jen ty vztahy, které jsou určeny množstvím prvků vstupujících do vztahů a jen ty vlastnosti vztahů, které jsou určeny kombinatorickými možnostmi. V práci se týkala především vztahu restrukturalizace, revitalizace, reengineeringu a outsourcingu.

Největší význam má kauzální analýza, která napomáhá v komplexu rozličných souvislostí objevit ty faktory, které determinují průběh (případně vznik) jistého jevu nebo procesu. V disertační práci byla použita například analýza příčin podnikových krizí, analýza příčin vedoucích k podnikovým restrukturalizacím.

V rámci uplatnění analyticko-syntetického přístupu bylo následně využito metody syntézy, tj. myšlenkového sjednocení jednotlivých částí v celek. Metoda syntézy umožňuje na základě komparace a kritického zhodnocení více teoretických přístupů formulovat nový poznatek teoretického charakteru. Tato metoda byla využita především v teoretické části práce, kde také byla použita metoda abstrakce, tj. myšlenkové oddělení nepodstatných vlastností jevu od vlastností podstatných, jež umožňuje odhalit obecné vlastnosti a vztahy.

Na zevšeobecnění závěrů v disertační práci se také používá metoda dedukce a indukce. Metoda dedukce vede k formulaci obecnějších závěrů platných pro zkoumanou oblast a metoda indukce umožňuje vyvozování obecného závěru na základě mnoha poznatků o jednotlivostech. Indukce, která je nástrojem kauzální analýzy, je velmi silným nástrojem, který se snaží o příčinné vysvětlení jevů. Při vědecké práci je možné využít také induktivně-deduktivní metodu, při které oba procesy, indukce i dedukce, probíhají současně.

Výběr správné metody analýzy údajů závisí na více faktorech, jako jsou např. druhy údajů, které se zkoumají, počet proměnných, které jsou předmětem zkoumání, velikost výběru, jaké jsou podmínky použití dané metody apod. Všeobecně jsou statistické testy využívány jako nástroj induktivní statistiky.

Uvedené logické metody se v disertační práci vzájemně doplňují, kombinují a samozřejmě ve svém účinku překrývají a tím vytvářejí i určitou synergii.

Deskriptivní přístup je použit při rozboru již existujících a uskutečněných jevů pomocí analýzy dokumentů, použitím metody dotazování, a to technikou ústního, písemného i elektronického dotazníku.

Aplikace uvedených metod vedla k definování relevantních pojmů, vymezení a vysvětlení podstatných principů, interakcí a vazeb. Vymezeny a charakterizovány byly jednotlivé druhy, oblasti a opatření podnikové restrukturalizace ve vazbě na důvody vyvolávající změny podnikových činností.

Práce se opírá o primární i sekundární data. Primární údaje byly získány na základě vlastního empirického výzkumu, který byl uskutečněn v roce 2007 v podnikatelských subjektech, u právnických i fyzických osob, jejichž sídlo nebo trvalé bydliště se nachází na katastru Libereckého kraje. Zdrojem sekundárních údajů byly domácí a zahraniční literární prameny – monografie a články v odborných periodikách. Jednalo se o publikace zaměřené do oblastí různých vědních disciplín, především publikace z oblasti ekonomie, podnikové ekonomiky, managementu změn a financování. Dalším zdrojem sekundárních údajů byly analýzy a zprávy Ministerstva financí ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, České národní banky, Úřadu na ochranu hospodářské soutěže, Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva vnitra ČR a také webové stránky dalších institucí a organizací a především pak platné právní normy.

2 TRANSFORMAČNÍ PROCESY V ČESKÉ REPUBLICE

Transformace znamená přetvoření, přeměnu, proměnu. Transformační procesy jsou komplexním procesem. Jejich úspěšnost předpokládá systémové řešení celé řady dílčích, ekonomických i mimoekonomických opatření. Realizace těchto opatření si vyžaduje delší časové období, které se neobejde bez dočasného poklesu ekonomické aktivity. [87]

Za obecný cíl transformace ekonomiky v České republice se obvykle považuje zavedení tržního hospodářství.¹

Podle ekonomů, kteří stáli za transformačními procesy, bylo možné považovat za cíl transformace v České republice „vybudování normálně fungujícího tržního hospodářství, které by spočívalo na soukromém vlastnictví a soukromé iniciativě“. [96]

Proto se také za obsah transformace českého hospodářství v uplynulých letech považovalo systémové, institucionální a strukturální změny, kde obsahem základních systémových změn byla privatizace státního vlastnictví, liberalizace vnějších ekonomických vztahů, liberalizace cen a vnitřní směnitelnost. [70]

V rámci ekonomické transformace byla společnost svědkem řady pozitivních i negativních jevů. Transformace probíhala na základě přijaté transformační strategie a byla následně postavena na čtyřech hlavních bodech, a to na liberalizaci cen a zahraničního obchodu, makroekonomické stabilizaci, privatizaci a sociální síti.

V České republice začala transformace hospodářství po roce 1989 a byla spojena s postupným přechodem celé společnosti do podmínek tržní ekonomiky, s restitučním a privatizačním procesem, se zásadní změnou hospodářské struktury státu a postupným vstupem zahraničního kapitálu.

Transformace české ekonomiky na tržní hospodářství vedla ke změně vlastnictví podniků, k restrukturalizaci makrosféry provázené potřebou investic na nové technologie a modernizaci výrob. Podniky se pohybovaly v turbulentním prostředí poznamenaném nedostatkem finančního kapitálu a nerovným přístupem k němu.²

2.1 Transformační proces

Na průběh transformačního procesu v České republice neexistuje jednotný názor. Dokonce ani na počet etap, kterými prošel, nebo na dobu, ve které se jeho jednotlivé etapy odehrávaly. Ekonomové nejsou jednotní ani v názoru, zda transformace byla již ukončena nebo zda stále ještě probíhá. Někteří uvádějí, že transformační proces byl v České republice završen vstupem do Evropské unie.

Česká ekonomika prošla od roku 1990 čtyřmi etapami transformace:

¹ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 227. ISBN 80-7179-847-9.

² SEDLÁČEK, J. *Analýza finančního zatížení českých firem v období 1996 – 2005*. Ekonomický časopis. 2007, roč. 55, č. 6, s. 582 – 593. ISSN 0013-3035.

1. Transformační recese (1990–1992) – charakterizovaná snahou o rychlý přechod od centrálního řízení k tržnímu hospodářství, je to období rozpadu RVHP a ztráty řady trhů, s poklesem HDP o 15 % až 20 %.
2. Hospodářské oživení (1993–1996) – období růstu ekonomiky považované za český hospodářský zázrak, je to období masové privatizace (dvě etapy kupónové privatizace) doprovázené restrukturalizací, ale v zárodku i nezdravými tendencemi (růst domácí poptávky krytý dovozem – růst deficitu běžného účtu platební bilance, nedostatečné právní zabezpečení transformace).
3. Hospodářská stagnace a recese (1997–1999) – si vyžádala přímé zásahy vlády do ekonomiky (balíčky opatření v roce 1997).
4. Období pomalého růstu 2000–2003 (v průměru 3 % ročně, které nezaručuje rychlé přiblížení české ekonomiky k úrovni zemí EU) – období růstu nezaměstnanosti a snižování úrokových sazeb.³

2.2 Etapy transformace

L. Žídek ve své knize *Transformace české ekonomiky 1989-2004* člení jednotlivé etapy transformace na etapy, které probíhaly v letech 1990-1993, 1994-1996, 1997-1999 a 2000–2004.

2.2.1 Etapa 1990–1993

V září **1990** bylo rozhodnuto o oficiálním postupu transformace pod názvem **Scénář ekonomické reformy** a byly schváleny první změny v právním rámci, které se vázaly k transformačnímu procesu (Zákon o soukromém podnikání, Zákon o akciových společnostech a Zákon o státním podniku).

V roce **1991** byl implementován balík reformních kroků:

- **cenová liberalizace:** stát se vzdal zasahování do tvorby cen, bylo liberalizováno více než 85 % cen zboží a služeb,
- **vnitřní směnitelnost koruny:** byla založená na povinném odprodeji devizových inkas bankám a možnosti volného nákupu deviz k úhradám do zahraničí od bank pro podnikatelské subjekty. Byla podporována půjčkami Mezinárodního měnového fondu, Evropského společenství a Světové banky. Dosavadní systém přidělování devizových prostředků byl nahrazen rovnoprávným přístupem k devizám,
- **liberalizace v zahraničním obchodě:** zahraniční obchodní činnost byla deregulována. S výjimkou několika položek (ropa, zemní plyn, zbraně a munice) byly zrušeny kvantitativní dovozní restrikce. Byla zavedena jednotná struktura cel na dovážené zboží,

³ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 241. ISBN 80-7179-847-9.

- **restriktivní makroekonomická politika:** která spočívala v přebytku běžného rozpočtu, v restriktivní měnové politice a důchodové politice,
- **byla zahájena privatizace.**

V roce 1992 byla zahájena první vlna masové privatizace s dominantní metodou kupónové privatizace a začaly se realizovat zásadní restituce.

Reforma účetnictví přiblížila účetní systém v naší zemi evropskému pojetí a akceptovala všeobecně používané zásady, na nichž je účetnictví v tržních ekonomikách založeno.

V účinnost vstoupily další zákony, které umožnily průběh transformačního procesu (Obchodní zákoník, Zákon živnostenský, Zákon o ochraně hospodářské soutěže).

Rok 1993 představoval v rámci transformace řadu milníků. Patří mezi ně:

- rozdělení státu na Českou a Slovenskou republiku,
- 8.–12. 2. 1993 měnová odluka, která v České republice proběhla nejdříve kolkováním bankovek a pak následovala postupná výměna těchto kolkovaných bankovek za nové české bankovky,
- negativní dopad transformace na jednotlivé podniky, především druhotná platební neschopnost (podnik není schopen dostát svým závazkům, protože jeho dlužníci nekryjí své závazky),
- první vlna bankrotů malých bank (Kreditní a průmyslová banka),
- zavedení daňové reformy (zahrnuje Zákon o dani z příjmů, Zákon o dani z přidané hodnoty, Zákon o spotřebních daních, Zákon o dani z nemovitosti, Zákon o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí, Zákon o silniční dani),
- ukončení procesu malé privatizace,
- vydání akcií z první vlny kupónové privatizace,
- otevření Pražské burzy cenných papírů,
- otevření paralelního trhu RM-SYSTÉMu (akciová společnost, která působí jako organizátor mimoburzovního trhu s cennými papíry),
- zavedení regulace mezd, která se týkala všech podniků (včetně soukromého sektoru) s více než 25 zaměstnanci,
- reformy v sociálním systému – ve vyplácení nemocenských dávek, sociálního zabezpečení i podpor v nezaměstnanosti,
- byla provedena reforma financí územní samosprávy.

V prvních letech transformace došlo ke zrušení záporné daně z obrátu (která byla v minulosti uvalena na statky nezbytné k naplňování sociálních práv, např. potraviny, náklady spojené s bydlením apod.) a dotace potravin a dětských výrobků a dále jen k dílčím

úpravám v daňové soustavě. Systematická změna se odehrála až v roce 1993, kdy byla provedena zásadní daňová reforma. Její podstatou byla změna celého daňového systému tak, aby tento lépe odpovídal vznikajícímu tržnímu prostředí.⁴

Záporná daň z obratu byla v minulosti uvalena na statky nezbytné k naplňování sociálních práv, např. potraviny, náklady spojené s bydlením apod.

2.2.2 Etapa 1994–1996

Období let **1994 až 1996** je možno (z některých pohledů) považovat za vůbec nejúspěšnější v celé transformaci. Ekonomika dosahovala vysokých temp růstu, za souběžně stabilní míry inflace a nízké nezaměstnanosti.⁵

V roce **1994** byla také realizována druhá vlna kupónové privatizace a v roce **1995** byl schválen Zákon č. 219/1995, devizový zákon.

Česká republika byla jako první z postkomunistických zemí přijata do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Se vstupem do OECD bylo spojeno i zavedení vnější směnitelnosti koruny 1. 10. 1995. [94]

Snižovalo se daňové zatížení, což dokumentuje tab. 1, kde je uvedeno daňové zatížení v České republice v letech 1993–2001.

Tab. 1 Daňová kvóta v České republice v letech 1993–2001 v %

Parametry	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
daňová kvóta	26,4	24,8	23,7	22,8	21,7	21,2	21,9	21,9	21,5
složená daňová kvóta	43,0	41,4	40,1	39,3	38,6	37,9	38,9	39,0	38,8

Poznámka: Složená daňová kvóta zahrnuje i sociální a zdravotní pojištění.

Zdroj: MUSIL, P., DOBEŠOVÁ, D. a kol. *The Transformation of the Czech Econom*, 2003

Koncem této transformační fáze reformní úsilí pokleslo a to z několika důvodů, které uvádí např. L. Žídek. Jednalo se o vyčerpání z transformačního úsilí, posílení zájmových skupin a omezení plynoucí ze systému poměrného zastoupení ve vládě. Tempo reform opadlo, neboť všechny zásadní jednorázové kroky jako např. liberalizace apod. byly uskutečněny již na počátku transformace. Projevovala se i určitá deziluze z tržního systému. [96]

Někteří jiní ekonomové (srovnej [23 Holman, R.]) upozorňovali na další nedostatky transformace. Jako problematické se některým odborníkům jevil průběh privatizace, neujasněné vlastnické vztahy (provázanost bank a podniků), nedostatečné právní zajištění, mezipodnikové zadlužení, nefunkčnost kapitálového trhu (reálná nemožnost emitovat nové akcie) nebo pokles ziskovosti podniků. To vše se dle jejich názoru odráželo

⁴ ZBOŘILOVÁ, H., ŽÍDEK, L. *Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let*. WP č. 6/2005. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2005. S. 11. ISSN 1801-4496.

⁵ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989 – 2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 70. ISBN 80-7179-922-X.

na zpomalení restrukturalizace, které bylo dáváno do souvislosti i s nedostatkem kapitálu nebo omezenými schopnostmi manažerů.

2.2.3 Etapa 1997–1999

V roce 1997 se naplno projeví problémy ekonomiky, které byly v době předchozího hospodářského růstu skryty. Na jaře došlo ke zpomalení tempa růstu ekonomiky, nárůstu vnější nerovnováhy a následné měnové krizi. Ta se později přelila i do krize celého hospodářství.⁶

Ekonomika se začala zpomalovat a byl přijat tzv. balíček opatření pod názvem **Korekce hospodářské politiky a další transformační opatření**, jehož cílem bylo zlepšení makroekonomické rovnováhy v podobě snížení rozpočtových výdajů, zpomalení růstu mezd a omezení dovozu zahraničního zboží. Škrty dosáhly 25,5 mld. korun.

V průběhu roku 1997 byl pak přijat další tzv. 2. balíček opatření **Stabilizační a ozdravný program** vládní koalice. Ten znamenal další restrikcí – zmrazení mezd ve vládním sektoru, krácení rozpočtových výdajů a součástí byla i tzv. dovozní depozita. Tyto škrty se týkaly 16,9 mld. korun, tedy celkem asi 7,7 % celkových plánovaných výdajů – asi 2,5 % HDP.

Hospodářské problémy v roce 1997 přispěly také k turbulencím na politické scéně. Po měnové krizi nejdříve došlo ke změně na postu několika ministrů a na podzim nakonec i k pádu celé vlády. Politické reprezentace se následně dohodly na předčasných volbách. [96]

V první polovině roku 1998 vládla v zemi úřednická vláda, která měla jako hlavní úkol dovést zemi k předčasným volbám, které se uskutečnily v červnu 1998.

Země procházela ekonomickou recesí, zejména v důsledku snížení tempa růstu spotřeby domácností, ale také kvůli poklesu objemu investic.⁷

ČNB zavedla cílování inflace, v rámci kterého se předem vyhlásí inflační cíl a následně se uskutečňují potřebná měnově-politická opatření na základě inflačních prognóz.

Byla přijata malá a velká novela o bankách, tyto novely se snažily řešit aktuální problémy fungování bankovního sektoru a byla započata privatizace velkých bank prodejem Investiční a Poštovní banky (IPB).

⁶ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989 – 2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 81. ISBN 80-7179-922-X.

⁷ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989 – 2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 85. ISBN 80-7179-922-X.

V roce 1999 došlo k poklesu objemu poskytnutých úvěrů, neboť objem jejich klasifikovaných úvěrů byl 29 % a banky nebyly ochotny půjčovat jako dosud.

Vláda přijala **Národní plán zaměstnanosti**, který měl vést ke snížení nezaměstnanosti zvýšením podílu aktivní politiky na trhu práce, podpořit tvorbu nových pracovních míst, změnit motivaci nezaměstnaných a podobně.

Vláda si ponechala podíly ve strategických společnostech. Šlo o společnosti, které měly významný vliv na ekonomiku a zaujímaly důležité postavení na trhu. Jedná se zejména o podniky v sektoru energetiky, dopravy, ropy a plynu, těžby a komunikace. Státní podíly v těchto společnostech jsou postupně odprodávány. Na konci roku 1999 stát vlastní podíl ve 38 strategických společnostech. [1]

Vláda schválila v březnu **Revitalizační program českého průmyslu**, jehož cílem byla finanční pomoc velkým průmyslovým podnikům. Do revitalizačního programu měly být zařazeny původně 52 firmy a nakonec to bylo pouze 8 velkých podniků – Tatra Kopřivnice, ZPS Zlín, Aliachem, ČKD Praha Holding, Škoda Plzeň, Vítkovice, Spolana a Zetor. Celková plánovaná výše pomoci pro určenou skupinu měla dosáhnout až 100 mld. Kč, ale skutečný objem finančních prostředků pak přesáhl pouze více než 7 mld. Kč.

2.2.4 Etapa 2000–2004

V roce 2000 ekonomika dosáhla výrazného růstu, oživení bylo v plném proudu.

V rámci legislativní smršti, kterou slibovala vláda, bylo přijato velké množství zákonů a byly novelizované již některé přijaté zákony, jako např.:

- novela Zákona o konkurzu a vyrovnání, která měla za cíl zrychlit a zlevnit celý proces a také posílit postavení věřitele,
- novela Obchodního zákoníku, Živnostenského zákona a Zákona o cenných papírech,
- novela Zákona o České národní bance, kde byla jako jedna z novelizovaných částí schválena změna hlavního cíle centrální banky, ze stability měny - na stabilitu cen.
- byl schválen Zákon o rozpočtových pravidlech.

V roce 2001 ČNB posílila českou korunu proti dolaru, realizovala operace na devizovém trhu a cílový inflační interval stanovila správně. Došlo k privatizaci Tetry Kopřivnice, firmy Jan Becher, Transgasu, a. s. a Konsolidační banka byla transformována na Českou konsolidační agenturu. **V roce 2002**, ovlivněném povodněmi, se snížil objem výdajů na aktivní politiku zaměstnanosti a zvýšil se podíl vyplácených podpor. Privatizace pokračovala prodejem Nové huti – LNM Holding. Stát vlastnil podíly ve 20 strategických společnostech.

Koruna posilovala vůči euru. Nominální kurz byl v průběhu celé transformace mimořádně stabilní⁸, což dokumentuje tab. 2, která zachycuje průměrné denní hodnoty nominálních směnných kurzů vůči euru a dolaru v letech 1993–2004.

Tab. 2 Průměrné denní hodnoty nominálních směnných kurzů vůči euru a dolaru

Měna	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
CZK/EUR	-	-	-	-	-	-	36,88	35,61	34,08	30,81	31,84	31,90
CZK/USD	29,16	28,78	26,55	27,14	31,71	32,27	34,60	38,59	38,04	32,74	28,23	25,70

Zdroj: Český statistický úřad [online]. [cit. 1. 8. 2007]. Dostupné z: < <http://www2.czso.cz/csu/> >

V roce 2003 se nadále posilovalo postavení české koruny, snižovaly se úrokové sazby a spotřebitelské ceny se prakticky nezvýšily. Privatizace pokračovala relativně pomalu. Na konci roku 2004 vlastnil stát podíly již v 7 strategických společnostech.

K 31. 12. 2005 zanikl Fond národního majetku a jeho úkoly převzalo Ministerstvo financí. K 31. 12. 2007 má stát ze strategických odvětví většinový podíl akcií již jen ve společnostech ČEPRO, a. s., MERO ČR, a. s., které se zabývají tranzitem a skladováním ropy, v energetické společnosti ČEZ, a. s. a v Českých aeroliniích, a. s.

2.3 Transformace v jednotlivých odvětvích

Před zahájením transformace v roce 1989 byla česká ekonomika charakterizována tzv. industrializační strukturou, v níž nejvýznamnější podíl ve výrobě, zaměstnanosti a investicích připadal na průmysl, za nímž následovalo odvětví služeb a na posledním místě bylo zemědělství.⁹

Proces transformace české ekonomiky je charakterizován významnými strukturálními změnami, a to nejen ve výrobě, ale i v pohybu a alokaci výrobních zdrojů, v zahraničním obchodě i ve struktuře spotřeby a investic.¹⁰

V tab. 3 je zachyceno tempo růstu produkce základních odvětví v České republice v letech 1990–2000 v členění na zemědělství, průmysl a stavebnictví.

⁸ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989–2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 119. ISBN 80-7179-922-X.

⁹ SPĚVÁČEK, V. aj. *Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: LINDE, 2002. S. 143. ISBN 80-86131-32-7.

¹⁰ Tamtéž s. 144.

Tab. 3 Tempa růstu produkce základních odvětví v letech 1991–2000

Odvětví	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
zemědělství	-8,90	-12,10	-2,30	-6,00	5,10	-1,40	-5,10	0,70	0,60	-4,50
průmysl	-21,80	-7,80	-5,30	2,10	8,70	2,00	4,50	1,60	-3,10	5,10
stavebnictví	-27,50	19,70	-7,40	7,50	8,40	5,30	-3,90	-7,00	-6,50	5,20

Pozn.: U zemědělství jde o hrubou zemědělskou produkci, u průmyslu o výrobu zboží ve stálých cenách do roku 1995 a od roku 1996 o index průmyslové produkce, v případě stavebnictví o stavební práce provedené vlastními zaměstnanci. Výše uvedený růst celkové produkce odvětví zemědělství, průmyslu a stavebnictví se liší od růstu hrubé přidané hodnoty v těchto odvětvích, která je rozhodující z hlediska růstu HDP.

Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka ČR 2001

Pro období centrálně plánované ekonomiky bylo charakteristické zaostávání sektoru služeb. Přejít k tržní ekonomice s sebou přinesl zejména růst podílu služeb, kde v rámci HDP nejvyšší podíl začal připadat na služby.

V tab. 4 je uvedena odvětvová struktura HDP v letech 1990 – 2000 v běžných a stálých cenách, která dokumentuje vzrůstající podíl služeb.

Tab. 4 Odvětvová struktura HDP v letech 1990–2000 podle jednotlivých odvětví

Rok	Zemědělství a lesnictví		Průmysl		Stavebnictví		Služby	
	b. c.	s. c.	b. c.	s. c.	b. c.	s. c.	b. c.	s. c.
1990	8,2	3,5	36,6	41,6	10,8	11,5	44,4	43,4
1991	5,5	5,4	37,9	33,0	8,1	9,3	48,5	52,3
1992	4,6	4,3	39,4	36,5	6,9	8,7	49,1	50,5
1993	5,3	6,4	33,3	30,7	7,8	8,6	53,6	54,3
1994	4,9	5,2	33,6	32,5	7,4	7,6	54,1	54,7
1995	4,7	4,7	33,3	33,3	8,6	8,6	53,4	53,4
1996	4,8	4,8	35,3	37,0	7,7	6,8	52,2	51,4
1997	4,4	4,7	34,1	37,1	8,0	6,2	53,5	52,0
1998	4,7	5,3	32,6	34,4	7,1	4,9	55,6	55,3
1999	3,9	5,8	31,8	33,2	7,4	4,8	56,9	56,3
2000	3,9	5,3	32,9	34,5	7,1	4,4	56,1	55,8
2001	3,9	5,0	33,9	34,2	7,0	4,2	55,1	56,6

Zdroj: ČSÚ, Čtvrtletní národní účty

2.3.1 Transformace průmyslu

Průmyslová produkce zaznamenala prudký propad na začátku transformace v důsledku značného snížení vnitřní i vnější poptávky. V letech 1991–1993 průmyslová výroba poklesla o 31,7 %. Následný růst vyvrcholil v roce 1995, poté se však tempo růstu produkce silně zpomalilo a v roce 1999 je průmyslová výroba nižší o 3 % oproti roku 1998. V průmyslovém sektoru došlo v první fázi zejména k poklesu zpracovatelského průmyslu, zvláště v elektronice, strojírenství, textilním a kožedělném průmyslu a do roku 1994 i v odvětví dopravních prostředků. Snížení objemu produkce zaznamenala těžební, surovinová a materiálová odvětví a odvětví produkující polotovary díky jejich vyšší cenové konkurenceschopnosti. Ve druhé polovině 90. let minulého století se nejrychleji rozvíjel zpracovatelský průmysl, za kterým následuje energetika (výroba a rozvod

elektřiny, plynu a vody) a relativně i absolutně klesající podíl těžebních odvětví. V rámci zpracovatelského průmyslu dosáhla ve druhé polovině 90. let minulého století nejvyšší dynamiku výroba elektrických a optických přístrojů následovaná gumárenským a plastikářským průmyslem a výrobou dopravních prostředků.

Ve struktuře vývozu se začala stále více prosazovat skupina strojů a dopravních prostředků (43 % celkové hodnoty českého vývozu v roce 1999), která se vyznačuje vyšším podílem přidané hodnoty a vyšší technologickou úrovní.¹¹

V současné době, stejně jako v historickém kontextu, patří Česká republika k průmyslově vyspělým státům s vysokým podílem průmyslové výroby na tvorbě HDP. Průmysl je významným zdrojem tvorby HDP a tvoří 32,9 % jeho zdrojů. V průmyslu pracuje cca 26 % z celkového počtu pracovníků v ČR a podíl jednotlivých průmyslových odvětví na tvorbě HDP v ČR odpovídá ve své podstatě průměru Evropské unie.

Specifické je v ČR to, že:

- podnikání v průmyslu je realizováno téměř výlučně v privátním sektoru,
- ve srovnání s průměrem EU je vyšší podíl odvětví s nižšími nároky na kvalifikovanou pracovní sílu,
- pracovní síla vzhledem k jejímu vzdělání je výrazně levnější než v průměru v EU,
- celkový objem vývozu zaznamenává trvalý růst a zaměřuje se na trhy s výrazně konkurenčním prostředím,
- významný vliv na modernizaci výroby a zavádění nových technologií mají poskytnuté investiční pobídky a to nejen zahraničním, ale i domácím investorům,
- v oblasti ochrany životního prostředí v porovnání s rokem 1989 je patrný značný pokrok.

Další rozvoj průmyslové produkce je však limitován:

- nedostatkem finančních prostředků na rozvoj podnikatelských aktivit,
- nedostatečnou vybaveností investičním kapitálem,
- zaostáváním v produktivitě práce.

Ke zvýšení další konkurenceschopnosti je třeba:

- dosáhnout zlepšení kvality výrobků a snížení výrobních nákladů,
- podporovat výzkum a vývoj, kontrolu jakosti, zavádění nových technologií,
- optimalizovat výrobní procesy, snížit stav zásob, energetickou a přepravní náročnost,
- podpořit kapitálovou vybavenost.

¹¹ SPĚVÁČEK, V. aj. *Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: LINDE, 2002. S. 146–147. ISBN 80-86131-32-7.

2.3.2 Transformace zemědělství

V roce 1989 tvořil socialistický sektor 98,7 % podílu na veškeré zemědělské půdě, z toho družstevní sektor celkem, včetně záhumnků představoval 67,8 %, státní sektor 30,9 % a jednotlivě hospodařící rolníci a drobní držitelé půdy tvořili jen 1,3 %. V následující tabulce je zachycen vývoj počtu JZD v letech 1960 – 1989 na území současné České republiky.

Tab. 5 Vývoj počtu JZD a státních statků na území České republiky v letech 1960-1989

	1960	1970	1975	1980	1989
počet JZD	8 133	4 298	1 825	1 084	1 024
prům. výměra zem. půdy v ha	355	580	1 824	2 421	2 563
počet státních statků	270	247	174	136	174
prům. výměra zem. půdy v ha	3 193	4 316	6 126	7 346	6 259

Zdroj: Statistická ročenka ČR 1989

V roce 1989 působilo v celém tehdejší Československu na 310 SZP tzv. společných zemědělských podniků, které měly umožnit účelnější rozmístění a využití materiálových a finančních prostředků zúčastněných organizací. Tyto podniky se zaměřily především na výrobní činnosti, u nichž bylo možno co nejvíce využít průmyslových metod práce a které šlo oddělit od půdního fondu (výroba vajec, výkrm prasat apod.). SZP tvořilo 90 agrochemických, 92 se stavební a meliorační činností, 78 provozovalo živočišnou výrobu.

V roce 1989 se uplatňovala v JZD přidružená výroba jako jeden z faktorů, který významně ovlivňoval finanční výsledky podniků a ekonomické zabezpečení reprodukčního procesu. Začátkem roku 1989 provozovalo přidruženou výrobu celkem 84,6 % všech JZD. Podíl tržeb z přidružené výroby na tržbách z výrobní činnosti tak dosahoval až 23 %.

Řada SZP a přidružená výroba JZD se po roce 1989 postupně transformovala na různé typy podnikatelských subjektů.

Zemědělství prochází po roce 1989 významnými změnami. Klesá jeho podíl na HDP v důsledku převisu nabídky nad poptávkou po zemědělských a potravinářských výrobcích v souvislosti s poklesem koupěschopnosti obyvatelstva na počátku transformace, rušením záporné daně z obrátu u potravin a následným zvýšením jejich cen, omezením možností vývozu a rostoucím zejména dovozem zemědělských produktů.¹²

Transformace zemědělství ČR se týkala především majetkoprávních změn, které v různé intenzitě a formách probíhaly od roku 1991 na základě nové transformační legislativy (zákony k rehabilitaci, Zákon o půdě, Zákon o velké privatizaci, Transformační zákon apod.). V průběhu majetkoprávní transformace lze rozlišovat období tzv. primární transformace, do kterého se soustředily základní změny: do roku 1991 - 1992 rehabilitace

¹² SPĚVÁČEK, V. aj. *Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: LINDE, 2002. S. 146. ISBN 80-86131-32-7.

a restituce, v letech 1992 -1993 transformace zemědělských družstev a v letech 1994-1995 privatizace státního majetku. Po těchto základních majetkových změnách probíhají procesy tzv. sekundární transformace, směřující zpravidla ke koncentraci výroby anebo majetku, či ke změně právní podstaty podniků.¹³

Další etapa vývoje českého zemědělství nejen nepotvrdila předpokládaný obrat ve vývoji, ale projevila se naopak obnovením regresivních tendencí, charakteristických pro první etapu, i když pochopitelně mírnějšími tempy. Tuto etapu, probíhající v letech 1996 až 1998, lze tedy charakterizovat následujícími tendencemi: po vzestupu hrubé zemědělské produkce v roce 1995 dochází opět k jejímu poklesu, pokles stavů skotu se opět zrychlil, hospodářský výsledek souhrnu zemědělských podniků se opět proměnil ve ztrátu, pokračoval trend úbytku pracovních sil, podstatně se prohlubuje mzdová disparita. V podnikatelské struktuře dochází k dalším změnám, především je to posilování podnikatelské formy obchodních společností na úkor zemědělských družstev. Podniky fyzických osob tak zaujímají 24 %, zemědělská družstva zaznamenávají pokles ze 47 na 35 % a obchodní společnosti nárůst z 28 na 41 % z celkové výměry zemědělské půdy.

Časové etapy transformační zemědělské politiky v období 1989-1998 do značné míry odrážejí resp. reagují na reálný vývoj zemědělství, agrárního trhu a národního hospodářství. Pro každou etapu je charakteristická určitá struktura institucí a nástrojů k ovlivňování vývoje zemědělství, úroveň podpor orientačně vyjádřena ukazatelem ekvivalentu produkčních subvencí (EPS) a struktura těchto podpor, odrážející relativní význam použitých institucí a nástrojů. [59]

2.3.3 Transformace stavebnictví

K největšímu poklesu stavební produkce došlo v roce 1991, až na úroveň 72,5 % roku 1990. Oživení ekonomického růstu v letech 1994-1996 doprovázené velmi dynamickou investiční aktivitou se příznivě projevilo v růstu stavební výroby. V roce 1995 bylo dosaženo nadprůměrného tempa růstu stavební produkce, zejména díky oživení stavební činnosti v obcích a malých městech, realizaci některých významnějších ekologických a inženýrských staveb v dopravní infrastruktuře. Recese české ekonomiky v letech 1997–1999 znamenala propad stavební výroby, který byl podstatně silnější než v jiných odvětvích. Je to dáno tím, že cyklické výkyvy v ekonomice se daleko silněji projevují v investicích a tím i ve stavební výrobě. Navíc vládní balíčky opatření z roku 1997 znamenaly podstatné krácení investičních rozpočtových výdajů. Vývoj stavební výroby se tak stává citlivým barometrem vývoje hospodářského cyklu.¹⁴

2.3.4 Transformace služeb

V průběhu transformace se struktura české ekonomiky měnila. Hospodářství směřovalo k moderní struktuře. Klesal podíl zemědělství a průmyslu a rostl podíl služeb na HDP. [96]

¹³ Regionální geografické aspekty transformace zemědělství České republiky [online]. [cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: < <http://geografie.webzdarma.cz/transformace.htm> >.

¹⁴ Regionální geografické aspekty transformace zemědělství České republiky [online]. [cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: < <http://geografie.webzdarma.cz/transformace.htm> >.

V sektoru služeb docházelo k nejvýraznějším odstraněním meziodvětvových deformací a přizpůsobení se západním ekonomikám.¹⁵

Rychlý rozvoj služeb se týkal celé řady oblastí ekonomiky – obchodu, bank, turistických služeb, pohostinství, realitních agentur, leasingu, auditingu, reklamních agentur, spojové služby (nástup mobilních telefonů a datových sítí, daňového poradenství nebo zpracování dat). [14]

Sektor služeb je v současnosti rozdělován na pět subsektorů: obchod, doprava a spoje, finanční zprostředkování, komerční služby (zejména právnícké, poradenské a reklamní služby) a ostatní služby (zejména školství, kultura, zdravotnictví). V důsledku podcenění významu služeb a jejich celkové zaostalosti z doby centrálního plánování, byl rozvoj služeb dynamický již v počátečních letech transformace. Podíl služeb na HDP vzrostl ze 44,4 % v roce 1990 na 54,1 % v roce 1994.¹⁶

V období oživení české ekonomiky, které je doprovázeno rychlým růstem průmyslové a stavební výroby je relativní vzestup sektoru služeb již nižší. Za celé období dosavadní transformace z pěti subsektorů pouze ostatní netržní služby zaznamenaly reálný pokles. Ostatní subsektory zaznamenaly reálný růst, který byl velmi dynamický u dopravy a spojů a u finančního zprostředkování.¹⁷

2.3.5 Transformace bankovního sektoru

Předpokladem úspěšně fungujícího tržního hospodářství je funkční finanční trh. Jeho základní funkcí je zajištění přesunu volných finančních prostředků od přebytkových subjektů k deficitním a zprostředkování jejich efektivního využití. Situace, která panovala na finančním trhu před rokem 1989 – tedy monopolizace bankovníctví, pojišťovnictví, neexistence kapitálového trhu a přímé financování vlády a státních podniků státní bankou Československa – byla neslučitelná s potřebami tržního hospodářství.¹⁸

V návaznosti na přestavbu ekonomiky v sousedních státech v druhé polovině osmdesátých let se začaly připravovat určité změny i v bankovníctví. Nové zákony o bankách a spořitelnách byly přijaté již koncem roku 1989 a zakotvily institucionální oddělení emisního bankovníctví od obchodního bankovníctví. Umožnily také vznik nových obchodních bank a zavedly některé nepřímé nástroje řízení bankovního sektoru.¹⁹

Reformou bankovního systému od 1. 1. 1990 se v československé ekonomice začíná postupně vytvářet dvoustupňový bankovní systém. Emisní činnost je institucionálně

¹⁵ PALETA, T. *Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání*. WP č. 13/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 9. ISSN 1801-4496.

¹⁶ SPĚVÁČEK, V. aj. *Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: LINDE, 2002. S. 148–149. ISBN 80-86131-32-7.

¹⁷ Tamtéž s. 149.

¹⁸ BACHANOVÁ, V. *Regulace a deregulace v ČR v období 1990-2005*. WP č. 6/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 20. ISSN 1801-4496.

¹⁹ LUŇÁK, J. *Banky a měnová politika pro národohospodáře*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. S. 95. ISBN 80-7079-522-0.

i funkčně oddělena od obchodně-podnikatelských činností, dosavadní „monobanka“ je rozdělena na centrální banku a obchodní banky.²⁰

Obchodní banky patří mezi nejvýznamnější finanční zprostředkovatele v každé tržní ekonomice. [62]

Na počátku roku 1990 působily na trhu mimo jiné také plně státní komerční banky – Česká státní spořitelna (1969), Živnostenská banka (1868), Komerční banka (1990), Investiční banka (1990) a Československá obchodní banka (1965). V roce 1992 byly Komerční banka, Živnostenská banka a Česká státní spořitelna přeměněny na akciové společnosti a část jejich akcií byla zařazena do kupónové privatizace.²¹

Pro podnikání v oblasti bankovníctví v průběhu transformace v České republice stanovila vstupní podmínky Česká národní banka. Ta byla zřízena na základě Zákona o ČNB. Ve sbírce zákonů byl zákon publikován pod. č. 6/1993 Sb.²²

Podle ČNB každý subjekt, který chtěl podnikat jako banka, musel splňovat tzv. kritéria autorizace, resp. podmínky pro přidělení bankovní licence.

V rámci pravidel byly určeny tyto podmínky:

- minimální výše vstupního kapitálu,
- stanovení možných právních forem vlastnictví a minimálního počtu zakladatelů,
- kvalifikační a morální způsobilost osob ve vedení banky,
- adekvátní zabezpečení činnosti bank – dostatečně velké a činnosti odpovídající prostory, technické a technologické vybavení, bezpečnostní opatření,
- adekvátní kontrolní a účetní vnitrobankovní systém,
- kvalitní a podrobně zpracovaný program činnosti na nejbližší období, např. na 3 roky.

Bankám byly stanovovány Českou národní bankou úkoly a kontrolou jejich plnění se zabývaly jednotlivé útvary centrální banky. Mezi tyto úkoly patřily v průběhu let např.

- kapitálová přiměřenost,
- úvěrová angažovanost,
- přiměřenost korunové a devizové likvidity,
- povinné minimální rezervy,
- pravidla ochrany před nelegálními praktikami, zejména před insider obchody a praním špinavých peněz.²³

²⁰ REVENDA, Z. *Banky a měnová politika*. 1. vyd. Praha: NAD ZLATO, 1991. S. 84. ISBN 80-900383-3-6.

²¹ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989–2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 202. ISBN 80-7179-922-X.

²² LANDOROVÁ, A., ČECHLOVSKÁ, Š., JÁČOVÁ, H., DUBOVÁ, M. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2007. S. 87. ISBN 978-80-7372-190-9.

²³ REVENDA, Z. *Peněžní ekonomie a centrální bankovníctví*. [Studijní materiál k dvousemestrálnímu kurzu Peněžní ekonomie a bankovníctví]. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. S. 27.

Protože na počátku transformace bylo založení banky poměrně snadnou záležitostí, zvyšoval se rychle jejich počet. Vláda s centrální bankou touto politikou sledovaly zvýšení konkurence na českém bankovním trhu.

Např. v roce 1990 byly založeny nové banky jako akciové společnosti Agrobanka, Pragobanka, Bankovní dům Skala a Ekoagrobanka. V roce 1991 byla jednak založena Konsolidační banka, která převzala od obchodních bank významný podíl špatných úvěrů na trvale se obracející zásoby a jednak další obchodní banky Banka Bohemia, AB banka, Evrobanka, Kreditní a průmyslová banka, Realit banka, Regiobanka, Union banka, Zemská banka, Banka Haná, Kreditní banka Plzeň a banky se zahraniční majetkovou účastí Interbanka, Citibank, Creditanstalt a Societé Générale.

V roce 1992 zahájilo činnost clearingové (zúčtovací) centrum SBČS, které vede bankám účty platebního styku a jejich prostřednictvím provádí mezibankovní styk. Banky mají na těchto účtech uloženy povinné minimální rezervy. Vznikly další obchodní banky – Podnikatelská banka, Velkomoravská banka, COOP banka, Moravia banka, Česká banka a banky se stropcentní zahraniční majetkovou účastí Bank Austria, BNP-Dresdner Bank, Credit Lyonnais Bank, Hypo-Bank CZ, Bayerische Vereinsbank, Commerzbank. Na podporu malého a středního podnikání a exportu byla zřízena Českomoravská záruční a rozvojová banka a Exportní a garanční pojišťovna. [42]

V roce 1993 zahájily činnost další obchodní banky jako Foresbank, První slezská banka, Universal banka, Plzeňská banka a ze zahraničních Reiffeisenbank, Internationale Nederlanden Bank, CiroCredit banka, ABN AMRO Bank a pobočka Všeobecné uverové banky. Na základě Zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření byly založeny stavební spořitelny.

V roce **1994** se vyskytly problémy v Banke Bohemia a u AB Banky, které vedly k následné nucené správě.

V roce **1995** zahájila činnost Česká exportní banka a v souvislosti se schválením Zákona č. 84/1995 Sb., kterým se novelizoval Zákon o dluhopisech zahájila působnost Hypoteční banka.

Podle hodnocení tisíce světových bank provedeného v červenci 1995 měsíčníkem The Banker podle sedmi vybraných kritérií, mezi nimiž je například velikost kapitálu banky, objem aktiv či kapitálová přiměřenost, se Komerční banka umístila na 318. místě, Konsolidační banka na 362. místě, Česká spořitelna na 408. místě, Československá obchodní banka na 543. místě a Investiční a Poštovní banka na 599. místě.²⁴

Od 1. 1. 1996 byla Zákonem č. 87/1995 Sb., o spotřebních a úvěrových družstvech povolena činnost úvěrových a spořitelních družstev. Dohledem nad touto oblastí byl pověřen Úřad pro dohled nad družstevními záložnami. Do České republiky začaly vstupovat zahraniční bankovní subjekty. Tím počet bank ještě narostl.

²⁴ LUŇÁK, J. *Banky a měnová politika pro národohospodáře*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. S. 104. ISBN 80-7079-522-0.

Přesto pravděpodobně nejpalčivějším místem české transformace bylo bankovníctví. Ztráty českých bank z 90. let minulého století jdou do stovek miliard. Příčiny ztrát můžeme rozdělit do pěti kategorií:

- Nesplacené dluhy z doby socialismu se odhadují na 70 - 80 miliard korun. Po otevření trhu se přirozeně řada podniků dostala do hospodářských potíží, což vedlo k nesplacení úvěrů a ztrátám velkých bank jako Komerční banka. Tento problém se samozřejmě netýkal malých bank, které tímto měly určitou výhodu - přesto však dopadly nakonec nejhůře. [62]
- Problém rozkrádání se týkal totiž především jich. Často poskytovaly pochybné úvěry spřízněným osobám, čímž docházelo k tzv. tunelování. Rozkrádání především malých bank pak stálo české daňové poplatníky desítky miliard korun.
- Při hodnocení ztrát bank se často přehlíží problém jejich nezkušenosti. Poskytování úvěrů se v transformační ekonomice na rozdíl od vyspělých států výrazně liší ve třech bodech:
 - pracovníci bank neměli dostatečné zkušenosti s poskytováním úvěrů. To vedlo k poskytování řady úvěrů na špatné projekty, které pak nebyly spláceny,
 - podniky a podnikatelé, kteří žádali o úvěry, neměli takové zajištění svým majetkem jako ve vyspělých státech. Také neměli „historii“ podniku, která svědčí o jejich schopnosti dobře hospodařit,
 - sama doba transformace se vyznačovala obrovskou dynamikou oproti „usazeným“ ekonomikám, takže projekty, které se dnes zdají být ziskové, již zítra mohou být ztrátové. [70]
- Největší problém však tkvěl v nevymahatelnosti práva. Zahlcená a na novou situaci nepřipravená justice nemohla zajistit postavení věřitelů vůči dlužníkům (problém obecně, nejen bank), čehož mnozí dlužníci účelně využívali.

2.3.6 Transformace pojišťovacího sektoru

Za zvlášť obtížné je nutno považovat vytvoření souboru zákonů, předpisů, výrobních norem a praxe, kompatibilní se zákony Evropské unie u těch oborů, které se teprve v posledních patnácti letech začaly plnohodnotně rozvíjet. Jedná se především o sektor finančních služeb, zahrnující bankovníctví, obchodování s cennými papíry a pojišťovníctví.²⁵

²⁵ BŮHM, A. *Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. S. 9. ISBN 80-7357-020-3.

V rozvinutých tržních ekonomikách představuje pojišťovnictví významnou součást peněžního hospodářství a je důležitým faktorem kapitálových investic.

Pojišťovnictví bývá ve vyspělých zemích upraveno, vedle obecných právních předpisů, souborem legislativních norem upravujících jednotlivé oblasti pojišťovnictví, ke kterým zpravidla patří právní úprava pojistné smlouvy, která vymezuje vztahy mezi účastníky pojištění, právní úprava právních forem pojišťoven, právní úprava činnosti státního dozoru, jeho povinností a pravomocí, právní předpisy upravující povinné druhy pojištění, právní předpisy upravující daně v oblasti pojišťovnictví – jednak otázky a specifika zdanění pojistných produktů a jednak specifika zdanění pojišťovacích institucí, právní úprava zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví a právní úprava hospodaření s technickými rezervami.²⁶

V centrálně plánované ekonomice bylo pojištění státních hospodářských organizací silně deformované.²⁷

Po zásadních politicko-ekonomických změnách, ke kterým došlo ve střední a východní Evropě na přelomu 80. a 90. let minulého století, bylo jedním z hlavních cílů tehdejšího Československa znovu vybudovat pojistné prostředí na bázi tržně-ekonomických principů.

Rozvoj finančního trhu začátkem 90. let 20. století a očekávaný vstup zahraničního kapitálu do česko-slovenské ekonomiky vyžadoval, aby pojistný trh byl co nejdříve transformovaný do systému finančních vztahů známých z krajín s rozvinutou tržní ekonomikou.²⁸

Transformace českého pojišťovnictví probíhala v první polovině 90. let minulého století vcelku dynamicky. Došlo k velmi výrazné diverzifikaci pojistného trhu, na který vstoupily domácí i zahraniční privátní subjekty.²⁹

Tomu také odpovídal charakter a obsah Zákona o pojišťovnictví přijatý Českou národní radou dne 26. dubna 1991 a zveřejněný ve Sbírce zákonů pod č. 185/1991. Zákon splnil svoji úlohu tím, že umožnil vznik pojistného trhu v České republice. Platil pro území České republiky, zrušil státní monopol a upravoval specifické podmínky podnikání v pojišťovnictví. Zavedl nad ním státní dozor, jehož výkon svěřil Ministerstvu financí České republiky. K zákonu byla vydána prováděcí Vyhláška Ministerstva financí č. 259/1991 Sb., kterou se stanovuje způsob tvorby, použití a umístění prostředků technických rezerv pojišťovny.

Již v první polovině 90. let minulého století vyžadovala legislativa v oblasti pojišťovnictví zásadní změny zejména ve větší ochraně spotřebitele, tj. ve finanční kontrole podnikání a v přizpůsobování národní legislativy v oblasti soukromého (smluvního) pojištění právu Evropských společenství. To se projevilo zejména uzákoněním povinnosti povolených pojišťoven a zajišťoven vytvářet ke svým závazkům z pojištění technické rezervy v návaznosti na novou účtovou osnovu pojišťoven, krýt tyto rezervy odpovídajícími

²⁶ DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2005. S. 154. ISBN 80-86119-92-0.

²⁷ VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. 1. vyd. Praha: Kodex Bohemia, 2000. S. 44-45. ISBN 80-85963-21-3.

²⁸ MAJTÁNOVÁ, A., DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E., KAFKOVÁ, E. *Pojišťovnictví - teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2006. S. 59. ISBN 80-86929-19-1.

²⁹ Kol. autorů. *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven, 1996. S. 18.

aktivity a vykazovat stanovenou míru solventnosti. Tuto zásadní změnu přinesla novela Zákona o pojišťovnictví provedená Zákonem č. 320/1993 Sb. a Vyhláškou Ministerstva financí č. 52/1994 Sb., kterou se stanoví tvorba, použití a způsob umístění prostředků technických rezerv pojišťovny, kterou byla současně zrušena i předcházející Vyhláška č. 259/1991 Sb.

V roce 1994 byl přijat Zákon o penzijním připojištění a státním příspěvku, který upravoval penzijní připojištění a činnosti penzijních fondů a pověřil Ministerstvo financí regulací a dohledem i nad touto oblastí.

Demonopolizovat a uvolnit pojištění odpovědnosti z provozu vozidla bylo jedním ze základních předpokladů budování pojistného trhu. Forma zákonného pojištění, která přetrvala v tomto pojištění po celá 90. léta minulého století, byla předmětem kritiky nejen konkurenčních pojišťoven, ale i spotřebitelů a příslušných orgánů EU. Neexistence pojistné smlouvy a tím i nemožnost individuálního přístupu k pojistnému riziku, monopolizace provozování tohoto pojištění, vliv politického rozhodování při stanovení výše sazeb pojistného Ministerstvem financí a zejména absence zpětné kontroly při plnění stanovených povinností s využitím statistik týkajících se evidence vozidel byly hlavními důvody pro zásadní změnu v systému provozování tohoto pojištění.

Proces obecného sblížování právních předpisů ČR s předpisy ES byl započat přijetím Usnesení vlády ČR č. 533/1991, o zabezpečení slučitelnosti československého právního řádu s právem Evropských společenství. V oblasti pojišťovnictví byl tento proces zahájen Usnesením vlády ČR č. 704/1997, kterým byl dán základ pro přípravu nové legislativy.

Již před vstupem České republiky do Evropské unie byla postupně harmonizována legislativa upravující pojistné právo. Dne 13. července 1999 byl přijat Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), který otevřel prostor pro výběr pojišťovny klientem. Zákon určil vznik pojištění odpovědnosti, povinnost vlastníka vozidla uzavřít pojistnou smlouvu, vymezil limity pojistného plnění, rozsah pojištění a stanovil další práva a povinnosti smluvních stran.

Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (Zákon o pojišťovnictví) a prováděcí Vyhláška č. 75/2000 Sb., které nabyly účinnosti 1. dubna 2000, zásadním způsobem změnilly podmínky provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti, zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví a způsobu a rozsahu výkonu státního dozoru v pojišťovnictví. Povolovací činnost tak byla postavena na kapitálové vybavenosti žadatelů v závislosti na provozovaných pojistných odvětvích, a to s oddělením životního a neživotního pojištění a zajištění, a dále na obchodním plánu postaveném na pojistně matematickém základě s důrazem na trvalou schopnost společnosti dostát svým závazkům. Nově byla zavedena kontrola trestně právní a podnikatelské bezúhonnosti vlastníků společností a osob s rozhodujícím podílem na jejich vedení. Obdobně jako je tomu ve vyspělých zemích, byl zaveden institut odpovědného pojistného matematika, a to nejen pro oblast životního pojištění, ale i neživotního pojištění a zajištění. V základních rysech byly upraveny i podmínky provozování zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví s rozlišením pojišťovacích agentů a pojišťovacích a zajišťovacích makléřů. [12]

2.3.7 Kapitálový trh

Do roku 1989 v Československu kapitálový trh neexistoval. V podmínkách tržního hospodářství je kapitálový trh důležitým prostředkem přesunu finančních zdrojů.

V té oblasti bylo postupně přijata řada zákonů. Zákon č. 530/1990 Sb., o dluhopisech, Zákon č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů, který položil základ pro vytvoření akciové společnosti Burza cenných papírů Praha, Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech a Zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech. Regulaci a dohled nad kapitálovým trhem provádělo Ministerstvo financí. V roce 1998 byla zřízena Komise pro cenné papíry, která přebrala úlohu ministerstva financí v oblasti dohledu nad kapitálovým trhem. Zákony byly postupně několikrát novelizovány.

V rámci přípravy na vstup České republiky do Evropské unie byly přijaty nové zákony o dluhopisech, kolektivním investování, o podnikání na kapitálovém trhu a o pojišťovnictví. Došlo k novelizaci Zákona o bankách a přijetí Zákona o platebním styku. Harmonizace legislativy s právem společenství přinesla hlavně posílení pravidel bezpečného podnikání na finančním trhu, zabudování principu vzájemného uznávání licencí v oblasti bankovníctví, pojišťovnictví i obchodování s cennými papíry (tzv. princip evropského pasu), přijetí principu vykonávání dohledu domovským státem či provádění dohledu na konsolidovaném základě.

Na základě Zákona č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem došlo ke sloučení dohledu nad kapitálovým trhem, bankovním trhem, pojišťovnami a penzijními fondy a družstevními záložnami do jedné instituce České národní banky. [1]

2.4 Privatizace

Privatizace je přechod státem vlastněného majetku (podniků) do rukou soukromých vlastníků (v české ekonomice formou restitucí do rukou původních majitelů, transformací zemědělských družstev, malou a velkou privatizací, formou prodeje zahraničním nabyvatelům a tzv. kupónovou privatizací).³⁰

Právně byla privatizace pojata jako svobodné rozhodnutí jednoho vlastníka – státu - být stoprocentního, převést dobrovolně své vlastnictví na jiné osoby.³¹

Zatímco v oblasti inflace a makroekonomické stabilizace dosáhla česká ekonomika nepopíratelných úspěchů, velké kontroverze se vedly o rychlosti a způsobu provedení privatizace. Pozitivním důsledkem privatizace byl rychlý růst podílu soukromého sektoru v ekonomice.

Privatizace mohla v Československu probíhat jen v účetních cenách, které skutečné tržní poměry nezobrazovaly nejčastěji vůbec nebo jen velmi vzdáleně a nepřímě.³² Privatizace se uskutečňovala podle speciálních zákonů, které měly z hlediska teorie práva povahu

³⁰ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 249. ISBN 80-7179-847-9.

³¹ JEŽEK, T. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vyd. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. S. 37. ISBN 80-245-1069-3.

³² Tamtéž s. 20.

pouhých nařízení vlády a nikoli povahu norem vzájemného chování soukromých subjektů.

Zvláštností tzv. české cesty privatizace byl fakt, že objem úspor obyvatelstva k poměru majetku v rukách státu byl zanedbatelný, což mělo velký význam při výběru následujících metod privatizace. [32]

Názory na objem privatizovaného majetku se značně rozcházejí a rozhodně neexistuje jednotná statistika.³³

2.4.1 Změny vlastnických vztahů

Na počátku roku 1990 byla vlastnická struktura v československé ekonomice jednoduší – téměř se 100% státním vlastnictvím. Ekonomové proto hledali cesty, jak tento majetek odstátnit. Do roku 1994 se podařilo převést 80 % majetku do soukromých rukou. Samotný přesun vlastnictví se odehrával několika způsoby. [94]

2.4.2 Restituce

Restituce jsou procesem navrácení majetku, který stát neprávem zabavil jeho původním vlastníků.

V Československu se ukázalo, že restituce majetku jsou vůbec nejrychlejší metodou privatizace. Byly nekonfliktní, pouze restituce církevního a židovského majetku narazily na odpor vlivné části politické reprezentace.³⁴

Restituce byly vypořádávány na základě Zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd (tzv. „malého“ restitučního zákona), Zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích a Zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

Na základě uvedených zákonů bylo rozhodnuto, že bude navrácen majetek, který byl zabaven po roce 1948, a že se tento proces bude vztahovat pouze na československé občany a ve speciálních případech na církve. Navrácení majetku se proto netýkalo korporací, sdružení, spolků a podobně a ani cizích státních příslušníků.

Celý restituční proces byl zahájen již na konci roku 1990 a restituce stále ještě probíhají. Údaje o celkovém navráceném majetku se poměrně výrazně různí.

17 církví, které působí v současné době v České republice, stále požaduje navrácení majetku. Vláda České republiky s nimi uzavřela Dohodu o majetkovém vyrovnání státu a církví a připravuje znění zákona *„O nápravě některých majetkových křivd způsobených církvím a náboženským společenstvem v době nesvobody a o narovnání vztahu mezi státem*

³³ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989 – 2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 193. ISBN 80-7179-922-X.

³⁴ JEŽEK, T. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vyd. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. S. 23. ISBN 80-245-1069-3.

a církvemi a náboženskými společnostmi“. Pokud bude tento zákon přijat, budou církve v České republice odškodněny navráceným majetkem, naturálními restitucemi a finančními prostředky, včetně úroků.

2.4.3 Malá privatizace

Myšlenka „malé privatizace“ se zrodila po prvních demokratických volbách v létě roku 1990 jako reakce na netrpělivost společnosti, která si devět měsíců po revoluci přála vidět první výsledky transformace.³⁵

Zákon České národní rady č. 500/1990 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby tzv. „maloprivatizační zákon“ byl schválen 15. listopadu 1990 a malá privatizace byla zahájena 26. ledna 1991 v Praze v budově magistrátu na Mariánském náměstí.

Malá privatizace je proces, v jehož rámci byly (povětšinou) malé provozovny služeb jako restaurace anebo obchody převáděny na vydražitele. Na ně mohl přecházet pouze movitý a nemovitý majetek. Z převodu byly vyloučeny věci, které sloužily zemědělské výrobě a věci, které se měly stát předmětem restituce. Z účasti na malé privatizaci byli v prvním kole vyloučeni cizí státní příslušníci. Jedinou metodou převodu majetku byla veřejná dražba. [32]

Většina aukcí proběhla v letech 1991 a 1992. Proces malé privatizace byl ukončen na konci roku 1993.

Veřejné aukce řídily okresní a místní privatizační komise. Ty měly za povinnost zveřejnit seznam privatizovaných jednotek nejméně 30 dní před samotnou aukcí, a to spolu se základními informacemi o dražené jednotce. Provozní jednotka byla definována jako soubor věcí, které tvoří nebo mohou tvořit ucelenou hospodářskou nebo majetkovou jednotku. Okresní privatizační komise, které svou práci ukončily v roce 1993, byly zákonem zrušeny v roce 1994. [32]

Ústředním dokumentem, podle něhož malá privatizace probíhala, se stala tzv. karta provozní jednotky. Vydražitel měl povinnost odkoupit zásoby, které se ke dni dražby v provozní jednotce nacházely a zaplatit za ně do 30 dnů státní organizace, která měla k dražené provozní jednotce až do dražby právo hospodaření.³⁶

V případech nezájmu ze strany kupujících se uplatňovaly tzv. holandské dražby, ve kterých mohlo dojít ke snížení vyvolávací ceny (v prvním kole až na 50 % a ve druhém na 20 % vyvolávací ceny). V úvodním kole byl majetek prodáván domácím podnikatelům, pokud tito neprojevíli zájem, mohl se opakovaně dražby zúčastnit i zahraniční kapitál.³⁷

³⁵ JEŽEK, T. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vyd. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. S. 23. ISBN 80-245-1069-3.

³⁶ JEŽEK, T. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vyd. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. S. 39-40. ISBN 80-245-1069-3.

³⁷ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989–2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 161. ISBN 80-7179-922-X.

Holandské dražby se používají v Nizozemí v květinových aukcích – květy jsou rychle kazící zboží, a proto se z extrémně vysoké úrovně začíná dražit směrem dolů.³⁸ Holandská dražba byla v řadě případů zneužita, neboť účastníci dražby se předem domluvili na holandské dražbě ve snaze snížit vyvolávací cenu, nebo se neoficiálně této dražby zúčastnili zahraniční investoři, které zastupoval český občan.

Majitelé nemovitostí měli nejdříve povinnost poskytnout vydražitelům dvouletý nájem a po novele federálního Zákona č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby se prodloužila povinná doba nájmu na pět let.

V tab. 6 je uveden počet subjektů, které byly v letech 1991–1993 vydraženy v rámci malé privatizace.

Tab. 6 Malá privatizace v Československu v letech 1991-1993

Subjekty	1991	1992	1993
podniky schválené pro privatizaci	24 523	32 289	32 359
privatizované podniky	14 155	22 487	24 359
z toho: v aukcích	12 492	20 182	21 093
nájemní smlouva	1 521	2 090	3 036
restituce	142	472	582

Zdroj: HOLUB, A. Economic Transformation in the Czech Republic, 1996

Příjmy z malé privatizace se soustřeďovaly na zvláštním účtu malé privatizace, který zpravoval Fond národního majetku. V tab. 7 jsou zachyceny příjmy a výdaje z malé privatizace.

³⁸ Tamtéž s. 161.

Tab. 7 Přehled peněžních příjmů a výdajů „zvláštního účtu“ malá privatizace v Kč

Peněžní toky	Celkem
příjem z malé privatizace (včetně ostatních příjmů)	34 493 727 702
úroky	15 306 178 084
dodatkový odvod (vratka) daně z úroků	- 150 848 758
Příjem celkem	49 649 057 028
náklady na okresní privatizační komise	266 416 998
restituce	1 954 285 467
náklady na likvidace státních podniků	2 788 990 550
dotace k zvýhodněným úvěrům při privatizaci zdravotnictví	572 603 071
Státní fond životního prostředí	6 100 000 000
Ministerstvo školství	3 000 000 000
odstranění následků povodní	9 000 000 000
věcná břemena	13 814 000 000
obnova vodních toků, vodovodů a úpraven vod	4 500 000 000
dopravní stavby pro hokejovou halu	1 000 000 000
kompenzace nepříznivých podmínek v zemědělství	1 400 000 000
ostatní výdaje	1 253 866 422
ztráta z termínovaného vkladu v Podnikatelské bance	96 040 000
Výdaje celkem	45 746 202 508
nevrácené termínované vklady od bank	2 464 465 094
Konečný zůstatek	1 288 999 665

Zdroj: Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006. II. Informace o stavu a použití peněžních prostředků vedených na zvláštních účtech k 31. 12. 2006. Str. 12 [online] 2007. [cit. 9. 8. 2007]. Dostupné z: < <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-37C82986/cds/xsl/325.htm> >

2.4.4 Velká privatizace

Vláda České republiky se rozhodla pro rychlou masovou formu privatizace, která měla omezit dobu tzv. předprivatizační agónie a překonat odpor zájmových skupin v podnikové sféře a ve státním aparátu.

Zákony o velké privatizaci byly přijaty jednak na úrovni federální vlády a jednak na úrovni národní vlády. Dne 26. února 1991 to byl Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby a 23. dubna 1991 Zákon České národní rady č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodu majetků státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky. Zákony nabyly účinnosti 1. dubna 1991. [32]

Podle Zákona č. 171/1991 Sb. byly počátkem července 1991 zveřejněny čtyři rozsáhlé seznamy podniků, které měly zahrnovat veškerý majetek státu. První dva seznamy obsahovaly název podniku a majetkových účastí státu na podnikání jiných právnických osob s uvedením jejich nejdůležitějších charakteristik. Třetí seznam obsahoval názvy podniků, které neměly být předmětem privatizace a měly být likvidovány a čtvrtý seznam obsahoval pak názvy podniků, resp. institucí, které měly zůstat v majetku státu. Byly to

různé rozpočtové a příspěvkové organizace, tj. podniky a instituce z oblasti kultury, zdravotnictví, bytového hospodářství apod.³⁹

Vláda České republiky schválila na svém zasedání dne 6. listopadu 1991 koncepční materiál „Základní teze uskutečňování procesu privatizace v podmínkách ekonomiky České republiky“.⁴⁰

Ve velké privatizaci se na nového majitele, resp. na obchodní společnost převáděla celá bilance bývalého státního podniku, tj. aktiva i pasiva. Převod se týkal veškerých majetkových hodnot, včetně majetkových účastí státu na podnikání jiných osob, a závazků. Nediskriminoval zahraniční účastníky privatizace (mimo kupónovou privatizaci). Z privatizace byl vyloučen státní majetek, který měl být navrácen oprávněným osobám podle restitučních zákonů.

Československá masová privatizace měla určitá specifika. Hlavním z nich byla snaha po konkurenci mezi předkladateli privatizačních projektů. V červnu 1991 byl vydán seznam společností určených pro první vlnu privatizace. Management podniku měl povinnosti předložit privatizační projekt do listopadu 1991 a další zájemci do února 1992. Ministerstvo pro správu národního majetku pak rozhodlo o vítězném privatizačním projektu. Majetek podniku pak byl převeden na FNM, který realizoval privatizaci, vykonával vlastnická práva nad neprodaným majetkem a inkasoval výnos.⁴¹

Privatizace probíhala díky kupónové privatizaci ve dvou vlnách v období let 1991 a 1994. Tempo privatizace se po roce 1995 zpomalilo a to jednak z důvodu, že většina majetku již byla v soukromých rukou, ale také proto, že podpora pro dokončení celého procesu se snížila a upřednostňovaly se především přímé prodeje ve výběrovém řízení.

V tab. 8 je uveden přehled peněžních příjmů a výdajů v letech 1991–2006.

Tab. 8 Přehled peněžních příjmů a výdajů v letech 1991–2006 v Kč

	Rok 1991 - 2005	Rok 2006	Celkem
příjem z prodeje majetku a	533 721 750 100	252 915 798	533 974 665 898
příjem z úvěru	36 410 267 000	-	36 410 267 000
ostatní příjmy	63 244 543 993	11 310 465 284	74 555 009 277
Příjem celkem	633 376 561 093	11 563 381 082	644 939 942 175
Výdaje celkem	573 896 336 515	38 783 895 458	612 680 231 973

Zdroj: Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006

Stav peněžních prostředků z velké privatizace k 1. 1. 2006 byl ve výši 59 480 224 578 Kč. K 31. 12. 2006 činily celkové příjmy 11 563 381 082 Kč, z toho příjmy za prodej majetku a akcií 252 915 798 Kč. Po odečtení výdajů roku 2006 ve výši 38 783 895 458 Kč,

³⁹ JEŽEK, T. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vyd. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. S. 61–62. ISBN 80-245-1069-3.

⁴⁰ Tamtéž s. 46.

⁴¹ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989–2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 167. ISBN 80-7179-922-X.

je konečný zůstatek peněžních prostředků z velké privatizace vykázán k 31. 12. 2006 ve výši 32 259 710 202 Kč.⁴²

Příjem z prodeje majetku a akcií v roce 2006 a od roku 1991 dle jednotlivých druhů transformací je uveden v tab. 9.

Tab. 9 Příjem z prodeje majetku akcií v letech 1991–2006 v Kč

Druh transformace	Rok 1991 – 2005	Rok 2006	Celkem
veřejná dražba (prodej majetku)	7 076 139 034	-	7 076 139 034
veřejná soutěž (prodej majetku)	21 332 336 640	13 843 986	21 346 180 626
přímý prodej majetku	52 003 010 470	226 124 427	52 229 134 897
prodej akcií	453 310 263 956	12 947 385	453 323 211 341
Celkem	533 721 750 100	252 915 798	533 974 665 898

Zdroj: Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006

Za prodej majetku a akcií v roce 2006 činily příjmy 252 915 798 Kč a celkem od roku 1991 byly příjmy ve výši 533 974 665 898 Kč.

Tab. 10 Příjem z prodeje majetku akcií v letech 1991–2006 v Kč s rozdělením na tuzemsko a zahraničí

Druh transformace	Prodej tuzemsko	Prodej zahraničí	Celkem
veřejná dražba (prodej majetku)	6 987 639 034	88 500 000	7 076 139 034
veřejná soutěž (prodej majetku)	21 281 180 626	65 000 000	21 346 180 626
přímý prodej majetku	47 009 822 255	5 219 312 642	52 229 134 897
prodej akcií	104 457 718 685	348 865 492 656	453 323 211 341
Celkem	179 736 360 600	354 238 305 298	533 974 665 898

Zdroj: Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006

Za prodej majetku a akcií do zahraničí činily příjmy z privatizace od roku 1991 do 31. 12. 2006 354 238 305 298 Kč, což dokumentuje tab. 10.

V kap. 2.1 bylo uvedeno autorkou práce, že nebyl proces transformace v České republice ještě zdaleka dokončen. Následující údaje to dokazují.

V zakladatelské působnosti MPO bylo do seznamu podniků a majetkových účastí státu na podnikání jiných právnických osob, zařazených do první a druhé vlny privatizace podle Zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, zahrnuto celkem **1 721 subjektů**. Jednalo se o organizace ze zakladatelské působnosti bývalého Ministerstva průmyslu ČR, k nimž byly připojeny organizace bývalého Ministerstva obchodu a cestovního ruchu ČR a bývalého ministerstva pro hospodářskou politiku a rozvoj ČR, které postupně přešly do kompetence MPO.

U státních podniků a příspěvkových či rozpočtových organizací byl předmětem privatizace majetek, k němuž tyto subjekty měly právo hospodaření, u akciových

⁴² Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006. II. Informace o stavu a použití peněžních prostředků vedených na zvláštních účtech k 31. 12. 2006. S. 12 [online]. [cit. 9. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-37C82986/cds/xsl/325.htm>>.

společností se jednalo o majetkovou účast státu na jejich podnikání, tj. akcie v držení státu (dále jen "majetek"). Objem majetku určeného k privatizaci činil celkem cca **705 mld. Kč**.

Uvedený počet subjektů a majetek určený k privatizaci lze z hlediska právní formy subjektů rozdělit následovně:

- **1 474 státních podniků** s majetkem ve výši **539,7 mld. Kč**,
- **239 akciových společností** s majetkovou účastí státu ve výši **164,9 mld. Kč** (tyto společnosti byly založeny výše jmenovanými resorty na základě Zákona č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech; jejich jediným akcionářem byl stát),
- **8 příspěvkových či rozpočtových organizací**, jejichž celkový majetek činil **0,4 mld. Kč**.

Vláda ČR schválila seznamy subjektů zařazených do privatizace svým Usnesením č. 242 ze dne 10. 7. 1991 a již **v říjnu 1991 byly realizovány první převody majetku** na základě schválených privatizačních projektů.

Postup privatizace subjektů v resortu MPO ilustruje tab. 11, která je zaměřena na vývoj počtu subjektů resp. majetku subjektů od konce roku 1996 do 31. 12. 2006, v rozdělení podle jednotlivých kategorií.

Tab. 11 Stav realizace privatizace v České republice podle jednotlivých transformačních metod v letech 1991–2003

Druh transformace	Počet předan. projektů	% celk. projektů	Majetek v tis. Kč	% celk. majetku	Počet ukončen. projektů	Majetek v tis. Kč
veřejné dražby	1 210	7,00	8 495 341	0,90	1 204	8 443 604
veřejné soutěže	1 411	9,00	34 086 439	3,50	1 382	33 519 385
přímé prodeje	6 817	41,00	70 444 456	7,10	6 698	69 314 967
bezúplatné převody, restituce	5 301	32,00	72 823 002	7,40	5 260	72 000 049
převod s. p. na a. s.	1 553	9,00	280 817 184	59,00	1 553	580 817 184
převod a.s. na jinou a.s.	321	2,00	217 516 939	22,10	321	217 516 939
Celkem	16 613	100,00	984 183 361	100,00	16 418	981 612 128

Zdroj: Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006. II. Informace o stavu a použití peněžních prostředků vedených na zvláštních účtech k 31. 12. 2006. Str. 12 [online]. [cit. 9. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-37C82986/cds/xsl/325.htm>>

Jednotlivé transformační metody jsou uvedeny v kap. 2.4.6.

2.4.5 Kupónová privatizace

Probíhala ve dvou vlnách a organizačně se dělila na tzv. poptávkovou a nabídkovou stranu. Byla rozdělena do čtyř časově návazných částí: registraci kupónových knížek a registraci investičních privatizačních fondů, předkolo, prodej akcií za investiční body a předání akcií.

Kupónová privatizace byla zahájena v červenci 1991 publikací seznamu podniků zařazených do první vlny privatizace a byla ukončena 31. ledna 1993. První vlny se zúčastnilo 1 491 akciových společností s 299 mil. kusy akcií z České i Slovenské republiky.

Druhá vlna probíhala pouze v České republice. Oficiálně byla druhá vlna kupónové privatizace ukončena 31. prosince 1994 a zúčastnilo se jí 861 akciových společností se 155 mil. kusy akcií.

Kupónová privatizace byla výdělečným podnikem, neboť přinesla čistý výnos 8,6 mld. Kč pro Fond národního majetku ČR. Hlavní příjmy pocházely z prodeje kupónových známek a kupónových knížek, hlavní výdaje byly vynaloženy na nákup výpočetní techniky, na provoz celého systému, na výrobu kupónových knížek a známek, na informační servis atd.⁴³

Tab. 12 Počet privatizovaných subjektů v jednotlivých letech

Kategorie subjektů	Počet subjektů ke dni		
	31.12.1996	31.12.2000	31.12.2006
subjekty uvedené do likvidace nebo do konkurzu, aniž byly privatizovány	201	204	207
subjekty s ukončenou privatizací	1 002	1 347	1 472
subjekty v působnosti MPO s neukončenou či nezahájenou privatizací	439	121	20
akciové společnosti převedené na FNM ČR s neukončenou privatizací akcií	79	49	22

Zdroj: Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006. II. Informace o stavu a použití peněžních prostředků vedených na zvláštních účtech k 31. 12. 2006. Str. 12 [online] 2007. [cit. 9. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-37C82986/cds/xsl/325.htm>>

2.4.6 Metody privatizace

V rámci tzv. „české cesty privatizace“ byly v České republice použity následující metody, které byly rovnocenně uplatňovány a to jednak na základě Zákona č. 92/1991 Sb., Zákona č. 171/1991 Sb. a Zákona č. 427/1990 Sb.:

- kupónová metoda,

⁴³ JEŽEK, T. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vyd. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. S. 92. ISBN 80-245-1069-3.

- veřejné aukce – jediným kritériem výběru byla cena a používala se vesměs u velmi malých jednotek nebo podílů,
- veřejné soutěže – tender – vícekritériální metoda – nesledovala se pouze nabízená cena, respektive na zájemce byly kladeny i jiné požadavky. Metoda byla použita zejména v případech malých podniků a byla více administrativně náročná,
- přímé prodeje předem určenému vlastníkovi – bez veřejné soutěže. Metoda přenášela v praxi rozhodování o výběru na státní administrativu,
- prodej akcií již existující akciové společnosti nebo vznik nové akciové společnosti a následný prodej jejich akcií – akcie mohly být dále užity v kupónové privatizaci a nebo prodány prostřednictvím banky nebo burzy,
- bezúplatný převod majetku (městům, obcím, fondům sociálního pojištění, restituentům) – tento převod se týkal například obytných domů, mateřských škol apod.,
- dočasné ponechání majetku ve Fondu národního majetku,
- použití zaměstnaneckých akcií (maximálně 10 % privatizovaného majetku).

V tab. 12 je zachycen stav realizace privatizace v České republice podle jednotlivých transformačních metod v letech 1991–2003.

3 RESTRUKTURALIZAČNÍ PROCESY

Restrukturalizací obvykle rozumíme změnu struktury určitého organismu. Ke změnám může docházet na makro i mikroúrovni. Pokud dochází ke změnám struktury podniku, jedná se o tzv. restrukturalizaci mikroekonomickou.

3.1 Konkurenceschopnost podniku

Na konkurenceschopnost podniku lze nahlížet z mnoha úhlů pohledu.

Konkurenceschopnost představuje potenciál podniku uspět v hospodářské soutěži s ostatními podniky. Úspěch se pak může měřit řadou ukazatelů, jako je např. ziskovost, ROE, EVA apod.

Podnik, který se chce stát konkurenceschopný ve svém předmětu podnikání, by měl mít následující kvality:

- jasná, do několika cílů formulovaná vize firmy a jejího podnikání,
- přijetí změny jako součásti strategického řízení, ochota zříkat se všeho, co se neosvědčilo,
- méně stupňů řízení a přesně a správně nastavenou pravomoc pro všechny zaměstnance,
- zeštíhlení a koncentrace na produkty, v nichž firma je nebo může být první či druhá na trhu,
- silná firemní kultura vytvářející sounáležitost zaměstnanců s firmou a její vizí,
- vysoká informační otevřenost uvnitř firmy,
- propracovaný systém kvalifikačního růstu a sdílení zkušeností mezi zaměstnanci,
- rychlost v jednání a zejména v odstraňování překážek a nedostatků uvnitř firmy.

Proto podniky, které tyto kvality postrádají by se měly postupně restrukturalizovat.

Velmi často se uvádí některé obecné nedostatky českých firem, které by mohly postupně odstranit. Např.:

- nízká výkonnost, měřená vyprodukovaným HDP na jednoho pracovníka,
- méně zkušený a výkonný management,
- nízká etika v podnikání, ale i v zaměstnání,
- slabá firemní kultura,
- podkapitalizace řady českých firem,
- obtížný přístup k novým úvěrům,
- vysoká zadluženost mnoha firem,
- vysoký objem nedobytných pohledávek,
- neexistence stabilních vztahů malých a středních firem s bankovními domy,

- absence marketingového myšlení,
- chybějící orientace na potřeby a možnosti zákazníka,
- vlastní distribuční síť,
- vlastní výzkum a vývoj,
- špatná infrastruktura v regionech,
- nedostatečná elektronická komunikace (obchodování, prezentace firem),
- slabá organizovanost v komorách a ve svazech a s ní související schopnost kolektivně lobbovat,
- podnik nevytváří SWOT analýzu,
- podnik nezpracovává test udržitelnosti.

Aby mohl být podnik úspěšný, musí mít jasnou představu, jakým směrem se bude ubírat, stanovit si cíle, které se pokusí splnit, a také strategii jejich dosažení. Tyto strategie je nezbytné provázat s jednotlivými podstatnými oblastmi podnikových činností.⁴⁴

Česká republika prošla v průběhu minulých let výraznou společensko-ekonomickou transformací, která se významně dotkla prakticky všech firem. V podstatě u většiny materiálních produktů a nabízených služeb existuje jednoznačná převaha nabídky nad poptávkou. Prostředí, ve kterém se podniky pohybují pak logicky doprovází nejrůznější změny, které vyvolávají i následně změny jednotlivých podnikových činností. [34]

Změny, které působí na podnikové činnosti často vedou k tomu, že tyto subjekty ukončují z nejrůznějších důvodů svou činnost. V tab. 13 je uveden počet ekonomických subjektů, které vznikly nebo zanikly v letech 1995-2005 v České republice.

Tab. 13 Počet ekonomických subjektů vzniklých a zaniklých v České republice v tis. Kč

Parametry	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
vzniklé subjekty	189,30	153,00	102,90	92,30	189,30	153,00	102,90	92,30
zaniklé subjekty	17,50	28,30	27,70	30,70	17,50	28,30	27,70	30,70
počet ekonom. subj.	1 321,10	1 963,30	2 050,80	2 121,60	1 321,10	1 963,30	2 050,80	2 121,60
podíl zanik. subj. (v %)	1,30	1,40	1,30	1,40	1,30	1,40	1,30	1,40
podíl vznik. subj. (v %)	14,30	7,80	5,00	4,40	14,30	7,80	5,00	4,40

Zdroj: vlastní zpracování z Ročenek Českého statistického úřadu

3.2 Životní cyklus podniku

Podnik může během své existence projít tzv. životním cyklem, který můžeme rozdělit do čtyř základních fází: růst, stabilizace, krize a zánik. Někdy se uvádí fází pět, tj. za samostatnou fázi se považuje také okamžik založení podniku.

⁴⁴ KISLINGEROVÁ, E., NOVÝ, I. a kol. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005. S. 300. ISBN 80-7179-847-9.

Každá z fází životního cyklu je spojena s určitými specifickými problémy, které musí manažeři a finanční manažeři zvláště řešit. Jejich základním strategickým cílem je udržovat firmu co nejdéle ve fázi mimořádného, resp. podstatného růstu, popř. ve fázi zralosti. Jednotlivé fáze jsou určeny nejen samotnou výkonností podniku, ale i celkovým vývojem makroekonomického prostředí, jakož i tendencemi odvětví, ve kterém se podnik pohybuje.

Jednotlivé fáze života podniku se pojí s různou strukturou peněžních toků a tedy i s různou potřebou finančních zdrojů. V počátečních fázích vývoje má zpravidla podnik značné růstové příležitosti. K tomu, aby jich mohl využít, potřebuje vytvořit určité majetkové portfolio, které bude předpokladem pro následné poskytování výrobků a služeb s ohledem na příležitosti trhu. Při založení firmy však není snadné investory přinášející kapitál přesvědčit o jeho přiměřeném zhodnocení. Počátek existence podniku je zpravidla označován jako „období hladu“, vlivem masivních investic výdaje zpravidla převyšují příjmy. V této fázi podnik spotřebovává peněžní prostředky v očekávání, že v budoucnu se tato investice zaplatí. Je tedy zřejmé, že od počátku fungování podniku do hry vstupuje faktor nejistoty a faktor času. [31]

Profinancování počátku této fáze se nejčastěji děje ze soukromých prostředků, úvěrů popř. prostřednictvím rizikového kapitálu. Podaří-li se podniku „odstartovat“, bude ke svému dalšímu rozvoji potřebovat další peněžní prostředky. Jednou z možností, jak je získat, je veřejný úpis akcií. V případě, že společnost nikdy předtím nezískávala potřebný kapitál prostřednictvím veřejné nabídky, bude se jednat o první veřejnou nabídku (primární emisi).

Projde-li podnik úspěšně krizí růstu, následuje fáze stabilizace. Je to období, ve kterém podnik dosáhl optimální velikosti s ohledem na tržní příležitosti. Pro tuto fázi je typická rovnost odpisů a investic. Podnik bývá většinou schopen krýt své aktivity bez nároků na další zdroje.

Stabilizační fáze může být následována poklesem příjmů bez významného poklesu výdajů. Nastává období krize. Pokud se managementu nepodaří podnik sanovat, resp. přesměrovat aktivity do slibnějších oblastí, dojde k zániku podniku a rozdělení prostředků mezi vlastníky prostřednictvím procesu likvidace.

3.3 Restrukturalizace podniků

Restrukturalizace podniků je klíčem k produktivitě i konkurenceschopnosti, a tím k oživení hospodářství.⁴⁵

Podniková restrukturalizace je založena na změnách, které se dotýkají všech oblastí života podniku. Představuje proces celkových změn v podniku založený na realizaci vhodných restrukturalizačních opatření. Jedná se o rozsáhlé, strategické změny, které dramaticky ovlivní budoucí aktivity podniku, spíše než o dílčí (přirůstkové) změny.⁴⁶

⁴⁵ TOMÁNEK, J. *Reengineering a management změn*. Sborník článků, přednášek a studií. 1. vyd. Praha: Computer Press, Praha. 515 s. ISBN 80-7226-428-1.

⁴⁶ TETŘEVOVÁ, L. *Vybrané problémy finanční restrukturalizace podniků*. [Habilitační práce]. Liberec: TUL, Hospodářská fakulta. 2003. S. 19.

Pro podniky, které chtějí být úspěšné a zvyšovat svoji výkonnost, je restrukturalizace podnikových procesů nedílnou součástí jejich podnikových činností.

Příčiny, které způsobují nutnost restrukturalizace podnikových činností, jsou různé. Patří k nim především **interní příčiny**, které vycházejí z vnitřní situace každého podniku. Jedná se například o chyby managementu podniků a jejich vlastníků, které jsou způsobeny často jednak z nedostatku základních manažerských znalostí a dovedností, ale také z důvodu naprosté absence morálky a etiky, která je ve standardních ekonomikách po manažerech a vlastnících vyžadována. Za další příčinu lze považovat jev, který se často nazývá tzv. „**růstová past**“, tj. někdy až nesmyslné upřednostňování růstu obrátu před ziskem podniku. Další velmi důležitou příčinou je **nedostatek transparentnosti**, která se týká zejména nízké úrovně vnitropodnikového účetnictví, případně vůbec jeho absence. To se pak projevuje jednak nedostatky v oblasti nákladového účetnictví, kde dochází k nepřesným kalkulacím jednotlivých výrobků, resp. spotřebovaných nákladů na jejich výrobu. Druhou oblastí je nedostatečné zobrazení reálné hodnoty konkrétního aktiva v bilanci společnosti, které bohužel často bývá zcela záměrné.

Druhou skupinu příčin, které způsobují nutnost restrukturalizace podnikových činností jsou **externí příčiny**, jejichž původ lze nalézt za hranicemi podniků a jejichž vznik a průběh nebylo možné zevnitř podniků příliš ovlivnit. Odpovědnost za ně leží na jednotlivých „decision makers“, mezi které lze přiřadit například politickou reprezentaci, centrální banku, soudy, ale také politická rozhodnutí v oblastech privatizace, zavádění nové legislativy apod.

3.4 Členění restrukturalizace

Podle odborné literatury se restrukturalizace člení na několik skupin:

1) expanze

- fúze a koupě (merger a acquisition),
- nabídka ke koupi (tender offers),
- joint ventures.

2) výprodeje (sell-offs)

- zřeknutí se firmy (spin-offs),
- prodej části firmy (divestitures).

3) získání kontroly nad společností

- zpětný odkup (premium buy-back),
- dohoda o klidu (standstill agreement),
- opatření proti převzetí firmy (antitakerover amendment),

- boj o zastoupení (proxy contest).

4) změny ve vlastnické struktuře

- výměna zdrojů (exchange offers),
- zpětný nákup akcií (share repurchases),
- privatizace (gong private).⁴⁷

G. B. Steward klasifikuje metody restrukturalizace společností do následujících skupin:

- **Vertikální restrukturalizace** (vertical restructurings) – mění strukturu aktiv a činností v rámci dosavadního podnikání (např. prodej a zpětný leasing, franchising, vertikální dezintegrace aj.).
- **Horizontální restrukturalizace** (horizontal restructurings) – může zvýšit hodnotu firmy třemi způsoby:
 - posílením jejího růstu pomocí akvizice, joint venture, nabídnutím akcií dceřiné společnosti veřejnosti,
 - oddělením podnikatelské jednotky (business unit) od firmy prodejem, spin-off, split-off nebo částečnou likvidací,
 - uskutečněním vnitřní „pákové“ (leveraged) rekapitalizace.

3.5 Restrukturalizační koncepce

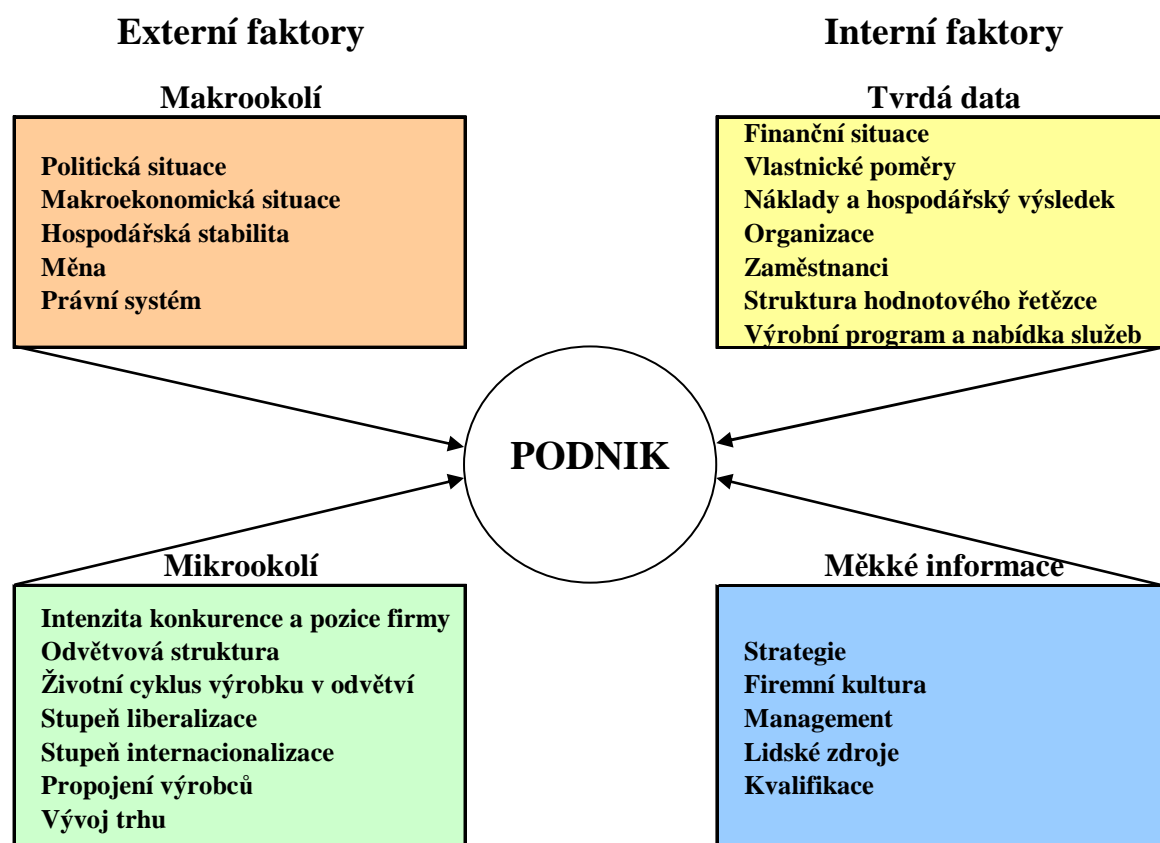
Úspěšný nebo neúspěšný průběh restrukturalizačního procesu v rámci samotného podniku může pozitivně nebo i negativně ovlivnit jeho další fungování. Dotýká se vlastníků, manažerů, ale i zaměstnanců restrukturalizovaného subjektu.

Restrukturalizační koncepce zahrnuje jednotlivé kroky, které podnik, vstupující do restrukturalizace, musí podstoupit.

3.5.1 Analýza výchozího stavu

Před zahájením restrukturalizačních kroků musí být nejdříve provedena analýza výchozího stavu podniku, jak je zachyceno na následujícím obrázku.

⁴⁷ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 242-243. ISBN 80-7179-847-9.

Zdroj: PAVEL, S. *Restrukturalizace velkých českých podniků*. Praha: Sdružení Lípa, 2000

Obr. 1 Analýza výchozího stavu podniku

3.5.2 Tvorba nové strategie podniku

Po vyhodnocení provedené analýzy výchozího stavu je v první fázi vlastního restrukturalizačního procesu nutné co nejrychleji zformulovat novou strategii podniku, která musí odrážet situaci v podniku a v jeho okolí. Strategie se musí zaměřit na analýzu samotné výrobní struktury s cílem zúžení výrobního programu, možný outsourcing, posouzení koncepce logistiky či základní reorganizaci atd.

3.5.3 Finanční restrukturalizace

Za první fázi finanční restrukturalizace podniku lze považovat důsledné „vyčištění“ a zprůhlednění bilance aktiv a pasiv. Jedná se zejména o zrealnění účetní hodnoty aktiv společnosti a zároveň o účetní podchycení a pokrytí maximálního množství možných rizik, která mohou vyplynout v budoucnu z evidovaných nebo neevidovaných podrozvahových aktiv a pasiv. Vedle komplexního prověření účetnictví a hospodářských výsledků společnosti by se měl podnik vždy zaměřit na problematické okruhy v bilanci společnosti a to hmotný a nehmotný majetek, finanční investice, zásoby a pohledávky. Na straně pasiv se jedná o prověření skutečné hodnoty všech forem cizích zdrojů společnosti. Po provedení výše popsané operace přecenění jednotlivých položek bilance dojde k zobrazení jejich výsledků do hospodářských výsledků za příslušný rok. Ve většině

restrukturalizovaných firem bude pravděpodobně jejím důsledkem realizace ztráty ve výši přesahující hodnotu registrovaného, základního kapitálu společnosti.

3.5.4 Informace o vstupu do restrukturalizace

Všechny zainteresované strany, jako jsou novináři, majitelé, akcionáři, věřitelé, zaměstnanci, odbory, územní samospráva, úřad práce, veřejnost atd. by měly být průběžně informovány o probíhající restrukturalizaci a o jejich jednotlivých krocích.

3.5.5 Transparentnost účetnictví

Za jednu ze základních příčin restrukturalizace podnikových činností se často uvádí netransparentnost vnitropodnikového účetnictví. Je proto nutné spolupracovat se specializovanými firmami na oblast reportingu, controllingu, manažerských informačních systémů a výkaznictví v podnikové sféře, které musí tyto nesrovnalosti odstranit.

3.5.6 Financování restrukturalizace

Podnik by se měl snažit minimalizovat náklady spojené s obsluhou dlužního financování.

Minimalizace by mohlo být dosaženo především posílením flexibility krátkodobých zdrojů a v návaznosti na otevřenou devizovou pozici společnosti posílením podílu úvěrů v cizí měně na celkovém financování. S tím zcela koresponduje nahrazení části krátkodobých úvěrů úvěry střednědobými, především s ohledem na zcela obvyklou situaci, kdy je část dlouhodobých aktiv financována krátkodobými zdroji. Žádoucího stavu by mělo být dosaženo, vedle již zmíněné restrukturalizace dlužního financování, také likvidací (prodejem) většiny finančních investic a ostatních zbytných aktiv restrukturalizované společnosti. Střednědobým cílem spojeným s finanční restrukturalizací je postupně snížit stávající objem úvěrů a vytvořit tak podmínky pro financování budoucích rozvojových projektů. Podnik by se měl také snažit uhradit závazky z obchodního styku, které jsou již po lhůtě splatnosti a začít budovat image platícího zákazníka.

Pokud podnik má také závazky z nevyplacených mezd, měl by je okamžitě uhradit, neboť tento krok je potřebný k provedení úspěšné restrukturalizace podnikových činností.

3.5.7 Nefinanční restrukturalizace

Základem nefinanční restrukturalizace společnosti je v souvislosti s efektivní a razantní restrikcí nadbytečných nákladů audit jednotlivých klíčových funkcí, tj. zejména audit nákupu, prodeje, výroby a lidských zdrojů. Tato část restrukturalizace by se měla provádět ve spolupráci s renomovanými specializovanými společnostmi, které se zaměřují na prověřování základních funkcí společností konkrétních odvětví v celosvětovém měřítku. Není neobvyklé, že je na tento typ činnosti vybráno několik poradenských firem, neboť šíře tématu a tomu odpovídajících možných problémů je velmi rozsáhlá.

3.5.8 Změna organizační struktury

Ve většině restrukturalizovaných společností musí ve vazbě na výše popsané kroky restrukturalizace dojít v krátké době i k rozsáhlé změně organizační struktury. Potřeba a nutnost změny souvisí se zpřehledněním často velmi nejasné organizační hierarchie, která nesplňuje ani základní požadavky kladené na funkční organizační schéma. Velmi zjednodušeně lze konstatovat, že z nové organizační struktury musí být zcela jasně patrné toky materiálu, energií a finančních zdrojů v rámci společnosti samotné i navenek.

3.6 Restrukturalizace v České republice

Restrukturalizace v tržních ekonomikách se od tranzitivních v mnohém odlišuje. Ve vyspělých ekonomikách probíhá z velké části průběžně a samovolně, v tranzitivních ekonomikách se jednalo o postupné rozdělování velkých a neefektivních podniků na menší celky, které s sebou nesly ty části bývalých kolosů, které byly schopny uspět v tržním hospodářství a současně uzavírání těch částí, které toho schopné nebyly. Druhá etapa restrukturalizace pak zahrnovala zejména modernizaci produkčních kapacit perspektivních podniků tak, aby tyto podniky mohly čelit konkurenci západoevropských trhů.⁴⁸

V Československu probíhal mezi ekonomy spor o to, zda mají být podniky nejprve restrukturalizovány a teprve pak privatizovány, nebo zda mají být nejprve privatizovány a jejich restrukturalizace má být ponechána až nových soukromým vlastníkům.⁴⁹

Součástí transformace české ekonomiky byly změny její struktury, především věcné struktury (sektorové, odvětvové, oborové a výrobové), velikostní struktury podniků, struktury zahraničního obchodu. Tyto změny označujeme jako **restrukturalizace** (týká se národního hospodářství nebo podniků).⁵⁰

Restrukturalizace českého, resp. československého hospodářství byla zahájena vlastně již předkládáním privatizačních projektů, které se mohly týkat majetku jak celého státního podniku, tak jeho částí, nebo několika podniků. Velké množství předložených a pak realizovaných privatizačních projektů umožnilo tuto restrukturalizaci zahájit a restrukturalizovat velké podniky. [32]

Některé formy restrukturalizace jsou v České republice málo rozšířené, popř. zcela neznámé. V České republice se často hovoří o finanční restrukturalizaci. Týká se buď podniků, které jsou překapitalizované nebo podkapitalizované. Překapitalizované podniky jsou velké, původně státní podniky, jejichž základní kapitál byl vytvořen jako suma dřívějších fondů (fond základních prostředků, fond rozvoje aj.), z nichž byl administrativní cestou vytvořen základní kapitál. Podkapitalizované podniky vznikly

⁴⁸ PALETA, T. *Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání*. WP č. 13/2006. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S 10. ISSN 1801-4496.

⁴⁹ HOLMAN, R. *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Praha: CEP, 2000. S. 49. ISBN 80-902795-6-2.

⁵⁰ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 249. ISBN 80-7179-847-9.

po roce 1989 v době, kdy existoval absolutní nedostatek domácího kapitálu. Společnosti a podniky jednotlivce, jsou charakteristické především tím, že mají rozsah základního kapitálu roven minimální povinné hranici plynoucí ze zákona.

V českých podmínkách se jedná o restrukturalizaci

- věcnou (změna materiálních, technologických parametrů výroby a směny),
- celkovou (změnu výrobních i nevýrobních činností v ekonomice jako celku),
- hlubokou (cílem je dosažení technologické úrovně informačního věku),
- restrukturalizaci probíhající v období poklesu či stagnace. [34]

Restrukturalizace podniků v České republice je stále velmi sledovaným procesem. V řadě z nich je však význam tohoto slova většinou chápán pouze zjednodušeně – jako snižování počtu zaměstnanců, které je spojeno s masivním propouštěním. Cílem restrukturalizace v těchto podnicích bývá snížení osobních nákladů, tj. mezd a sociálního a zdravotního pojištění za zaměstnance, které představují v podnicích zpravidla nejvyšší náklady. V řadě firem je redukce počtu jejich zaměstnanců skutečně nezbytná.

Velmi častým způsobem, který se začal používat již v prvních letech transformačního procesu je tzv. **privatizace údržby**, jedná se o delimitaci činností formou ekonomického pronájmu nebo o odprodej části firmy či prostého zrušení činností a jejího zabezpečení nákupem od dodavatele.

V České republice se používá při řešení restrukturalizace pět následujících variant mimosoudní a soudní restrukturalizace:

1. uspokojení věřitelů,
2. vyvedení činností a části aktiv anebo veškerých aktiv,
3. dvě formy soudního vyrovnaní,
4. sanační konkurz,
5. likvidační konkurz.⁵¹

ad 1.

Tato možnost se v České republice výjimečně použila v době, kdy se řada firem ocitla zpět v rukou státu pomocí tzv. skrytého bail-out, který koncentroval nejednou až 80 % veškerých závazků firmy. Protože je stát získal s různým diskontem, mnohdy jako vedlejší produkt bankovní předprivatizace, např. prostřednictvím Konsolidační banky Praha, tak náklady na uspokojení zbývajících věřitelů, byly někdy poměrně nízké.

ad 2.

Princip vyvedení činností a části nebo veškerých aktiv anebo vyvedení jenom aktiv, mimo firmu je jasný. Dojde k omezenému vypořádání za souhlasu hlavních věřitelů. Nicméně

⁵¹ MEJSTRÍK M. *Restrukturalizace firem: předpoklady k realizaci mimosoudních a soudních forem*. 1. vyd. Praha: Acta Oeconomica Universitatis Carolinae, no. 1/1999. S 9 – 16. ISSN 0323-066X.

vždy připadá v úvahu určité možné zneužití, které je napadnutelné jinými věřiteli. Ten problém je, že dojde-li k určitému vyvedení, tak transakce, které prokazatelně poškozují věřitele nebo některé z nich upřednostňují, mohou být vyhlášeny za neplatné, pokud k nim nedošlo minimálně 6 měsíců před podáním návrhu na konkurz.

ad 3.

Třetí formou restrukturalizace jsou dvě formy soudního vyrovnání. V obou případech je nutný souhlas oddělených věřitelů, úplné uspokojení vybraných věřitelů, kvalifikovaný souhlas ostatních věřitelů a potvrzení vyrovnání soudem.

ad 4.

Sanační konkurs je v České republice případ velice řídký, ale pro investora je mimořádně zajímavý. Je to bezpečná forma, investor přesně ví, co se nachází na straně závazků, a pokud se podaří podle dříve Zákona o konkurzu a vyrovnání a od 1. 1. 2008 insolvenčního zákona prodej podniku jednou smlouvou, (tj. zpeněžení části aktiv, která je nutná k provozování podniku) jde o mimořádně atraktivní příležitost restrukturalizace.

ad 5.

Při likvidačním konkurzu dochází k prodeji aktiv po částech, kdy ovšem hodnota movitá i akciová je ztracena, aktiva jsou prodána zvlášť. Víme, že v České republice možný výnos ze zástav oddělených věřitelů je obvykle malou částí celkových zajištěných pohledávek. Pokud dojde ke zpeněžení podstaty, tak celkový výnos nezajištěných věřitelů bývá velice nízký, 0 až 5 %. [45]

3.7 Podnik 21 – Česká cesta k restrukturalizaci malých podniků

Projekt Podnik 21 prosazuje tzv. „českou cestu“ k restrukturalizaci. Cílem projektu je podstatné zvýšení produktivity a přidané hodnoty pro zákazníka. Vychází z poznané situace na české hospodářské scéně, kde se pohybuje řada podnikatelských subjektů nacházejících se ve velmi vážných podnikatelských problémech a potřebujících mimo jiné, komplexní, systémově pojatou, procesní restrukturalizaci systému podnikového řízení, důsledně vycházející z principů tržní ekonomiky.

Projekt klade důraz na komplexnost a integrální působení jednotlivých subsystémů (strategie, organizace, procesy, IS/IT, lidé, podniková kultura a management změny), efektivní fungování těchto subsystémů a jejich vzájemné vazby. Při projektování nové vize podniku vychází z klasického i z procesního přístupu.⁵²

Projekt byl vytvořen na podporu řízení českých malých a středních podniků jako protiváha revitalizačního projektu vlády, který byl určen velkým podnikům.

⁵² TOMÁNEK, J. *Reengineering a management změn*. Sborník článků, přednášek a studií. 1. vyd. Praha: Computer Press, Praha. S. 351. ISBN 80-7226-428-1.

3.8 Revitalizace podniku

Revitalizace velice úzce souvisí s pojmem restrukturalizace. Restrukturalizace podniku, který se nachází v období krize, je označována jako sanace, ozdravení, čili revitalizace.⁵³

Pod pojmem revitalizace rozumíme změny dosavadních parametrů organizace (strategie, struktury, podnikové kultury atd.) s cílem nastartovat vývoj směřující k obnovení a posílení všech faktorů ovlivňujících zdravý vývoj a prosperitu organizace.⁵⁴

V průběhu procesu revitalizace je třeba uplatňovat principy a nástroje krizového řízení podniku, kdy jedna z používaných strategií restrukturalizace podniku se nazývá strategií revitalizace. Jedná se o strategii, kdy k obratu v podniku dochází ve fázi ústupu, či úpadku, tzn. v době nejvyšší nutnosti změny. Cílem restrukturalizace v tomto případě je radikální a celkové ozdravení neprosperujícího podniku.

Pokud má stát zájem na budoucí existenci podniku, může do jeho revitalizace zasahovat a poskytovat mu finanční či jinou formu podpory. Cílem revitalizace je pak obnovit schopnost podniku rozvíjet jeho podnikatelské aktivity s pomocí státu.⁵⁵

Revitalizace se týkala velkých státních podniků. Ta byla v podstatě prováděna přímo vládou nebo jí vytvořenými institucemi (Revitalizační agentura, Česká konsolidační agentura).⁵⁶

3.9 Podnikový reengineering

Podnikový reengineering představuje „zásadní přehodnocení a radikální rekonstrukci (redesign) podnikových procesů tak, aby mohlo být dosaženo dramatického zdokonalení z hlediska kritických měřítek výkonnosti, jako jsou náklady, kvalita, služby a rychlost.“⁵⁷

Reengineering je metoda, která mění stávající funkční vztahy a činnosti na nové procesní vztahy a činnosti.

Reengineering se zaměřuje na přetváření podnikových procesů, které narovnává – snaží se o odstranění všech zbytečných a duplicitních činností, snaží se o sloučení činností a o inovování těch činností, které jsou neefektivní.⁵⁸

⁵³ SYNEK, M. *Proces nikdy nekončí*. Ekonom, 1999, č. 24, str. 51.

⁵⁴ VEBER, J. aj. *Management – základy, prosperita, globalizace*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2000. S. 349. ISBN 80-7261-029-5.

⁵⁵ KRATOCHVÍLOVÁ, H. a kol. *Restrukturalizace, oživení a záchrana podniku*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2001. S. 211. ISBN 80-7175-087-5.

⁵⁶ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 249. ISBN 80-7179-847-9.

⁵⁷ HAMMER, M., CHAMPY, J. *Reengineering – radikální proměna firmy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2000. S. 38. ISBN 80-85603-73-X.

⁵⁸ TETŘEVOVÁ, L. *Habilitační práce Vybrané problémy finanční restrukturalizace podniků*. Liberec: TUL, 2003. S. 20.

Za základní druhy reengineeringu někteří autoři považují transformaci, integraci a racionalizaci. **Transformace** představuje základní přehodnocení poslání a strategie podniku a podnikání, často se váže na změnu vnějších podmínek a dotýká se celkových struktur podniku, ať již majetkových, finančních, dodavatelských, výrobních, odbytových, tak i partnerských. **Integrace** představuje přehodnocení, návrh nových podnikových vizí, ideologií, vede k nové podnikové architektuře, je zaměřena především na podnikové procesy, kdy se snaží dosáhnout integračních efektů ve strukturách, pracovních metodách, pozicích, funkčních, diskrétních podnikových procesech či sociálním systému. **Racionalizace**, čili redesign, představuje zjednodušení operací nebo částí struktur podniku a blíží se procesu zlepšování kvality.⁵⁹

Hnací síly reengineeringu vyvolávají změny, které působí synergicky. Jsou to především dosah globálních změn, transformace z centrální plánované ekonomiky na tržní a změny na mikroúrovni (podnikové procesy). Inovační ohniska reengineeringu jsou revitalizace podnikové kultury, program snižování nákladů, restrukturalizační program a program globalizace podnikání.⁶⁰

3.10 Outsourcing

Outsourcing se považuje za obchodní rozhodnutí, které má vést ke snížení nákladů a (nebo) k zaměření se na důležitější úkoly v rámci výrobního procesu související s konkurenceschopností podniku. Firmy, specializující se na daný obor, mají zpravidla mnohem proškolenější a v dané problematice se orientující pracovní síly. Odpovědnost za problematiku nese jiný subjekt a výchozí firma se může plně věnovat svému oboru. Náklady na zajištění specializované činnosti jsou při využití outsourcingu zpravidla výrazně nižší. Zajišťování služeb pomocí outsourcingu je celosvětově zvyšujícím se trendem.

Pokud chce podnik využít růstový potenciál a zabezpečit ziskovost, musí najít rovnováhu mezi užitek, cenou a náklady. Jednou z významných podmínek úspěšného podnikání je dokázat dlouhodobě soustředit svoje aktivity na prioritní oblast podnikání, což však současně znamená neztrácet čas aktivitami, které přímo nesouvisí s hlavním směřováním firmy, i když jsou pro chod podniku důležité. Jde o tzv. zeštíhlení podniku – podnik začíná outsourcovat vybrané podnikové aktivity či procesy.⁶¹

Při rozhodování o tom, zda restrukturalizovat firmu pomocí outsourcingu, jsou důležitá následující kritéria: nedostatek pracovníků pro danou činnost, činnost není součástí klíčových schopností firmy, trvalé nevyužití zaměstnanců v této činnosti, nákladná výroba okrajového vstupu, dočasné nevyužití zaměstnanců a nespolehliví nebo drazí dodavatelé.⁶²

⁵⁹ IVANOV, A. *Ne každá změna v podniku je reinženýring*. Moderní řízení, 2003, č. 3. S. 29 – 30.

⁶⁰ VAVRINČÍK, P., WIENEROVÁ, I. Reinžiering v priemyselných podnikov v Slovenskej republike. Ekonomika a spoločnosť. *Vedecký časopis Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*, 2007, roč. 8, č. 2, s. 105-111. ISSN 1335-7069.

⁶¹ POMFFYOVÁ, M., JAREMBEKOVÁ, J. *Možnosti outsourcingu vybraných podnikových činností*. Časopis eFOCUS, ročník 7, no.3/2007. S. 4. ISSN 1336-1805.

⁶² Tamtéž s. 5.

Jak vyplývá z Nálezu Ústavního soudu (II. ÚS 69/03), rozumí se tzv. "outsourcingem" vytěšňování činností, které přímo nesouvisí s předmětem činnosti zaměstnavatele, jsou však pro jeho činnost potřebné. Zadáním těchto činností odborným firmám si zaměstnavatel vytváří prostor pro intenzivnější zaměření se na svou hlavní činnost. Z uvedeného Nálezu Ústavního soudu vyplývá, že využití "outsourcingu" není v rozporu s ustanovením § 13 Zákona o zaměstnanosti, protože se neváže na plnění běžných úkolů vyplývajících z předmětu činnosti zaměstnavatele.

Outsourcing je dlouhodobý smluvní vztah s „někým“ vně vlastní organizace na poskytování služeb v jedné nebo více oblastech její činnosti.⁶³

V praxi se "outsourcing" nejčastěji využívá pro oddělení informačních technologií a informačních systémů, v oblasti lidských zdrojů a personalistiky, v marketingu a v reklamě, v logistice a v oddělení dopravy, v bankovním sektoru, v administrativních službách, v účetním zabezpečení chodu podniku a v právních službách. V praxi se také často s outsourcingem setkáváme v oblasti ostrahy objektů, úklidu prostor, údržbě komunikací a stravování.

Při realizaci outsourcingu jsou odstraňovány organizační mezistupně, čímž dochází ke zploštění struktury firmy o outsorcované aktivity a současně ke zjednodušení procesů o služby zajišťované poskytovatelem.⁶⁴

Při úvaze o realizaci outsourcingu v podniku nehraje primární roli velikost podniku, ale stanovené strategické cíle podniku. Ve velkých podnicích je využívání outsourcingu pro určité podnikové procesy standardní záležitostí a vytváří tak určitou firemní kulturu. [64]

Klíčovými parametry, které jsou zároveň i výhodami outsourcingu, jsou soustředění se na vlastní business a silné stránky vlastního podnikání, přehlednější a plynulejší tok financí, nasazení nejnovějších technologií, minimální starost o lidské zdroje, zvýšení produktivity či kvality služeb, zlepšení orientace a zaměření společnosti, přístup ke špičkovým kapacitám a v neposlední řadě dosažení souladu s platnou legislativou.⁶⁵

Použití outsourcingu při restrukturalizaci podniku nemusí být bezproblémové. Metoda není vhodná pro všechna odvětví, může dojít k zneužití údajů příp. know-how outsourcingovým partnerem, podnik je na svém partnerovi často závislý v oblasti kvality, dodržování dodacích termínů atd.

⁶³ RYDVALOVÁ, P., RYDVAL, J. *Outsourcing ve firmě. Průvodce pro manažera s tipy pro české prostředí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. S. 3. ISBN 978-80-251-1807-8.

⁶⁴ Tamtéž s. 4.

⁶⁵ POMFFYOVÁ, M., ŠUPŠÁK, J. *Prehľad poskytovateľov outsourcingu na Slovensku*. Časopis eFOCUS, ročník 7, no.3/2007. S. 31. ISSN 1336-1805.

4 PRÁVNÍ PODMÍNKY PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Do roku 1989 byla legislativa plně nastavena pro systém centrálního plánování. Zákony proto byly zcela odlišné od těch, které jsou potřeba pro fungování tržní ekonomiky a konkurence. [94]

L. Žídek ve své knize *Transformace české ekonomiky 1989–2004* uvádí, že „v samém jádru procesu transformace ležela i změna legislativy, což byl sám o sobě mimořádný úkol.“

V České republice nebyla praktická znalost fungování trhu a také politikové, ekonomové a právníci neměli potřebné zkušenosti. Praktická neznalost fungování tržního hospodářství ovlivňovala všechny aspekty společnosti.

Legislativa nebyla v první fázi transformace dokonalá a přijaté zákony obsahovaly mezery. Prakticky se postupovalo metodou pokus a omyl a postupem času se odstraňovaly chyby v dříve přijatých právních normách. Dopady tohoto postupu byly velmi nepříjemné pro obyvatelstvo i podnikatelské subjekty, neboť všichni se museli stále přizpůsobovat měnícím se legislativním podmínkám.⁶⁶

K problémům v průběhu transformace České republiky přispívaly i časté změny právních norem a neusazenost celého právního systému. Nedostatky však byly i v oblasti vymahatelnosti práva nebo nedokončenosti liberalizačních a deregulačních procesů. V důsledku chybějící, nevhodné nebo opožděné a nedostatečně propracované legislativy existovalo při privatizaci nepřehledné právní prostředí, které dlouhodobě poškozovalo českou ekonomiku, usnadňovalo praní peněz z nelegálních obchodů, dovozů a vývozů. Deformovalo kapitálový trh a podřývalo důvěru zahraničních investorů. [94]

Sdružení pro střední stav každoročně organizuje průzkum kvality podnikatelského prostředí. V oblasti právních aspektů kvality podnikatelského prostředí se ověřují názory podnikatelské veřejnosti na přehlednost právní úpravy, míru využívání námětů podnikatelů v průběhu legislativního procesu, míru respektování zvláštního postavení malých a středních podniků při přípravě právních norem a na práci soudů a možnosti vykonatelnosti jejich rozsudků. V rámci průzkumu je ověřován i názor podnikatelské veřejnosti na míru problémovosti právní úpravy v různých oblastech ovlivňujících podnikatelskou činnost. Jako nejméně příznivé jsou jednoznačně vnímány oblasti právní úpravy ochrany práv věřitele, daňové legislativy, resp. z ní vycházejícího daňového systému. Relativně vysoké a trvale rostoucí procento respondentů považuje za nejproblémovější oblast právní úpravy podnikání oblast pracovního práva. Čtvrtou nejproblémovější oblastí se podnikatelům v poslední době zdá být obchodní právo

V tab. 14 je uveden počet přijatých zákonů v letech 1990–2007 v Československu do 31. 12. 1992 a v České republice od 1. 1. 1993 do 31. 12. 2007. V tabulce nejsou zahrnuty ty zákony, které nebyly v legislativním procesu přijaty.

⁶⁶ ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989–2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 50. ISBN 80-7179-922-X.

**Tab. 14 Počty přijatých zákonů a ústavních zákonů v Československu
a v České republice v letech 1990 – 2007**

Rok	Počet zákonů	Počet všech právních předpisů	Rok	Počet zákonů	Počet všech právních předpisů
1990	59	602	2000	146	505
1991	117	582	2001	96	501
1992	91	648	2002	148	590
1993	68	337	2003	85	498
1994	69	276	2004	159	700
1995	74	318	2005	100	554
1996	36	327	2006	138	626
1997	56	357	2007	49	394
1998	49	335	-	-	-
1999	72	373	-	-	-
Celkem 1990-1999	691	4 155	Celkem 2000-2007	921	4 368
Celkem	x	x	Celkem	1 612	8 523

Zdroj: ASPI – Automatizovaný systém právních informací, vlastní zpracování

V současnosti má zákonodárství v České republice jeden z hlavních cílů přiblížit se právu Evropské unie. Tato přeměna nebude jednoduchá, ani nenáročná z hlediska času. I nadále totiž přetrvávají právní předpisy vytvořené před rokem 1989, přestože převážně v pozměněné podobě. Nové zákony pak nejsou v praxi příliš zažité a dochází u nich k častým změnám, což bezesporu nepřispívá ke stabilitě právního řádu.⁶⁷

Se vstupem ČR do EU musely být naše právní normy přizpůsobeny evropskému zákonodárství, což přineslo mnoho nových příležitostí i hrozeb pro všechny subjekty na trhu. Mezi základní oblasti, jichž se úprava týkala (nebo bude ještě týkat), patří především: [84]

- technické požadavky na výrobky,
- ochrana průmyslového vlastnictví (patenty a ochranné známky),
- daňová harmonizace,
- právo obchodních společností,
- hospodářská soutěž,
- liberalizace přirozených monopolů (trh s plynem a elektřinou, telekomunikace),
- ochrana spotřebitele,

⁶⁷ POHL, T. *Právní systém v České republice I*. 3. vyd. Praha: Institut Svazu účetních, 2004. S. 17. ISBN 80-86716-06-6.

- veřejné zakázky,
- bezpečnost práce a ochrana zdraví pracovníků, ekologické standardy podnikání, hospodářská a měnová unie.⁶⁸

Legislativa v širším významu představuje soubor právních norem, zákonů a předpisů.⁶⁹

Tento soubor, který v České republice zahrnuje obrovské množství dokumentů se ve značné míře dotýká činnosti všech ekonomických subjektů.

Jedná se o soustavu zákonů, vyhlášek a předpisů, která zahrnuje vliv vládních a politických orgánů, odborových organizací. Jsou v nich definovány určité hospodářské, ekologické, bezpečnostní, jakostní a zdravotní požadavky. Stát těmito pravidly chrání celospolečenské zájmy, spotřebitele i výrobce.⁷⁰

V příloze A disertační práce je popsán postup, jakým se v současné době zákony, které upravují činnost ekonomických subjektů v České republice připravují a dostávají do podnikové praxe.

4.1 Právo v České republice

Právní předpisy mají různou právní sílu. To znamená, že určitý předpis je nadřazený jinému předpisu, který je vydáván k provedení předpisu vyšší právní síly. Předpis nižší právní síly nesmí být v rozporu s předpisem vyšší právní síly. Za předpisy nejvyšší právní síly jsou pokládány tzv. základní neboli ústavní zákony, což jsou ústava a zákony nazvané ústavní. Na základě ústavy jsou pak parlamentem vydávány zákony. [54]

Podle některých autorů patří mezi základní právní normy upravující podmínky podnikání v ČR zejména Obchodní zákoník, Občanský zákoník, Zákon o živnostenském podnikání, Zákon o správě daní a poplatků, Zákon o daních z příjmů, Zákon o dani z přidané hodnoty, Zákon o cestovních náhradách, Zákoník práce, Zákon o zaměstnanosti, Zákon o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a průměrném výdělku, Zákon o ochranných známkách, Zákon o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, Zákon o užitných vzorech, Zákony na ochranu životního prostředí, nejrůznějších technologické normy. [37]

Právo prakticky zasahuje do všech podnikových činností, které určitým způsobem reguluje. Mezi nejvíce frekventované obory českého práva, která ovlivňují změny

⁶⁸ KOZEL, R. aj. *Moderní marketingový výzkum*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. S. 21. ISBN 80-247-0966-X.

⁶⁹ PETRŽELOVÁ, J. *Encyklopedie ekonomických a právních pojmů pro školy i veřejnost*. 1. vyd. Praha: Linde, 2007. S. 105. ISBN 978-80-7201-643-3.

⁷⁰ KOZEL, R. aj. *Moderní marketingový výzkum*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. S. 20. ISBN 80-247-0966-X.

podnikových činností patří občanské, obchodní, trestní, finanční, pracovní a správní právo. V současné době je také velmi často frekventované právo životního prostředí.⁷¹

Občanské právo se týká zejména majetkových vztahů fyzických a právnických osob, vztahů vyplývajících z práva na ochranu osob, pokud tyto vztahy neupravují jiné zákony. Zvláštním druhem vztahů jsou ty, které vyplývají z duševní tvůrčí činnosti, které upravuje speciální autorský zákon, který se týká všech druhů uměleckých děl a rovněž chrání i vytvořené počítačové programy.

Obchodní právo se týká zejména fyzických a právnických osob v postavení podnikatelů, postavení a funkce obchodního rejstříku a povinností osob, které se do rejstříku zapisují, postavení, druhy, vznik, zánik a změny obchodních společností a družstva, cenných papírů, včetně obchodování na burze i mimo burzu, právních vztahů vyplývajících z průmyslového vlastnictví, včetně tzv. práv z know-how.

Trestní právo je odvětví objektivního práva, které určuje, jaká společensky škodlivá jednání jsou trestnými činy, jaké jsou sankce za jejich spáchání a jakým způsobem stát prostřednictvím svých příslušných orgánů spáchání trestných činů a jejich pachatele zjišťuje a trestá. Trestní právo je v demokratických státech pojímáno jako nejzazší prostředek, kterým je prováděna právní regulace a sociální kontrola společnosti. České trestní právo je v současné době upraveno zejména v Trestním zákoně, který lze považovat za kodex trestního práva hmotného a v Trestním řádu, který je obdobnou ucelenou úpravou trestního práva procesního.

Finanční právo upravuje zejména systém daní a poplatků. Jako např. daň z příjmů, daň z přidané hodnoty, spotřební daň, daň z převodu nemovitostí, soudní a správní poplatky atd. Vedle toho se zabývá i takovými platbami vůči státu jako je placení cla, systém účetnictví a jeho vedení.

Pracovní právo se týká zejména pak vzniku, změny a zániku pracovního poměru, dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, postavení žen a mladistvých v pracovním poměru, práva zaměstnance na dovolenou na zotavenou a na mzdu, nárok na zajištění bezpečnosti práce, kolektivní vyjednávání, péče o zaměstnance, náhrady překážek v práci atd.

Správní právo se člení do tří základních skupin, do kterých patří správní řízení, které upravuje zejména správní řád, obecnou část správního práva a předpisy hmotného právního práva, které se týkají obrovské škály vztahů mezi státem a občanem (kam patří např. i stavební zákon a celé živnostenské podnikání). Do správního práva pak patří také celá oblast veřejných zakázek. [54]

4.1.1 Občanský zákoník

Dříve se Občanský zákoník nazýval také „zákoníkem služeb“, neboť až do roku 1992 neuznával soukromé vlastnictví, ale pouze osobní vlastnictví, které sloužilo pouze pro uspokojování potřeb jednotlivce a nemohlo být zdrojem zisku, tedy nemohlo sloužit

⁷¹ POHL, T. *Právní systém v České republice I*. 3. vyd. Praha: Institut Svazu účetních, 2004. S. 23. ISBN 80-86716-06-6.

podnikání. Občanský zákoník také nerozlišoval mezi fyzickou a právnickou osobou. Používal pouze pojem občan a nebo socialistická organizace nebo nesocialistická organizace. Vztahy mezi socialistickými organizacemi byly upraveny Hospodářským zákoníkem.

Občanský zákoník po své novele, která vstoupila v platnost 1. 1. 1992, začal používat pojem fyzická osoba a právnická osoba. Za právnické osoby považuje sdružení fyzických nebo dvou a více právnických osob.

Občanský zákoník dělí právnické osoby na tyto základní skupiny:

- účelová sdružení majetku,
- jednotky územní samosprávy,
- sdružení fyzických nebo dvou a více právnických osob,
- jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

Účelovým sdružením majetku je především nadace upravená zvláštním Zákonem č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech v platném znění. Jednotkami územní samosprávy jsou obce a vyšší územní samosprávné celky. Sdružení fyzických nebo dvou a více právnických osob jsou osoby budované na takzvaném korporativním principu. Mezi tyto právnické osoby patří jak osoby práva veřejného, tak i osoby práva soukromého. Jiné právnické osoby, o kterých to stanoví zákon, jsou například takové právnické osoby veřejného práva, jako je veřejně prospěšná společnost podle Zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšné společnosti.

Fyzická osoba nabývá způsobilosti narozením, resp. početím, naproti tomu ke vzniku právnické osoby soukromého práva je zapotřebí určitého právního aktu, kterým je například smlouva nebo zakládací listina o zřízení takové osoby. Právnická osoba vzniká většinou až účinností zápisu takovéto osoby do určitého úředního registru. Nejznámějším registrem v České republice je obchodní rejstřík.

Právnická osoba má základní znaky, kterými je právní subjektivita, způsobilost k právním úkonům, organizační struktura právnické osoby daná buď přímo zákonem, nebo upravená určitým organizačním předpisem neboli statutem, oddělení majetku právnické osoby od majetku jejích členů, název právnické osoby. Právnické osoby zanikají obecně dohodou, uplynutím doby nebo splněním účelu, pro které byly zřízeny, pokud zvláštní zákon nestanoví něco jiného.

Podle Občanského zákoníku může být vlastníkem každá fyzická a právnická osoba. [88]

4.1.2 Obchodní zákoník

Obchodně právní vztahy mezi podniky se řídí ustanovením Obchodního zákoníku. Nelze-li ovšem některé otázky řešit podle ustanovení Obchodního zákoníku, řídí se podle předpisů práva občanského. Nelze-li řešit tyto vztahy ani podle Občanského zákoníku, nastupují obchodní zvyklosti a nejsou-li ani obchodní zvyklosti, řídí se zásadami, na kterých spočívá uvedený zákon.

Obchodní zákoník upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související, zejména upravuje vedení obchodního rejstříku a jeho postavení, jakožto veřejného seznamu, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje, týkající se podnikatelů.

Obchodní zákoník pak vysvětluje řadu pojmů, které jsou pro fungování jednotlivých podnikatelských subjektů nezbytné. Jako např. pojem podnik, podnikatel, podnikání, obchodní majetek, obchodní jmění, vlastní kapitál, pojem hospodářská soutěž atd..

Podnik je definován jako věc hromadná. Uvedené vymezení je velice široké a zdůrazňuje nejen věcné prostředky, které jsou ve vlastnictví podnikatele, ale i osobní složku podnikatelské činnosti a práva s podnikáním spjatá. Jde o určitý celek s určitou hodnotou tvořenou oceněním všech uvedených složek podniku. Podnik je předmětem prodeje a koupě, ale může sloužit jako vklad společníka v obchodní společnosti, může tvořit i konkurzní podstatu v řízení o prohlášení konkurzu a může být jako takový správcem podstaty prodán, podnik může být také předmětem nájmu.

Hodnota podniku se určuje, nejen zůstatkovou hodnotou věcných prostředků podniku, ale i hodnocením osobní složky (například kvalifikační úroveň zaměstnanců a vedení podniku) a nehmotných práv, jako je obchodní firma, průmyslová práva atd.

Obchodní zákoník definuje pojem obchodní firma podnikatele, který se týká pouze těch podnikatelů, kteří jsou zapsaní v obchodním rejstříku.

Podnikáním se rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.

Podnikatelem je

- osoba zapsaná v obchodním rejstříku,
- osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění,
- osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů,
- fyzická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

Odštěpný závod je organizační složka podniku, která je jako odštěpný závod zapsána v obchodním rejstříku. Při provozování odštěpného závodu se užívá obchodní firmy podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod.

Obdobné postavení jako odštěpný závod má i jiná organizační složka podniku, jestliže zákon stanoví, že se zapisuje do obchodního rejstříku.

Provozovnou se rozumí prostor, v němž je uskutečňována podnikatelská činnost. Provozovna musí být označena obchodní firmou nebo jménem a příjmením anebo názvem podnikatele, k níž může být připojen název provozovny nebo jiné rozlišující označení.

Obchodní majetek je definován jako souhrn majetkový práv (věcí, pohledávek a jiných práv a penězi ocenitelných jiných hodnot), které patří podnikateli a slouží nebo jsou určeny k jeho podnikání a **obchodní jmění** je soubor obchodního majetku na straně jedné a závazků vzniklých podnikateli v souvislosti s podnikáním na straně druhé. Jako **čistý**

obchodní majetek pak zákon vymezuje rozdíl mezi obchodním majetkem a závazky s tím, že u právnické osoby se odečítají veškeré závazky.

Vlastní kapitál definuje zákon jako vlastní zdroje financování obchodního majetku podnikatele v rozvaze vykazované na straně pasiv.

V Obchodním zákoníku se definuje také velikost **základního kapitálu**. V podnikové praxi někdy dochází k záměně těchto dvou pojmů.

Druhá část Obchodního zákoníku se plně věnuje obchodním společnostem a družstvu. Zákon to činí takovým způsobem, že nejprve v obecném ustanovení hovoří o takových institutech, jako je založení společnosti, základní kapitál, vklad společníka, vymezení pojmu podíl a vznik společnosti.

Dále upravuje takové důležité vztahy, jako je zákaz konkurence především u statutárních orgánů jednotlivých společností. V obecné části ještě řeší zrušení a zánik společnosti, a to formou bez likvidace nebo s likvidací.

Důležitou část Obchodního zákoníku představuje vymezení jednotlivých druhů obchodních společností. To znamená, že jiné obchodní společnosti než ty, které jsou v něm uvedeny, nejsou na území České republiky dovoleny.

Obchodní zákoník definuje veřejnou obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným a akciovou společnost jako obchodní společnosti a dále vymezuje družstvo.

Charakteristikami jednotlivých obchodních společností a družstva se práce nezabývá, přestože v rámci novel zákona došlo ke změnám při jejich vymezování. Například se u akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným zvýšila povinná výše základního kapitálu.

Nejrozsáhlejší částí Obchodního zákoníku jsou obchodní závazkové vztahy, které jsou vymezeny jako ty, které se týkají

- vztahů mezi podnikateli, a to vždy, kdy je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se vztahy týkají podnikatelské činnosti,
- obchodní závazkové vztahy vznikají rovněž mezi těmi, kteří nejsou v pravém slova smyslu podnikateli např. při uspokojování veřejných potřeb. [89]

4.1.3 Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) posiluje pozici věřitele a dává přednost spolupráci mezi jím a dlužníkem ještě před zahájením soudního insolvenčního řízení. To umožní přinejmenším minimalizovat náklady insolvenčního řízení a také ovlivní úspěšnost řízení i dopady na dlužníka. Zákon také umožňuje dohodu mezi dlužníkem a věřiteli. Zákon nahradil stávající úpravu obsaženou v Zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání a souvisejících předpisech.

Insolvenční zákon také dává možnost dlužníkovi podat insolvenční návrh za situace, kdy mu úpadek teprve hrozí. To znamená, že lze důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. Návrh na insolvenční řízení v tomto případě může podat pouze sám dlužník. Situace se pak řeší s předstihem, což znamená výhodu pro obě strany – věřitele i dlužníka (ten má větší šanci vyhnout se likvidaci).

O insolvenčním návrhu (ať ho podá dlužník nebo věřitelé) rozhodne soud. Pokud jde o insolvenční návrh dlužníka, stane se tak meritorně nejpozději do patnácti dnů od jeho podání.

Insolvenční soud může insolvenční návrh odmítnout pro vady, zastavit řízení pro nedostatek podmínek řízení, zamítnout návrh v případě, kdy nejsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro vydání rozhodnutí o úpadku, popřípadě za splnění dalších zákonných podmínek zamítnout návrh pro nedostatek majetku dlužníka. [90]

Na způsob řešení úpadku, který vyhlásí soud, mají vliv věřitelé. Úpadek lze řešit konkursem, reorganizací nebo oddlužením.⁷²

4.1.4 Zákon o účetnictví

Orgánem, který se v České republice zabývá problematikou účetnictví a stanovuje základní účetní normy a zásady vedení účetnictví je Ministerstvo financí České republiky, odbor metodiky účetnictví. Jeho úkolem je definovat obecný účetní systém, provést nezbytné odborné úpravy, pravidelně aktualizovat definovaný systém, sledovat a zohledňovat vývoj národních a mezinárodních účetních teorií a nových technických řešení.

Ministerstvo financí je vybaveno pravomocí k vypracování účetních standardů, které mohou být v zájmu respektování národní legislativy uděleny jen organizaci, zřízené pod dohledem státu. Tento orgán spolupracuje se všemi zainteresovanými stranami v oblasti účetnictví, a to profesní organizací účetních Svazem účetních ČR, Komorou auditorů ČR, Národní účetní radou, zástupci státní správy, zástupci soudnictví, profesory a pedagogy z oboru účetnictví, financí, řízení apod. a v neposlední řadě profesionálními účetními a podnikateli, kteří vytváří účetní software.

Pro správné vedení účetnictví nebo daňové evidence musí podnikatelské subjekty, v tomto případě nazývané účetními jednotkami, používat řadu zákonů, vyhlášek a pokynů.

Hlavní normou, která upravuje vedení účetnictví je Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví. [91]

Další normou upravující vedení účetnictví jsou vyhlášky, které vydává Ministerstvo financí ČR a jsou zveřejňovány ve Sbírce zákonů. Vyhlášky jsou vydávány pro jednotlivé skupiny účetních jednotek (celkem 7 vyhlášek).⁷³

⁷² Zákon o úpadku. Citace [online] 2007. [Cit. 27. 12. 2007]. Dostupné z <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pravo-finance-a-fair-play/zakon-o-upadku/art_23701/article.aspx>.

Pro podnikatelské subjekty je to Vyhláška č. 500/2000 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení Zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

Třetím účetním normativem, po zákonu a vyhláškách, jsou České účetní standardy (ČÚS), které jsou zveřejňovány ve Finančním zpravodaji a jsou vydávány pro jednotlivé skupiny účetních jednotek (celkem 3). Pro podnikatele byly zveřejněné ve Finančním zpravodaji 11-12/1/2003.⁷⁴

Účetní jednotky jsou také povinny sledovat pokyny řady D, které zveřejňuje Ministerstvo financí.

Pro zajištění správnosti vedení účetnictví je nezbytné dále využívat údaje, které poskytují jednotlivé zákony a další podklady, které jsou nutné. Patří mezi ně například následující zákony:

1. Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.
2. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.
3. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení.
4. Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní zabezpečení.
5. Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.
6. Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční.
7. Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.
8. Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí.
9. Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků.

4.1.5 Zákon o živnostenském podnikání

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání představuje současný základní veřejnoprávní předpis, jenž upravuje podmínky podnikání pro převážnou většinu právnických i fyzických osob. Vychází ze zákonného práva na podnikání, zaručeného každému subjektu, pokud splní podmínky stanovené zákonem. Jedná se o úpravu podmínek podnikání pro fyzické i právnické osoby bez ohledu na právní formu, velikost, zemi původu, přičemž právo provozovat živnost vzniká zásadně u ohlašovacích živností (volné, řemeslné, vázané) již ohlášením příslušnému živnostenskému úřadu, naproti tomu u koncesovaných živností dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese.⁷⁵

⁷³ PEŠTUKA, J. *Účetnictví ve zjednodušeném rozsahu k 1. 5. 2004*. 1. vyd. Praha: EUROUNION Praha, 2004. S. 51. ISBN 80-7317-030-2.

⁷⁴ Tamtéž s. 52.

⁷⁵ SIKOROVÁ, E. *Vstup České republiky do Evropské unie v kontextu rozvoje podnikání a aplikace české účetní a daňové terminologie*. Vědecká monografie Slezské univerzity v Opavě, Obchodně podnikatelské fakulty v Karvině. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2004. S. 27. ISBN 80-7248-277-7.

Živností je soustavná činnost provozována samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených Zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

Živnost může provozovat fyzická nebo právnická osoba, splní-li podmínky stanovené Živnostenským zákonem, státní povolení k provozování živnosti (koncese) se vyžaduje jen v případech vymezených Živnostenským zákonem.

Všeobecné podmínky provozování živností fyzickými osobami jsou dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům a bezúhonnost,

Zvláštními podmínkami provozování živnosti jsou odborná nebo jiná způsobilost, pokud ji Živnostenský zákon nebo zvláštní předpisy vyžadují. Živnosti se podle Zákona o živnostenském podnikání rozdělují na ohlašovací a koncesované. Podle zákona smějí být ohlašovací živnosti provozovány na základě ohlášení. Patří mezi ně řemeslné, vázané a volné živnosti.

U **řemeslných** živností je odborná způsobilost získána vyučením v oboru a praxí. Živnosti řemeslné jsou vymezeny v příloze č. 1 Živnostenského zákona. K jejich získání je třeba splnit všeobecné podmínky a zvláštní podmínky odborné způsobilosti stanovené §§ 21 a 22 Živnostenského zákona. Zvláštními podmínkami je míněno například vyučení v příslušném oboru, maturitní zkouška na střední škole v oboru nebo diplom dokládající absolvování vysoké školy v oboru a dosažená praxe v oboru.

Mezi ohlašovací živnosti se zahrnují i **vázané živnost**, kde je odborná způsobilost stanovena pro každou živnost samostatně. Živnosti vázané jsou vyjmenovány v příloze č. 2 Živnostenského zákona a pro každý jednotlivý obor těchto živností jsou vyžadovány jiné podmínky pro splnění odborné způsobilosti.

A konečně mezi ohlašovací živnosti se zahrnují i **volné živnosti**, u kterých není stanovena odborná způsobilost. Seznam oborů živností volných je stanoven Nařízením vlády č. 140/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů a je účinný od 1. 1. 2001. Obsahuje 125 volných živností, je taxativní, to znamená, že podnikatel si již nemůže sám zvolit název volné živnosti, ale musí se řídit tímto seznamem.

Koncesované živnosti se mohou vykonávat jen na základě tzv. koncese (povolení), kterou uděluje živnostenský úřad. Její udělení vyžaduje, aby uchazeč měl požadované vzdělání, absolvoval speciální kurzy apod. K provozování koncesované živnosti je třeba státní souhlas podle zvláštního zákona. Koncese nemůže být udělena bez kladného vyjádření příslušného orgánu státní správy, např. Ministerstva vnitra, České národní banky, Českého telekomunikačního úřadu apod. Výčet koncesovaných živností obsahuje příloha č. 3 Živnostenského zákona. [92]

4.2 Právní prostředí v České republice po roce 1989

D. Tříška uvedl ve svém vystoupení na semináři s názvem „15 let od obnovení kapitalismu v naší zemi“, které uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku v Praze v roce 2006, že v letech 1990 – 1992 byla ekonomická transformace realizována v prostředí, které bylo de facto právním vakuem a že jeho nevyvinutost se projevovala

především tím, že na jaře 1990 byly vypracovány dvě velmi primitivní právní normy a to Zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech a Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, který pouze konstatoval, že soukromé podnikání nadále není trestným činem. Přesto se podařilo prosadit koncepci minimálního legislativního koridoru, jehož základní součástí se stal tzv. transformační zákon tj. Zákon č. 92/1991 Sb., o převodu majetku státu na jiné osoby a jeho vysoce flexibilní koncepce tzv. privatizační projekt. [63]

V důsledku privatizace musel stát začít budovat institucionální strukturu svobodného trhu, zejména zákony upravující dosud neexistující soukromé obchodní vztahy a začít je vynucovat.

České cestě transformace je vytýkána nedůslednost v zajištění transformace institucionálními změnami, především v oblasti práva.⁷⁶

Právníci v Československu pro roce 1989 nebyli připraveni na právní problémy, se kterými se setkali, a proto se stala následně privatizace velkým právním problémem s rozsáhlými ekonomickými dopady.

4.3 Změny vybraných právních norem

Právní norma je obecně závazné pravidlo chování, uznané a vynucované státem. Má preskriptivní charakter, tj. stanoví žádoucí chování právním subjektům. Významné je rozlišení právních norem podle právní síly a podle povahy jejich působení. Právní normy se člení podle různých hledisek. Např. podle stupně závaznosti, z hlediska významu, podle použité legislativní techniky, podle způsobu vymezení pravidla chování atd.

Podle některých autorů patří mezi základní právní normy pro podnikatele v ČR Obchodní zákoník, Občanský zákoník, Zákon o živnostenském podnikání, Zákon o daních z příjmů, Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, Zákoník práce, atd. V následující části jsou uvedeny počty novel vybraných zákonů, které významně ovlivnily transformaci podnikových činností.

4.3.1 Obchodní zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ze dne 5. listopadu 1991 nabyl poprvé účinnosti 1. 1. 1992. Tento zákon byl již 58 krát novelizován. V tab. 15 je uveden počet novel zákona v jednotlivých letech.

⁷⁶ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 249. ISBN 80-7179-847-9.

Tab. 15 Počet novel Zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1991	-	2000	9
1992	3	2001	4
1993	1	2002	8
1994	1	2003	3
1995	1	2004	7
1996	4	2005	5
1997	1	2006	5
1998	2	2007	3
1999	1	Celkem	58

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.2 Občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ze dne 26. února 1964 nabyl poprvé účinnosti 1. 4. 1964. Tento zákon byl již 62 krát novelizován, z toho do konce roku 1989 6 krát a 46 krát od roku 1990. Tab. 16 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 16 Počet novel Zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákon

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1990	3	2000	4
1991	2	2001	3
1992	2	2002	6
1994	1	2003	1
1995	2	2004	5
1996	2	2005	1
1997	1	2006	8
1998	2	2007	1
1999	2	Celkem	46

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.3 Živnostenský zákon

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ze dne 2. října 1991 nabyl účinnosti 1. 1. 1992. Tento zákon již byl novelizován 103 krát. Tab. 17 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 17 Počet novel Zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1991	-	2000	17
1992	3	2001	8
1993	2	2002	7
1994	4	2003	8
1995	2	2004	7
1996	3	2005	8
1997	6	2006	15
1998	4	2007	1
1999	5	Celkem	100

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.4 Zákoník práce

Zákon č. 65/1965 Sb., Zákoník práce ze dne 16. června 1965 nabyl účinnosti 1. 1. 1966. Do svého zrušení byl novelizován celkem 61 krát, z toho do konce roku 1989 14 krát a od roku 1990 47 krát. Tab. 18 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 18 Počet novel Zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	5	2001	5
1994	5	2002	7
1995	6	2003	6
1996	2	2004	14
1997	6	2005	8
1998	4	2006	10
1999	4	2007	2
2000	11	Celkem	97

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

Dne 21. dubna 2006 byl schválen nový Zákoník práce č. 262/2006 Sb. s účinností od 1. 1. 2007, který již byl 6 krát novelizován.

4.3.5 Zákon o konkursu a vyrovnání

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ze dne 11. července 1991 nabyl účinnosti 1. 10. 1991. Byl novelizován celkem 30 krát. Tab. 19 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání nebyl v průběhu roku 2007 již novelizován, neboť ho nahradil Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který měl původně nabýt svou účinnosti k 1. 7. 2007, oproti očekávání však nabyl své účinnosti až od 1. 1. 2008.

Tab. 19 Počet novel Zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1991	3	2000	8
1992	4	2001	1
1993	1	2002	5
1994	3	2003	1
1995	4	2004	6
1996	1	2005	4
1997	-	2006	4
1998	-	-	-
1999	2	Celkem	47

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.6 Zákon o účetnictví

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví ze dne 12. 12. 1991 nabyl účinnosti 1. 1. 1992. Byl novelizován celkem 20 krát. Tab. 20 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 20 Počet novel Zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	1	2001	1
1994	5	2002	2
1995	1	2003	2
1996	2	2004	2
1997	1	2005	2
1998	1	2006	4
1999	-	2007	4
2000	6	Celkem	34

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.7 Zákon o správě daní a poplatků

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků ze dne 5. 5. 1992 nabyl účinnosti 1. 1. 1993. Byl novelizován celkem 55 krát. Tab. 21 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 21 Počet novel Zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	5	2001	3
1994	2	2002	2
1995	3	2003	5
1996	1	2004	6
1997	2	2005	6
1998	2	2006	9
1999	-	2007	3
2000	6	Celkem	55

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.8 Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti ze dne 20. 11. 1992 nabyl účinnosti k 1. 1. 1993. Byl novelizován 50 krát. Tab. 22 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 22 Počet novel Zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	5	2001	1
1994	2	2002	2
1995	4	2003	4
1996	1	2004	4
1997	3	2005	4
1998	2	2006	5
1999	-	2007	6
2000	7	Celkem	50

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.9 Zákon o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění

Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění ze dne 20. 11. 1992 nabyl účinnosti 1. 1. 1993. Byl novelizován 39 krát. Tab. 23 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 23 Počet novel Zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	5	2001	1
1994	2	2002	4
1995	1	2003	3
1996	2	2004	3
1997	1	2005	4
1998	1	2006	6
1999	-	2007	2
2000	4	Celkem	39

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.10 Zákon o daních z příjmů

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ze dne 20. listopadu 1992 nabyl účinnosti 1. 1. 1993. Tento zákon již byl novelizován 99 krát. Tab. 24 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 24 Počet novel Zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	5	2001	5
1994	5	2002	7
1995	6	2003	6
1996	2	2004	14
1997	6	2005	8
1998	4	2006	10
1999	4	2007	6
2000	11	Celkem	99

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.11 Zákon o dani z nemovitostí

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí ze dne 4. 5. 1992 nabyl účinnosti 1. 1. 1993. Byl novelizován celkem 19 krát. Tab. 25 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 25 Počet novel Zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	1	2001	2
1994	1	2002	1
1995	2	2003	-
1996	-	2004	2
1997	-	2005	4
1998	-	2006	2
1999	-	2007	2
2000	2	Celkem	19

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.12 Zákon o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí ze dne 5. 5. 1992 nabyl účinnosti 1. 1. 1993. Byl novelizován celkem 35 krát. Tab. 26 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 26 Počet novel Zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	2	2001	2
1994	4	2002	3
1995	1	2003	1
1996	2	2004	2
1997	3	2005	2
1998	1	2006	3
1999	1	2007	3
2000	5	Celkem	35

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.13 Zákon o spotřebních daních

Zákon č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních ze dne 20. 11. 1992 nabyl účinnosti dne 1. 1. 1993 a zrušen byl od 1. 1. 2004. Do svého zrušení byl 22 krát novelizován. Tab. 27 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech do jeho zrušení.

Tab. 27 Počet novel Zákona č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	4	1999	1
1994	3	2000	2
1995	2	2001	4
1996	2	2002	1
1997	2	-	-
1998	1	Celkem	22

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních ze dne 26. 9. 2003 nabyl účinnosti 24. 10. 2003 a některá ustanovení nabyla účinnosti 1. 1. 2004. Byl 27 krát novelizován. Tab. 28 uvádí počet novel zákona.

Tab. 28 Počet novel Zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
2003	3	2006	7
2004	4	2007	4
2005	9	Celkem	27

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.14 Zákon o dani silniční

Zákon č. 16/1993, o silniční dani ze dne 21. 12. 1992 nabyl účinnosti dne 1. 1. 1993. Byl novelizován celkem 19 krát. Tab. 29 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 29 Počet novel Zákona č. 16/1993 Sb., o dani silniční

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	2	2001	1
1994	1	2002	1
1995	-	2003	1
1996	2	2004	1
1997	-	2005	3
1998	2	2006	-
1999	-	2007	2
2000	3	Celkem	19

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

4.3.15 Zákon o dani z přidané hodnoty

Zákon č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty ze dne 24. 11. 1992 nabyl účinnosti dne 18. 12. 1992 a zrušen byl 1. 5. 2004. Do svého zrušení byl novelizován 31 krát. Tab. 30 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 30 Počet novel Zákona č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
1993	2	2000	6
1994	3	2001	3
1995	2	2002	3
1996	1	2003	6
1997	2	2004	1
1998	1	-	-
1999	1	Celkem	31

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

Zákon č. 235/2004Sb., o dani z přidané hodnoty ze dne 1. 4. 2004 nabyl účinnosti dne 1. 5. 2004. Byl novelizován 14 krát. Tab. 31 uvádí počet novel zákona v jednotlivých letech.

Tab. 31 Počet novel Zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Rok	Počet novel	Rok	Počet novel
2004	3	2007	4
2005	6	-	-
2006	4	Celkem	17

Zdroj: ASPI – právní informační systém, vlastní zpracování

Celkem bylo schváleno 48 novel Zákona o dani z přidané hodnoty.

4.4 Vymahatelnost práva

Právní stát je teoreticko-filosofický pojem, který označuje stát založený na politickém systému, ve kterém je právnímu řádu podřízena i státní moc (včetně vlády). Nutným předpokladem je právní jistota, tedy zejména jednoznačnost a **vymahatelnost práva**. Neméně důležitým principem právní jistoty je nezměnitelnost právního řádu. To znamená, že občan může od systému očekávat některé stálé hodnoty (např. nezávislou soudní moc), neznamená to však, že nemůže docházet k dílčím změnám.

Právní systém a ochrana vlastnických práv jsou považovány za další důležitou podmínku pro ekonomickou svobodu země. Ochrana vlastnických práv a možnost vynucení plnění kontraktů je důležitým prvkem pro efektivitu využívání zdrojů.⁷⁷

Přechod na tržní ekonomiku po roce 1989 a s tím těsně související změny v právu vedly k podstatnému zvýšení nápadu věcí na soudy, zatímco absorpční schopnost soudů zůstala téměř stejná nebo se zvyšovala jenom pomalu. To vedlo k podstatnému nárůstu počtu nevyřízených případů a k prodloužení řízení.

⁷⁷ JONÁŠ, J. *Ekonomická svoboda a konkurenční schopnost české ekonomiky*. 1. vyd. WP č. 15/2006. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 18. ISSN 1801-4496.

Česká republika se vstupem do Evropské unie stala plnoprávným členským státem se všemi právy, ale i povinnostmi. K 1. 5. 2004 se na ČR začala bezevbytku vztahovat platnost celého *acquis* (všeho, čeho bylo po právní stránce v EU dosaženo). Vedle směrnic, které musely být zapracovány do české legislativy již před vstupem, se na nás začaly plně vztahovat i všechna nařízení.

Právo ES a EU má od tohoto okamžiku přednost před českými právními úpravami je plně zodpovědná za jeho dodržování. Lze ji tedy i žalovat u Evropského soudního dvora a podléhá dohledu Evropské komise přesně stejně jako ostatní členské státy. Nese i případné důsledky za nedodržování pravidel. Od této chvíle je evropské právo i naše právo, a proto ho musí respektovat i všechny soudy v ČR.

Během doby se neustále plynule vyvíjí vytváření nové legislativy ES/EU, která se vztahuje i na ČR, která má možnost aktivně zasahovat do legislativního procesu a ovlivňovat ho ku prospěchu ČR prosazováním našich zájmů.

Česká republika byla označena Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku za zemi s nespravedlivě pomalými soudy. Ten konstatoval, že v České republice neexistuje účinná možnost, jak napravit nepřiměřeně dlouhé soudní řízení. Počet subjektů, kteří se cítí dlouho trvajícími soudy poškození, se zvyšuje.

Mezi další nechvalně známý úspěch České republiky v oblasti práva patří evropské prvenství v délce trvání konkursů. Zatímco standardem zemí EU je délka kolem čtyř roků, v České republice totéž podle statistiky Světové banky trvá téměř třikrát déle (přes 9 let).

S nedostatečnou vymahatelností práva se dále můžeme setkat v České republice v rámci odběratelsko-dodavatelských vztahů, kdy se podnikatelé setkávají s řadou právních rizik. Jsou to jednak tzv. rizika komerční, která jsou způsobována řadou faktorů jako jsou např. používání nevhodných typů smluv, není dohodnut způsob řešení případných sporů, není dostatečně ochráněno duševní vlastnictví, patentová práva, průmyslové vzory, technická dokumentace, obchodní tajemství, atd.⁷⁸

Se specifickými právními riziky tzv. teritoriálními riziky, se podnikatelé setkávají především v mezistátním obchodě, kterému by měl předcházet tzv. právní průzkum oblasti, kam české zboží či služby směřují. [7]

Tyto výše jmenované faktory komplikují transformační procesy v České republice.

⁷⁸ BŮHM, A., JANATKA, F. *Pojištění úvěrových rizik a v mezinárodním obchodě*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. S. 48. ISBN 80-247-0816-7.

5 PODNIKOVÉ PROSTŘEDÍ

Oblast podniků je třeba zkoumat z pohledu kapacit a zdrojů podniku (tedy, co může nabídnout) v kontextu s dynamikou a turbulentností podnikatelského prostředí, se kterými se váže i změna ve strategickém chování firmy.[67]

Podnik existuje v časové a prostorové realitě. S některými prvky prostředí je úzce spjatý. Souhrn prvků prostředí, se kterými je podnik ve vzájemné vazbě se nazývá okolí podniku. Tyto vazby mohou být vertikální nebo horizontální a mohou vyjadřovat různé druhy vztahů. Vertikální vazby představují vazby státu, krajů a obcí k podniku. Stát působí na rozvoj podnikatelských aktivit jednak svou zahraniční, především pak zahraničněobchodní politikou, jednak i prostřednictvím jednotlivých složek hospodářské politiky působících uvnitř státu. Hospodářská politika, realizované uvnitř státu, vytváří a formuje hlavní zákonné podmínky prostředí pro zvýšení výkonnosti ekonomiky.

Stát působí na činnost podniků také prostřednictvím souboru právních norem, které upravují jeho podnikatelskou činnost. Mezi nejdůležitější zákony patří Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a mnoho dalších.

Horizontální vazby podniku jsou vazby k odběratelům, dodavatelům, konkurenci, finančním institucím a veřejnosti. Tyto vztahy mohou mít charakter různých druhů vztahů. V období internacionalizace hospodářských procesů není možné také opomenout ty faktory, které významně ovlivňují činnost podniku z mezinárodní úrovně.

Základním motivem podnikání je snaha o dosažení zisku a o maximalizaci tržní hodnoty akcií nebo obchodních podílů jednotlivých společníků, kteří vložili do společnosti svůj kapitál.

Podnikatelé vkládají na počátku svého podnikání do společnosti vlastní nebo cizí kapitál. Jeho velikost se odvíjí od vybrané právní formy podniku a od jeho podnikatelského záměru.

Podnik plní i své další cíle. Mezi ně patří uspokojování spotřebitelské poptávky, snižování nezaměstnanosti v regionu, spolupráce s různými zájmovými skupinami jako jsou obce, kraje, obyvatelstvo, zaměstnanci a jejich rodiny, nezisková sféra atd.

Podnikatelský subjekt musí nejen při svém založení, ale i v průběhu své činnosti neustále sledovat určité základní aspekty, které mu pomáhají vybrat si přiměřenou právní formu, ale i restrukturalizovat, případně revitalizovat svůj podnik.

Mezi tyto základní aspekty například patří způsob a rozsah ručení za závazky podniku, oprávnění k řízení, počet zakladatelů, nároky na počáteční kapitál, administrativní náročnost založení podniku a rozsah výdajů spojených se založením a provozováním podniku, účast na zisku nebo ztrátě, finanční možnosti, zvláště pak přístup k cizím zdrojům, daňové zatížení a zveřejňovací povinnost. [73]

Podnikatelé velmi často uvádí, že činnosti spojené se založením podniku a s následným zajišťováním běžné i mimořádné činnosti podniku jsou spojeny s celou řadou obtíží.

Podnik je složitý organismus sestávající z řady článků, které se zabývají různými činnostmi a plní různé funkce. Všechny činnosti musí být koordinovány tak, aby podnik jako celek plnil své cíle. [72]

5.1 Transformace podnikových činností

Existence podniku (podnikatelského procesu) je obecně neoddělitelně spojena s tzv. transformací, tedy přeměnou vstupů na výstupy takovým způsobem, aby hodnota výstupu byla vyšší než hodnota vstupu.⁷⁹

Transformační proces podniku je množinou podnikových činností, jejichž cílem je změna podnikových vstupů na výstupy.⁸⁰

Podnikovými vstupy můžeme rozumět celou řadu podnikových produkčních faktorů. Všeobecně za vstupy můžeme považovat:

- složky podnikového majetku, např. stroje, dopravní prostředky, budovy, pozemky, software, energie, materiály, polotovary apod.,
- pracovní výkony, jejichž nositelem je pracovní síla,
- informace, které podnik potřebuje k zabezpečení své činnosti, např. poznatky vědy a techniky, průzkumu trhu apod.⁸¹

Výstupem transformačního procesu jsou buď výrobky nebo služby. [43]

Výrobky mohou mít nejrůznější podobu. Mezi služby se obecně řadí maloobchod a velkoobchod, doprava, distribuce a skladování, bankovníctví a pojišťovnictví, nemovitosti, komunikace a informační služby, veřejné služby, vládní a vojenský sektor, zdravotnictví, obchodní profesionální a osobní služby, rekreační a ubytovací služby, vzdělání a ostatní neziskové organizace. [51]

Služby ve výrobě se staly nástrojem konkurence ve všech podnikatelských činnostech. Mezi služby, které doplňují výrobní produkty patří například: prodej na splátky a leasing, školení a výcvik, smlouvy o opravách a údržbě, smlouvy o technické podpoře a výměně zařízení, poradenské služby a skladování a úschova.⁸²

Obr. 2 znázorňuje jednoduchý transformační proces v podniku.

⁷⁹ FIBÍROVÁ, J., ŠOLJAKOVÁ, L. *Hodnotové nástroje řízení a měření výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. S. 11. ISBN 80-7357-084-X.

⁸⁰ MAJTÁN, Š. a kol. *Podnikové hospodářstvo*. 2. vyd. Bratislava, Vydavatelstvo vfra, 2007. S. 177. ISBN 978-80-89085-79-8.

⁸¹ MAJTÁN, Š. a kol. *Podnikové hospodářstvo*. 2. vyd. Bratislava, Vydavatelstvo vfra, 2007. S. 177. ISBN 978-80-89085-79-8.

⁸² PAYNE, A. *Marketing služeb*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996. S. 24-25. ISBN 80-7169-276-X.

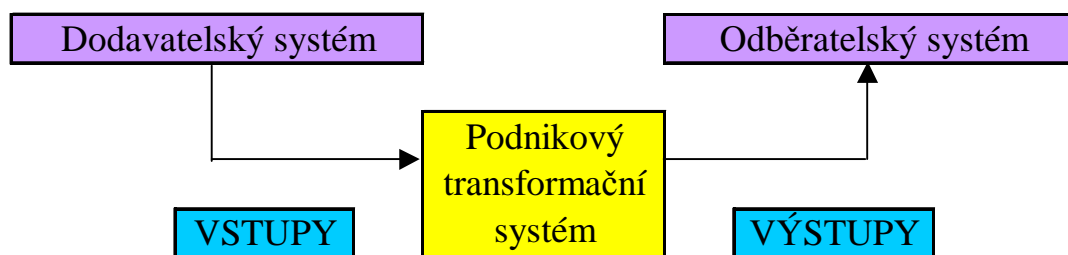

Zdroj: MAJTÁN, Š. a kol. Podnikové hospodárstvo. 2. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo vŕa, 2007. ISBN 978-80-89085-79-8

Obr. 2 Schéma transformačného procesu v podniku

Vstupy podnikového transformačného procesu zabezpečuje systém dodavateľů a výstupy odebírá systém odběratelů. Jak dodavatelé, tak i odběratelé představují samostatné podnikové transformační procesy.

Podnikový transformační systém jako systém přeměny podnikových vstupů na výstupy, je účinný a efektivní jenom ve spojení s dodavatelským a odběratelským systémem, což znázorňuje obr. 3.

Zdroj: MAJTÁN, Š. a kol. Podnikové hospodárstvo. 2. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo vŕa, 2007. ISBN 978-80-89085-79-8.

Obr. 3 Všeobecný podnikový transformační systém

5.2 Členění transformačného procesu

Činnosti transformačného procesu se mohou také členit podle toho, jakou funkci sehrávají při přeměně podnikových vstupů na výstupy. Podle toho se člení na primární a podpůrné činnosti.

Primární činnosti podniku

Primární činnosti podniku jsou přímo zapojené do transformace vstupů na výstupy. Zpravidla tyto činnosti obsahují různé specifické funkce v závislosti na charakteru odvětví, ve kterém podnik působí:

1. logistika vstupů – příjemka, skladování a distribuce vstupů, např. skladové hospodářství, manipulace s materiálem, kontrola a reklamace vadných vstupů apod.,

2. provoz, který zabezpečuje činnosti přímé transformace vstupů na výstupy, např. obrábění, montáž, konzervace, balení,
3. logistika výstupů, která zahrnuje činnosti související se shromažďováním a distribucí výstupů uživatelem, např. expedice, zpracování objednávek, skladování hotových výrobků,
4. marketing a prodej – jde o činnosti orientované na ulehčení a podporu prodeje příslušného produktu, např. reklama, propagace, cenová tvorba apod.,
5. servis – jde o činnosti související s poskytováním podpory zákazníkům po prodeji, např. instruktáž, instalace, dodávky náhradních dílů, opravy apod.⁸³

Podpůrné činnosti podniku

Podpůrné činnosti zabezpečují bezporuchový průběh primárních činností. Obsluhují primární činnosti i sebe navzájem tím, že obstarávají vstupy (např. suroviny, materiál, zařízení, stroje, budovy), řídí lidské zdroje (např. nábor, přijímání, odměňování pracovníků), vyvíjejí technologie (např. vývoj informačních technologií, reengineering), zabezpečují administrativní funkce (např. vedení účetnictví, plánování, právní služby, financování).

5.3 Hmotná a finanční stránka činnosti podniku

Základ existence každého podniku spočívá ve vytváření a poskytování takových výkonů, které jsou pro společnost užitečné a společností žádané (tzv. služba veřejnosti). Při zkoumání činností, kterými se podnikatel zabývá, posuzujeme tyto činnosti jednak z tzv. hmotné stránky a jednak z tzv. finanční stránky.

Hmotná stránka činnosti podniku spočívá v získávání vstupních prvků (materiálu, budov, strojů, zařízení, nástrojů, pracovníků), přeměně vstupních prvků na výstupní prvky (výroba, služby) a poskytování výstupních prvků zákazníkům (odbyt).⁸⁴

Finanční stránka činnosti podniku spočívá v tom, že získávání vstupních prvků probíhá jako koupě a poskytování výstupních prvků jako prodej, tj. podnik platí a dostává zaplacen. Vyplývá z omezenosti zdrojů ekonomické činnosti, nutnosti jejich účelného vynakládání a potřeby na tom podniky zainteresovat.⁸⁵

Obě stránky činnosti podniku spolu úzce souvisí a vzájemně se ovlivňují.

⁸³ MAJTÁN, Š. a kol. *Podnikové hospodářstvo*. 2. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo vŕa , 2007. S. 180. ISBN 978-80-89085-79-8.

⁸⁴ BIŇOVEC, K. *Úvod do podnikové ekonomiky*. 1. vyd. Praha: FORTUNA, 1994. S. 97. ISBN 80-7168-170-9.

⁸⁵ Tamtéž s. 97.

5.4 Stránky transformačního procesu

Transformační proces v podniku má tři stránky - věcnou, hodnotovou a organizační.

Věcná stránka transformačního procesu zodpovídá jeho produktové sféře, tj. v rámci přeměny vstupů na výstupy podnikem probíhá tok výrobků, případně služeb. Nakupuje se materiál, polotovary, energie, tyto se zpracovávají na výrobky, polotovary a následně jsou předmětem prodeje.

Hodnotová stránka transformačního procesu zodpovídá jeho finanční sféře. Na začátku transformačního procesu má pohyb finančních prostředků podobu peněžních výdajů na nákup surovin, strojů, pracovní síly, tyto se následně zhodnocují v produkčním procesu a v procesu realizace výrobků a služeb na trhu se mění na peněžní příjmy.

Organizační stránka transformačního procesu zahrnuje tvorbu vhodné organizační struktury, která bude schopná plnit následující úlohy:

- a) činnosti transformační (změny vstupů na výstupy),
- b) materiálové toky (pohyb materiálu z jednoho místa na druhé),
- c) převod informací (koordinace transformačních kroků a materiálových toků a zpětné vazby).

Management podniku pak musí prostřednictvím organizace integrovat a synchronizovat všechny tyto činnosti a dát je do souladu s cíli podniku.⁸⁶

5.4.1 Členění útvarů podniku podle charakteru činností

Každý útvar podniku má vymezený charakter činnosti, způsob jakým se podílí na dělbě činností uvnitř podniku včetně rozsahu svých pravomocí a odpovědností. Při vytváření organizační struktury podniku je vhodné členit jednotlivé útvary podle charakteru činností, které příslušné útvary zabezpečují. Podle toho se útvary člení na útvary hlavní činnosti, servisní činnosti, správu a řízení podniku jako celku a strategické činnosti.

Útvary hlavní činnosti se podílejí na tvorbě výkonu, který je dodáván externím zákazníkům a přispívají k tvorbě zisku podniku.

Útvary servisní činnosti poskytují služby s výkony ostatním útvarům, nepodílejí se přímo na tvorbě výkonu a jejich cílem nemusí být vytvářet zisk, ale snižovat celkové náklady na produkované výkony.

Útvar správa a řízení podniku jako celku se zabývá různorodou činností. Zabezpečuje základní řídicí a organizační činnosti, činnosti v oblasti informací, dále pak např. správu budov atd.

⁸⁶ MAJTÁN, Š. a kol. *Podnikové hospodářstvo*. 2. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo vfa, 2007. S. 180. ISBN 978-80-89085-79-8.

Útvar strategické činnosti podniku vytváří na základě přijatých vizí strategický plán činnosti podniku, který vyjadřuje, jakých hlavních cílů chce podnik dosáhnout a v čem vidí své poslání ve vztahu k celé společnosti. Strategický plán pak představuje věcné, časové a finanční rozpracování cílů podniku. Strategické cíle orientují a sjednocují veškerou činnost podniku, přispívají k vytváření jeho podnikové kultury a ovlivňují jeho budoucí existenci, vývoj a efektivnost.

5.5 Změny podnikových činností

„Změna, jak se zdá, je všude. Změny kolem nás se dějí bez přestání a akcelerují. Co je na tom dobré, je to, že potřeba změny v organizaci je žhavá, špatné je, že postoj ke změně není vždy pozitivní. Změn již bylo dost, říkají mnozí, vzpomínají na poradce, kteří se zaklínali novými vizemi, a sliby managementu, jež se nikdy neuskutečnily. Musíme se však naučit žít se změnami a vyhrají ti, kdo se s tím dokáží poprat.“⁸⁷

Faktory, která na podnikatelský subjekt působí, můžeme obecně rozdělit do dvou rovin – vnější a vnitřní. Vnější faktory podnikatelský subjekt „přijímá“ a musí se přizpůsobovat novým podmínkám. Vnitřní faktory může podnikatelský subjekt aktivně ovlivnit, a tak využívat příležitostí a eliminovat ohrožení, která plynou z vnějších faktorů.⁸⁸

V podniku je důvodů ke změně celá řada. Legislativa, zákazníci, globální trh, informační technika, nové obory, povaha práce, budoucí nejistota, dodavatelé, změny cen surovin a energií, cena práce a nedostatek, či přebytek pracovníků, nedostatek kapitálu ať již vlastního, či cizího, vstup na zahraniční trh, ale také změny daní, poplatků atd.

Podnik musí být schopen včas zjistit potřebu provedení změny. Ne každý podnik umí změnu identifikovat a rychle na ní zareagovat. Někdy dokonce nemá ani dostatek finančních prostředků, lidského kapitálu, potřebných vstupů apod., aby změnu mohl provést.

Aby organizace dokázala přežít, musí se neustále přizpůsobovat okolnostem a událostem, které vznikají v jejím bezprostředním, nebo i okolním prostředí. Aby bylo zabezpečené nejenom její přežití, ale i další rozvoj každého článku společnosti, je nevyhnutelné překonávat problémy spojené s její změnou. Pokud se organizace včas nepřizpůsobí změněným okolnostem a nepřijme nové směry, pravděpodobně zkrachuje a zanikne.⁸⁹

⁸⁷ BAINBRIDGE, C. *Designing for Change. A practical Guide to Business Transformation*. New York: Wiley, 1996. S. 7.

⁸⁸ ŠEBESTOVÁ, J., WAGNEROVÁ, E. *Vnitřní faktory ovlivňující malé a střední podnikání*. Případová studie z Moravskoslezského kraje. Ekonomický časopis. 2007, roč. 55, č. 4, s. 411-424. ISSN 0013-3035.

⁸⁹ ČEPELOVÁ, A. *Manažment zmien a času riadiaceho pracovníka*. 1. vyd. Bratislava: Ekonom, 2003. S. 5-6. ISBN 80-225-1629-5.

6 SPECIFICKÉ FAKTORY PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Česká republika je zapojená do řady organizací a to nejenom na evropské, ale celosvětové úrovni. Je členským státem OSN od 19. 1. 1993 a přispívá do jeho celkového rozpočtu 0,107 %. Od 12. 3. 1999 je také členským státem NATO a její roční výdaje na obranu činí 1,64 mld. EUR. Jako stát s tzv. tranzitní ekonomikou spolupracuje s Mezinárodním obchodním střediskem – ITC a jako nečlenský stát také s Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD.

Česká republika byla zakládajícím členem WTO. Po svém vstupu do Evropské unie zastupuje její zájmy v rámci společné obchodní politiky EU. EU je ve vztahu s WTO považována za celní unii.

Česká republika má uzavřené dohody o podpoře a ochraně investic, smlouvy o zamezení dvojího zdanění, smlouvy o dvoustranném nebo jednostranném bezvízovém styku kromě členských států EU s řadou zemí na celém světě.

Každý podnikatelský subjekt, pokud chce na trhu obstát z hlediska nároků, které jsou na něj kladeny, se musí ve své podnikatelské činnosti opírat o různé právní normy a to především o daňové zákony, které jsou však v České republice neustále novelizovány.

Přežití podniku v tržním prostředí závisí na jeho schopnosti zhodnotit svojí činností vynaložené zdroje a vytvořit zisk.⁹⁰

V říjnu 2007 zveřejnila Světová banka statistické údaje o podmínkách, které vytváří 178 států světa pro své podnikatelské subjekty. Údaje se týkaly 11 oblastí podnikání. Podle této statistiky nemá Česká republika vytvořené příliš dobré podnikatelské prostředí, jak je uvedeno v tab. 32.

Tab. 32 Umístění ve statistickém šetření o vytvořených podmínkách podnikání

Podmínky podnikání	Umístění České republiky	Umístění Slovenské republiky
snadnost podnikání	56	32
zahájení podnikání	91	72
získání licence	83	50
zaměstnávání pracovníků	55	75
registrace nemovitosti	54	5
získání úvěrů	26	7
ochrana investic	83	98
placení daní	113	122
zahraniční obchod	30	90
dodržování smluv	97	50
ukončení podnikání	108	36

Zdroj: Světová banka, 2007

⁹⁰ FIBÍROVÁ, J., ŠOLJAKOVÁ, L. *Hodnotové nástroje řízení a měření výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. S. 8. ISBN 80-7357-084-X.

Výsledky statistického šetření Světové banky tak potvrdily údaje nedávné studie na téma transparentnosti podnikatelského prostředí provedená společností Pricewaterhouse Coopers, podle které patří české hospodářství k nejméně čitelným ze všech zúčastněných zemí. Nejenom, že se ČR umístila daleko za svými středoevropskými partnery Polskem a Maďarskem, ale ve studii obsadila poslední místo. Leccos to vypovídá o skutečnosti, že sami podnikatelé nevědí, na koho se se svými problémy obrátit, kde se utvářejí rozhodnutí zásadní povahy pro jejich obor a jak své zájmy důsledně hájit.

Přestože podnikatelé nejsou evidentně spokojeni s podmínkami, které jim stát pro jejich činnost vytváří, je jich v současné době registrováno v České republice 2 461 574. V porovnání k počtu obyvatel to představuje 24 %, což je nejvyšší průměr v Evropě. Podle statistiky společnosti DUN&Bradstreet každý čtvrtý Čech je podnikatelem. Tento počet je zkreslen řadou ukazatelů. Patří mezi ně například to, že stále více zaměstnanců firem pracuje na vlastní živnostenské oprávnění a uplatňuje tzv. „Švarc systém“. Další anomálií je také to, že mnoho podnikatelských subjektů je sice registrováno, ale nejsou vždy ekonomicky aktivními. Patří mezi ně tzv. spící subjekty nebo firmy v konkurzu a v likvidaci.

Stále více českých podniků vlastní zahraniční majitelé. Uvádí se, že téměř 32 tis. českých firem je v současné době kontrolováno ze zahraničí. Němečtí podnikatelé vlastní 4 097 podniků se základním kapitálem ve výši 180 mld. Kč. Postupně se zvyšuje podíl ruských podnikatelů, kteří již ovládají 1 987 podniků. Slovenští podnikatelé kontrolují 1 823 podniků. Rakouští majitelé vlastní 1 725 podniků se základním kapitálem více než 100 mld. Kč. Nizozemští vlastníci, kteří kontrolují 1 459 českých podniků disponují základním kapitálem ve výši 247 mld. Kč. Mezi další významné vlastníky patří podnikatelé z Ukrajiny (1 073 podniků), Velké Británie (797 podniků), USA (723 podniků s kapitálem 85 mld. Kč), Itálie (713 subjektů) a Švýcarsko (573 podniků se základním kapitálem 48 mld. Kč).

Přes narůstající počet zahraničních vlastníků českých firem je většina podniků stále vlastněna, a to i ve výši 100 %, českými subjekty.

Současná vláda ve svém Programovém prohlášení proklamuje, že provede, mimo jiné, také reformu podnikatelského prostředí a trhu práce.

Vláda zásadním způsobem sníží administrativní zátěž podnikání s využitím prověrky všech příslušných norem, dokončí projekt centrálních registračních míst a zavede editační povinnosti daňové správy. Vláda s cílem motivovat podnikatelské prostředí k většímu zaměstnávání občanů navrhne zrušit povinnost zavedení registračních pokladen a minimální daň pro OSVČ a zváží možnost jednorázových jednoletých daňových prázdnin pro živnostníky (OSVČ). Sníží vyměřovací základ pro sociální a zdravotní pojištění OSVČ na původních 35 %. V podnicích do 50 zaměstnanců bude placení nemocenské zaměstnavateli dobrovolné.

Ve spolupráci se sociálními partnery vláda navrhne novelu zákoníku práce s cílem zvýšit flexibilitu ve vztazích zaměstnanec-zaměstnavatel a prohloubit princip "co není zakázáno, je povoleno".

Vláda zavede systém "superhrubé" mzdy. Za hrubou mzdu bude považována současná hrubá mzda plus odvody na zdravotní a sociální pojištění placené zaměstnavatelem.

Součástí každé nové nebo novelizované právní normy bude analýza dopadů na podnikatelské prostředí. Vláda přehodnotí národní programy podpory malého a středního podnikání v souvislosti s náběhem nového operačního programu.

Investiční pobídky se stanou nástrojem regionální politiky, především ve strukturálně postižených oblastech, v zájmu zvýšení podílu moderních technologií. Důraz bude kladen na nastavení rovných podmínek pro domácí a zahraniční podnikatele a na podporu revitalizace starých průmyslových objektů (brownfields).

V oblasti regionální politiky vláda programově podpoří strukturálně postižené a hospodářsky slabé regiony. V rámci vyváženého rozvoje bude napomáhat rozvoji měst a městských aglomerací odstraňováním některých omezujících bariér, u venkova bude usilovat o jeho vyvážený rozvoj a zlepšení kvality života, zejména o zlepšení dostupnosti a kvality veřejných služeb. Dále bude rozvíjet přeshraniční spolupráci regionů.

Vláda připraví a pokud možno i zrealizuje privatizaci ČSA, Letiště Praha a České pošty. Posoudí částečnou privatizaci Českých drah. Bude rozhodnuto o optimálním zapojení hodnoty ČEZ do důchodové reformy.

Vláda uskuteční zásadní revizi platné legislativy a pravomocí regulačních úřadů v zájmu zvýšení konkurenčního prostředí v síťových odvětvích a provede audit systému podpory výzkumu a vývoje.⁹¹

Podle Smlouvy o schválení a realizaci nezbytných reforem v České republice do roku 2010 tzv. *"Sedm statečných reforem pro budoucnost"*, kterou předložila ODS k jednání čtyřem parlamentním stranám dne 6. prosince 2006 patří výdaje na daňovou správu v České republice k nejvyšším v Evropě, stejně tak jako výdaje poplatníků na splnění daňové povinnosti. Podle přijatého harmonogramu dojde postupně k významným změnám v oblasti snížení složené daňové kvóty, daňová zátěž bude snížena všem poplatníkům, nikoliv pouze vybraným skupinám, zjednoduší se systém odpisování atd.

Vláda České republiky přijala v roce 2006 strategické rozhodnutí, v rámci kterého provede reformy podnikatelského prostředí a trhu práce. Plánovala, že vytvoří vhodné, jednoduché, transparentní a nediskriminační prostředí pro podnikání. Pro splnění svého rozhodnutí chce realizovat následující aktivity:

- zrušení minimální daně, povinných registračních pokladen, placení nemocenské zaměstnavateli bude dobrovolné, dokončení projektu centrálních registračních míst, zavedení editační povinnosti daňové správy,
- snížení administrativní zátěže podnikání,
- provedení revize zákoníku práce s cílem zvýšit flexibilitu ve vztazích zaměstnanec – zaměstnavatel a prohloubit princip „co není zakázáno, je povoleno“,
- pro živnostníky (OSVČ) bude zvážena možnost jednorázových, jednoletých daňových prázdnin,

⁹¹ Vláda České republiky. Programové prohlášení vlády. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=24443>>.

- součástí každé nové nebo novelizované právní normy bude analýza dopadů na podnikatelské prostředí,
- národní programy podpory MSP budou přehodnoceny v souvislosti s náběhem nového operačního programu,
- investiční pobídky se stanou nástrojem regionální politiky, především ve strukturálně postižených oblastech,
- bude provedena analýza účinnosti antimonopolní politiky a systému ochrany spotřebitele,
- rozvoj podnikání bude podpořen výstavbou kapacitní dopravní infrastruktury. Bude proveden audit nákladovosti této výstavby.

Svůj záměr uskutečnila vydáním rozsáhlého Zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, který nabyl účinnosti ve většině případů již od 1. 1. 2008. Zákon jednak novelizuje 48 stávajících zákonů a jednak zavádí ekologické daně

6.1 Právní formy podnikání

Právní forma podnikání určuje typ podnikatelského subjektu, která se věnuje podnikání a je definována v soustavě práva daného státu nebo společenství.

Podle právní formy se nejčastěji uvádí členění, které vychází z Obchodního zákoníku, kde se podniky člení na podnik jednotlivce, obchodní společnosti kapitálové a osobní a družstvo.

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie vznikly tři nové právní formy obchodních společností v České republice - Evropské hospodářské zájmové sdružení, Evropská společnost a Evropská družstevní společnost. Informace o těchto společnostech jsou uvedeny v příloze B disertační práce.

6.2 Administrativní zátěž podnikatelů

Na základě Akčního plánu snižování administrativní zátěže podnikatelů a Metodiky určování velikosti a původu administrativní zátěže podnikatelů byla v březnu 2007 publikována Analýza administrativní zátěže podnikatelů.

V květnu 2005 vydal Úřad vlády ČR pod č. j. 02957/05-KVÚ Akční plán ke snižování administrativní zátěže podnikatelů. Cílem toho Akčního plánu byl vypracovat a schválit tzv. Změnový zákon, v rámci kterého by se po schválení vládou standardními schvalovacími procedurami v Parlamentu ČR postupně vyhlásila úplná znění změněných zákonů. Vyhodnocení celého akčního plánu je plánováno na termín do 31. 12. 2008.

Podle Metodiky určování velikosti a původu administrativní zátěže podnikatelů administrativní zátěží rozumíme náklady, které fyzické či právnické osoby musí vynakládat na splnění informačních povinností, které na ně uvaluje stát prostřednictvím

právních norem a další regulace. Součástí jsou i informace povinně poskytované třetím stranám (např. odborům, spotřebitelům apod.).⁹²

Informační povinností se pro účely Metodiky rozumí právním předpisem uložená povinnost spočívající ve sdělení informací ze strany podnikatele dalším subjektům.⁹³

Základním předpokladem toho, že informační povinnost způsobuje administrativní zátěž, je fakt, že tato povinnost je způsobena právním předpisem vydaným orgánem státní správy. Pokud informační povinnost plyne ze samoregulace, pak zásadně nejde o administrativní zátěž. Kdykoliv je podnikatel konfrontován s nutností vynaložit náklady na poskytnutí informací plynoucích z právního předpisu, jsou tyto náklady považovány za administrativní zátěž. [80]

Celkové náklady vznikající na základě právního předpisu se dělí na přímé finanční náklady a náklady na splnění požadavků. Finanční náklady jsou výsledkem přímé povinnosti převést určité finanční prostředky ve prospěch odpovědného orgánu. Jde především o daně, ale i další poplatky, pokuty apod.⁹⁴

Náklady na splnění požadavků jsou ty náklady, které podnik vynakládá, aby splnil požadavky, které mu klade právní předpis, jiným způsobem než přímou finanční transakcí. Tyto náklady se pak dělí do dvou dalších podoblastí: náklady na splnění hmotných požadavků a administrativní zátěž. Náklady na splnění hmotných požadavků jsou ty náklady, které podniky vynaloží na splnění požadavků kladených právním předpisem na výrobní proces a produkt.⁹⁵

Analýza administrativní zátěže podnikatelů je souhrnný materiál, který vychází ze zmapování informačních povinností, vyplývajících z právních předpisů a stanovení nákladů, které podnikatelé vynakládají na jejich splnění. V současné době musí podnikatelé čelit řadě informačních požadavků a povinností, které jsou jim uloženy právními předpisy. Dostát těmto povinnostem je stojí nemalé finanční prostředky, které by však mohli využít efektivněji, především na rozvoj podnikání.⁹⁶

Celková administrativní zátěž podnikatelů je uvedena v následující tab. 33.

⁹² Úřad vlády ČR, č. j.: 02957/05-KVÚ Metodiky určování velikosti a původu administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Úřad vlády ČR, č. j.: 02957/05-KVÚ Metodiky určování velikosti a původu administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Ministerstvo vnitra České republiky, č. j.: ORR-105/2007, Analýza administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.

Tab. 33 Celková administrativní zátěž podnikatelů v České republice

Název úřadu	Celková administrativní zátěž (tis. Kč/rok)	Podíl na celkové administrativní zátěži (%)
Ministerstvo financí	7 265 069	8,00
Min. školství, mládeže a tělovýchovy	24 172	0,00
Ministerstvo kultury	-	-
Ministerstvo práce a sociálních věcí	20 141 929	23,00
Ministerstvo zdravotnictví	17 318 650	20,00
Ministerstvo spravedlnosti	2 113 598	2,40
Ministerstvo vnitra	400 863	0,50
Ministerstvo průmyslu a obchodu	6 517 285	8,00
Ministerstvo pro místní rozvoj	556 000	0,60
Ministerstvo zemědělství	18 851 487	22,00
Ministerstvo dopravy	4 298 502	5,00
Ministerstvo životního prostředí	6 656 856	8,00
Ministerstvo informatiky	1 265	0,00
Český statistický úřad	579 839	0,70
Český úřad zeměměřický a katastrální	20 951	0,00
Český báňský úřad	513 290	0,60
Úřad průmyslového vlastnictví	272 192	0,30
Úřad pro ochranu hospodářské soutěže	22 821	0,00
Státní úřad pro jadernou bezpečnost	100 161	0,10
Komise pro cenné papíry	123 375	0,10
Národní bezpečnostní úřad	51 832	0,10
Energetický regulační úřad	88 639	0,10
Český telekomunikační úřad	440 711	0,50
Rada pro rozhlasové a televizní vysílání	9 321	0,00
Celkem	86 379 600	92,00

Zdroj: Analýza administrativní zátěže podnikatelů, 2006

V průběhu roku 2005 provedly úřady za pomoci Standardního nákladového modelu výpočet administrativní zátěže plynoucí z právních předpisů platných v době měření. Každý z úřadů analyzoval právní předpisy ve své působnosti. Úřady z právních předpisů vybraly ty zákony, nařízení vlády a vyhlášky, které ukládají informační povinnosti podnikatelům na základě § 2, odst. 2, Zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.⁹⁷

⁹⁷ Ministerstvo vnitra České republiky, č. j.: ORR-105/2007, Analýza administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.

Standardní nákladový model byl vytvořený nizozemským ministerstvem financí pro kvantifikaci administrativní zátěže způsobené konkrétním právním předpisem nebo souborem právních předpisů v gesci daného resortu v daném časovém období.⁹⁸

Při tvorbě analýzy se posuzovala informační povinnost, jejíž stanovení je plně v pravomoci příslušných orgánů České republiky, a zároveň i výše administrativní zátěže, která je způsobena přenesením informačních povinností z předpisů ES/EU.

Pravidla EU podnikům ukládají dva hlavní druhy nákladů: hmotné náklady a náklady administrativní. Hmotné náklady vznikají v důsledku povinností podniků měnit výrobky a nebo výrobní procesy. Administrativní náklady jsou definovány jako náklady vzniklé podnikům při plnění povinností ohledně poskytování informací o jejich činnosti a výrobě, a to buď veřejným orgánům či soukromým subjektům.

Informacemi se rozumí informace v širším slova smyslu, tedy včetně nákladů na označování, podávání zpráv, monitorování a posuzování, které je nezbytné k poskytování informací a k registraci. V některých případech musejí být informace předány veřejným orgánům či soukromým subjektům. V jiných případech musejí být informace poskytnuty pro účely inspekce na žádost. Jiné administrativní činnosti se však provádějí výhradně z důvodu zákonných povinností. Tyto povinnosti se nazývají administrativní zátěž.

Podle EU existuje řada situací, v nichž je administrativní zátěž zbytečná. Patří mezi ně především požadavky na předkládání zpráv častěji, než je nezbytně nutné, stejné informace se předkládají různým institucím, tytéž informace musí být předkládány v různých formátech (např. na papíře nebo elektronicky). Požadavky na informace se uplatňují na všechny subjekty bez rozdílu (tj. i na subjekty, jejichž činnost v dané oblasti je téměř bezvýznamná).

V České republice byl vytvořen nový projekt pod názvem Czech POINT (Český ověřovací informační národní terminál), jehož cílem je výrazně zredukovat byrokracii ve vztahu občan a podnikatel a veřejná správa. Czech Point louží jako asistované místo výkonu veřejné správy, umožňující komunikaci se státem prostřednictvím jednoho místa.

Ministerstvo vnitra vytvořilo Analýzu administrativní zátěže podnikatelů. Do Analýzy administrativní zátěže podnikatelů se zapojilo celkem 28 úřadů, z toho 24 úřadů uvedlo, kolik právních předpisů a jaký počet informačních povinností mají jednotlivé právní subjekty viz tab. 34. Čtyři úřady zjistily, že právní předpisy v rámci jejich působnosti nestanovují podnikatelům žádné informační povinnosti. Jedná se o Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo obrany, Správu státních hmotných rezerv a Úřad vlády ČR. [46]

⁹⁸ Ministerstvo vnitra České republiky, č. j.: ORR-105/2007, Analýza administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>

Tab. 34 Analyzované právní předpisy podle jednotlivých úřadů

Název úřadu	Právní předpisy			Počet informačních povinností
	celkem	Zákony	prováděcí předpisy	
Ministerstvo financí	4	12	1	52
Min. školství, mládeže a tělovýchovy	16	1	2	8
Ministerstvo kultury	4	4	0	13
Ministerstvo práce a sociálních věcí	16	9	7	108
Ministerstvo zdravotnictví	15	13	2	146
Ministerstvo spravedlnosti	6	5	1	21
Ministerstvo vnitra	4	4	0	53
Ministerstvo průmyslu a obchodu	22	13	9	108
Ministerstvo pro místní rozvoj	1	0	0	1
Ministerstvo zemědělství	47	19	28	495
Ministerstvo dopravy	9	7	2	82
Ministerstvo životního prostředí	10	8	2	89
Ministerstvo informatiky	1	1	0	17
Český statistický úřad	1	0	1	115
Český úřad zeměměřický a katastrální	3	1	2	4
Český báňský úřad	36	0	36	385
Úřad průmyslového vlastnictví	11	9	2	130
Úřad pro ochranu hospodářské soutěže	3	2	1	8
Státní úřad pro jadernou bezpečnost	15	4	11	165
Komise pro cenné papíry	14	2	12	61
Národní bezpečnostní úřad	9	1	8	8
Energetický regulační úřad	6	0	6	68
Český telekomunikační úřad	1	1	0	22
Rada pro rozhlasové a televizní vysílání	1	1	0	9
Celkem	253	120	133	2 168

Pozn.: Počet právních předpisů u jednotlivých úřadů vyjadřuje, jak jsou v rámci předpisů rozděleny působnosti mezi jednotlivými úřady.

Zdroj: Analýza administrativní zátěže podnikatelů

Nejvyšší administrativní zátěž ve výši 20 mld. Kč způsobuje 108 informačních povinností v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí. Na administrativní zátěži se v převážné míře podílejí 4 právní předpisy (99 %), a to Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, s výší 7 680 108 tis. Kč (38 %), Zákon 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, s výší 2 765 799 tis. Kč (14 %) a vyhláška č. 31/1993 Sb., o posuzování dočasné pracovní neschopnosti pro účely sociálního zabezpečení, s výší 4 899 328 tis. Kč (24 %).⁹⁹

⁹⁹ Ministerstvo vnitra České republiky, č. j.: ORR-105/2007, Analýza administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.

Z Analýzy vyplynulo, že obecně na výši administrativní zátěže má vliv především existence informačních povinností, počet dotčených podnikatelů, kterým je informační povinnost ukládána, nákladovost jednotlivých činností, potřebných ke splnění informační povinnosti a frekvence plnění informační povinnosti resp. činností. [46]

Tato kapitola přispívá svými závěry k potvrzení dílčí hypotézy, a ve vztahu k tomu i hlavní hypotézy, o významu administrativní zátěže podniků pro zvyšování nákladů při jejich činnosti a k následnému rozhodnutí o restrukturalizování jejich podnikových činností.

6.3 Korupce

Korupční institucionální prostředí podněcuje podnikatele, ale také i politické představitele, ke spotřebě zdrojů tak, že nejsou využívány produktivním způsobem, neboť se nepodílí na výrobě statků, které by přinášely lidem užitek. Korupční rent-seekingové aktivity vedou ke společensky nákladné alokaci zdrojů, k mrhání lidským kapitálem nebo se promítají v iracionálních institucích záměrně vytvářených zkorumpovanými představiteli veřejného sektoru. Korupce využívá ilegálních prostředků. Rent-seeking představuje podnikatelskou soutěž, jejíž cílem je vyzískání politických výhod. Odměna rent-seekingu je tvořena vládními podporami, subvencemi a všemi typy vládních investic nebo prodeji státního vlastnictví. Dále jsou to dovozní licence nebo administrativní omezení, která vytvářejí bariéry vstupu do odvětví. Rozličné zájmové skupiny pak o tyto výhody soutěží prostřednictvím legálních aktivit, jakými jsou například lobbying nebo veřejné informační kampaně a podplácení. [49]

Mezinárodní měnový fond, Světová banka nebo Transparency International považují za jeden z indikátorů neefektivního fungování institucí korupci.

Korupci lze charakterizovat jako zneužití postavení nebo funkce k osobnímu prospěchu – v politice, veřejné správě a hospodářství spojené s porušením principu nestrannosti při rozhodování, motivované snahou po zisku. Je projevem chyby v rozhodovacím (řídícím) procesu. Součástími korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje, jeho moc odchylovat se od stanovených pravidel, výměna takto vychýleného rozhodnutí za výhodu, a nesprávnost (protiprávnost, amorálnost) tohoto vztahu výměny. V širším smyslu je třeba chápat korupci jako projev přirozené lidské vlastnosti obcházet oficiální pravidla.

Formy korupce:

1. **drobná každodenní korupce** (protekciónářství a úplatkářství), související s výkonem státní správy a samosprávy na úrovni měst, obcí, okresů, krajů i celostátních orgánů a dalších úřadů a institucí spojených s rozhodováním a výkonnou mocí (poplatky, daně, cla, pokuty, posudky, rozhodnutí, vyjádření apod.), v oblasti obchodu a služeb (zajištění nadstandardních služeb) a zvláštní samostatné oblasti - zdravotnictví,
2. **velká hospodářská korupce** - korupční jednání v souvislosti s privatizací a restrukturalizací velkých průmyslových společností v jednotlivých regionech, v místech soustředění velkého, zahraničního kapitálu a v místech, kde dochází k rozhodování o přidělování státních zakázek nebo státních dotací a subvencí, tj. u institucí s touto rozhodovací pravomocí.

Index vnímání korupce (Corruption Perception Index, CPI) se zaměřuje na názory expertů. Odráží názory informovaných pozorovatelů a jejich vnímání existence korupce mezi vysokými vládními představiteli a politiky.

Mezinárodní nevládní organizace Transparency International (TI), celosvětově bojující s korupcí, přisoudila České republice pro rok 2007 41. místo ze 179 zemí světa na žebříčku indexu vnímání korupce. Hodnoty tohoto indexu se pohybují v intervalu od 0 do 10 a nejvyšší hodnoty značí minimální míru korupce v dané zemi. České republice je přisuzována hodnota indexu 5,2, kterou sdílí společně s Itálií. Např. Slovensko s indexem 4,9 obsadilo 49. místo. Nejlepší umístění získala ČR v roce 1999, kdy obsadila 37. místo.

Globální barometr korupce - Global corruption barometr (GCB) sleduje názory veřejnosti a její zkušenost s tzv. „drobnou“ korupcí a s jejím dopadem na každodenní život. Otázky v průzkumu zkoumají, které instituce veřejnost považuje za nejvíce zkorumpované, které oblasti života jsou nejvíce postižené korupčními praktikami. Průzkum odráží názor veřejnosti na možný vývoj korupce v budoucnu a na účinnost opatření příslušných vlád v boji proti korupci. Barometr rovněž poskytuje poznatky o zkušenostech občanů s úplatkářstvím.

Index plátců úplatků – Bribe Payers Index (BPI) byl zaveden v roce 1999 a hodnotí přední exportující země světa podle toho, jak jsou jejich domácí firmy náchylné k placení úplatků v zahraničí. BPI je výsledkem mezinárodního průzkumu prováděného pro Transparency International agenturou Gallup International Associations ve vybraných zemích světa. Česká republika nebyla zatím mezi tyto země zařazena.

6.3.1 Korupce v České republice

Nízká úroveň korupce je jednou z charakteristik „civilizované ekonomiky“. Česká republika se proto za plně civilizovanou považovat nemůže. U většiny vyspělých zemí totiž dosahuje index CPI téměř dvojnásobně lepší úrovně v porovnání s ČR.

Korupce je celosvětovým jevem a jejímu potírání v ČR se věnuje celá řada institucí, a to ať již na mezinárodní úrovni či na národní úrovni.

Korupční institucionální prostředí podněcuje podnikatele ke spotřebě zdrojů tak, že nejsou využívány produktivním způsobem, neboť se nepodílí na výrobě statků, které by přinášely lidem užitek. Netransparentní korupční prostředí odrazuje podnikatele od investic a od vyhledávání podnikatelských příležitostí.¹⁰⁰

České právní normy pojem korupce neznají. V české legislativě není zákon, který by definoval korupci jako trestný čin. Ministerstvo vnitra ČR uvádí statistiky, ve kterých se

¹⁰⁰ OTÁHAL, T. *Vývoj korupce v ČR v období transformace*. WP č. 14/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 4. ISSN 1801-4496.

snaží zachytit korupci na principu tzv. tvrdých dat zaznamenáváním řešených nebo odhalených korupčních trestných činů.¹⁰¹

Mezi projevy korupce v České republice patří především zneužívání pravomoci veřejného činitele, maření úkolů veřejného činitele z nedbalosti, přijímání úplatku, podplácení, nepřímé úplatkářství, porušování závazných pravidel hospodářského styku, podplácení a podvod.

V ČR se setkáváme jak s drobnou, tak i velkou hospodářskou korupcí. Ve vztahu k mezinárodním subjektům, které podnikají v ČR je to v rámci drobné korupce např. vydávání vstupních víz, územní – stavební rozhodnutí, zápis do Obchodního rejstříku, celní jednání atd.

Podnikatelé uvádí, že ročně vynakládají na administrativní korupci 4,5 % ze svých celkových ročních příjmů.¹⁰²

V oblasti velké hospodářské korupce, se v ČR setkáváme s řadou projevů. Mezi ně patří např. to, že velké firmy platí veřejným činitelům za prosazení takové legislativy, která vyhovuje jejich zájmům. Oficiální statistiky uvádí, že více než 65 % firem v ČR dalo alespoň jednu úplatek. Za získání vládní zakázky vynaložily podniky za získání kontraktu 7–9 % jeho hodnoty.¹⁰³

Česká republika spolupracuje na mezinárodní úrovni v boji proti korupci s Evropskou unií, Radou Evropy, Organizací spojených národů, Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Světovou bankou, Mezinárodním měnovým fondem nebo Interpolem.

V České republice je kladen velký důraz na spolupráci státních institucí s nevládním sektorem a veřejností. Ministerstvo vnitra spolupracuje s mezinárodní organizací Transparency International, která pravidelně zveřejňuje výsledky svých průzkumů z oblasti korupce.

Transparency International zorganizovala průzkum, pod názvem „Globální barometr korupce“ již celkem čtyřikrát. V roce 2007 zahrnoval téměř 63 000 respondentů ze 60 zemí. V České republice byl zkoumán reprezentativní vzorek veřejnosti, přičemž respondenty bylo 492 ženy a 508 mužů starších 15 let.

V následující tab. 35 je uvedena hodnota bodů, které získaly jednotlivé instituce v České republice v otázce „Do jaké míry vnímáte, že jsou v této zemi korupcí ovlivněny následující sektory?“ 1 znamená zcela bez korupce, 5 znamená extrémně zkorumpovaný sektor.

¹⁰¹ Tamtéž s. 7.

¹⁰² Světová banka a Evropská banka pro obnovu a rozvoj. Studie o zemích střední a východní Evropy. 2000.

¹⁰³ Tamtéž.

Tab. 35 Průzkum mínění o zkorumpování institucí v České republice v roce 2007

Název instituce	Počet bodů	Název instituce	Počet bodů
politické strany	3,6	vzdělávací systém	2,9
Parlament	3,4	právní systém, soudnictví	3,6
obchodní, soukromý sektor	3,3	zdravotnictví	3,4
média	2,8	Policie	3,8
armáda	3,2	matrika a udělování povolení	3,4
nevládní organizace	2,6	veřejné služby (telefon, elektřina, voda,	2,5
církevní instituce	2,4	daňové úřady	2,6

Zdroj: Voice of the People Survey, Gallup International, 2007

Neformální sdružení společností Donath-Burson-Marsteller a Factum Invenio, publikace Fleet Sheet's Final Word a Sociologického ústavu Akademie věd ČR provedlo průzkum vnímání korupce v České republice, které se zúčastnilo 548 aktivních politiků a 646 manažerů, kteří působí v českých podnikatelských subjektech.

Podle těchto respondentů je korupce rozšířena rovnoměrně po celém území ČR. Nejčastěji nabízejí úplatky velké české firmy a nejčastěji o ně žádají úředníci centrální správy a úředníci statutárních měst a Prahy. A tak je korupce důsledkem vysoké míry byrokracie a neetického chování úředníků, kteří žádají o úplatky. Korupce je nejrozšířenější ve stavebnictví a veřejných zakázkách. Podle manažerů firma, která uplácí, odvede horší práci než firma, která neuplácí.¹⁰⁴

Na otázku „Co je podle Vašeho názoru potřeba udělat, aby se snížila korupce v ČR?“ odpovídali politici i manažeři velmi často shodně:

- odstranit byrokratické bariéry,
- zjednodušit legislativu a celý právní systém,
- snížit nadbytečnou administrativu,
- liberalizovat podnikatelské prostředí,
- zjednodušit a zprůhlednit zákony,
- zvýšit vymahatelnost práva,
- zvýšit přehlednost právních předpisů,
- zpřísnit tresty za korupční jednání.
- udělat pořádek v zákonech,
- snížit počet zákonů a zajistit jejich lepší kvalitu a stabilitu,
- vytvářet legislativu s minimální prostorem pro korupci a tuto legislativu dokázat účinně uplatnit. [46]

¹⁰⁴ Donath-Burson-Marsteller, Factum Invenio, Sociologický ústav Akademie věd a The Fleet Sheet's Final Word.

Jednou ze základních priorit současné vlády je v České republice boj proti korupci. Řešení tohoto patologického společenského jevu vychází ze Strategie vlády v boji proti korupci na období 2006–2011. Podle tohoto dokumentu efektivní boj proti korupci musí být postaven na správné analýze příčin vzniku a existence korupce. Pouze vyvážený přístup, postavený na předcházení vzniku korupce, odhalování její existence a na jejím důsledném postihu může vést k úspěchu. Postup vlády proto bude postaven na 3 pilířích – prevenci, průhlednosti a postihu.

6.4 Změna kapitálu

Do roku 1989 prakticky nedocházelo v České republice k pohybům kapitálu. Na jeho následující změnu měly vliv především geografická poloha, kvalita lidského kapitálu, relativně vysoká úroveň vyspělosti ekonomiky a makroekonomická stabilita. Na začátku transformace tak existovalo mnoho kladných a záporných skutečností, které investory lákaly nebo naopak odrazovaly.

Jedním z největších úspěchů privatizace byl masivní vstup zahraničního kapitálu na jejím začátku a to bez investičních pobídek. Od srpna 1991 do června 1992 bylo privatizováno 60 velkých podniků, které dodnes prosperují a z mnohých se stalo jádro, kolem kterého později vznikla síť českých subdodavatelů. Patří mezi ně např. Škoda Mladá Boleslav, Rakona Rakovník, Čokoládovny, Stavby silnic a železnic, Tabák atd.

Schopnost dlouhodobého ekonomického růstu vychází mimo jiné z konkurenceschopnosti dané ekonomiky. [80]

Příliv zahraničního kapitálu patří mezi jeden z mnoha faktorů, které k růstu ekonomiky přispívají. Mezi nejčastější faktory patří tzv. přímé zahraniční investice (FDI), jejichž výše dokazuje zájem a důvěru investorů v danou zemi a její budoucí vývoj. Kromě přesunu kapitálu zajišťují lepší alokaci domácích úspor do produktivnějších výrobních. Za jejich hlavní pozitivní vliv lze považovat příliv samotných finančních prostředků do daného státu s cílem podnikat a dosáhnout zisku – tedy spoluvytvářet HDP.¹⁰⁵

FDI jsou také doprovázeny přílivem nových technologií a manažerských dovedností, které obecně vedou k vyšší produktivitě v daných firmách a také by měly vést k přelévání těchto efektů do firem domácích, a to jak navázáním obchodních vztahů, tak tlakem na konkurenci v daném odvětví.¹⁰⁶

Na pohyb kapitálu mají také velký vliv portfoliové investice, které zahrnují mezinárodní transakce s akciemi, dluhopisy a ostatními cennými papíry. Jedná se především o investice do podniků s konečným vlastnictvím menším než 10 %. Portfoliové investice se stávají možným zdrojem prostředků pro firmy, které potřebují kapitál a rozhodnou se získat ho navýšením počtu akcií či vydáním dluhopisů. Krátkodobý i dlouhodobý kapitál

¹⁰⁵ VAŠENDOVÁ, M. *Pohyb kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky*. WP č. 17/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 4. ISSN 1801-4496.

¹⁰⁶ Tamtéž.

slouží k užití tuzemských nebo zahraničních subjektů k investicím či jiným účelům. Zahraniční kapitál v případě obavy zahraničních investorů o jeho ztrátu opouští danou zemi, neboť investoři jednají s cílem dosažení zisku a využívají těch podmínek, které jim daná ekonomika nabízí. [81]

V roce 1998 vláda jako jednu z možností oživení ekonomiky zvolila zavedení investičních pobídek. Ty měly prostřednictvím agentury Czechinvest přilákat další investory, kteří vytvoří nová pracovní místa a pomohou ekonomickému růstu.¹⁰⁷

V současné době je investor lákán několika zvýhodněními, například úplnou či částečnou slevou na dani po dobu 10 let, hmotnou podporou vytváření nových pracovních míst, rekvalifikací a školením zaměstnanců, převody technicky vybaveného území za zvýhodněnou cenu. Součástí investičních pobídek je také výstavba průmyslových zón.

Seznam investičních pobídek pro investory v České republice

1. Posečkání platby daně z příjmu právnických osob za prvních 5 let. Při splnění předem stanovených podmínek následné prominutí daňového dluhu (včetně úroku za dobu posečkání) a poskytnutí daňového bonusu ve výši prominuté částky, která bude odpočitatelná od daňové povinnosti v příštích obdobích. V přechodném období (tj. do přijetí nezbytných legislativních změn) bude investorovi formou písemné smlouvy garantováno, že v případě nepřijetí legislativních změn bude uvažované prominutí daňového dluhu a poskytnutí daňového bonusu hrazeno ze státního rozpočtu.
2. Zrychlení daňových odpisů u strojů a zařízení, které jsou součástí vybraného seznamu OECD na 25 % ročně a u výrobních budov na 4 % ročně. Vyžaduje změnu zákona, v přechodném období nebude tato investiční pobídka prezentována.
3. Umístění výroby ve stávajícím svobodném celním pásmu, jeho případné rozšíření, nebo vytvoření nového svobodného celního pásma tak, aby pozemek vybraný investorem byl jeho součástí.
4. Nulová celní sazba na stroje a zařízení, které jsou součástí vybraného seznamu OECD. Posečkání s platbou DPH za stroje a zařízení, které jsou součástí vybraného seznamu OECD po dobu 90 dní tak, aby platba ((nadměrný odpočet) byla vrácena finančním úřadem dříve, než vznikne povinnost uhradit DPH u celního úřadu, případně převedena přímo na úhradu celního dluhu. V přechodném období (tj. do přijetí nezbytných legislativních změn) převezme ručení za celní dluh MPO po dohodě s MF.
5. Poskytnutí bezúročné půjčky na zřízení nového pracovního místa pro občany ČR až do výše 80 000 Kč na osobu, která bude po splnění stanovených požadavků převedena na dotaci. V přechodném období (tj. do přijetí nezbytných

¹⁰⁷ VAŠENDOVÁ, M. *Pohyb kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenční schopnost české ekonomiky*. WP č. 17/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 4. ISSN 1801-4496.

legislativních změn) bude poskytnutí bezúročné půjčky realizováno formou usnesení vlády, v souladu s principy regionálního rozvoje, z prostředků určených na politiku zaměstnanosti.

6. Poskytnutí bezúročné půjčky na školení a rekvalifikace až do výše 50 % celkových nákladů, která bude po splnění stanovených požadavků převedena na dotaci. V přechodném období (tj. do přijetí nezbytných legislativních změn) bude poskytnutí bezúročné půjčky řešeno formou usnesení vlády - individuálně pro každý případ.
7. Poskytnutí investičně připraveného území za symbolickou cenu. Za tímto účelem poskytnutí bezúročné půjčky obci, v souladu s principy regionálního rozvoje, do výše 60 % nákladů spojených s vybudováním průmyslové infrastruktury, případně prodejem vhodných pozemků z Pozemkového fondu ČR a Fondu národního majetku ČR obcím za symbolickou cenu.¹⁰⁸

Tab. 36 Počet nově vytvořených pracovních míst pobídkovými firmami

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004
počet nových míst kumulovaně	1 989	7 147	16 038	26 453	34 658	42 041
počet zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu	1 390 528	1 373 192	1 399 760	1 371 844	1 376 460	1 373 512
počet zaměstnaných v ČR	4 764 000	4 732 000	4 726 000	4 765 000	4 772 000	4 779 000
počet nezaměstnaných v ČR	443 200	470 000	443 800	477 500	524 000	543 000
počet práceschopných osob v ČR	5 207 200	5 202 000	5 171 800	5 242 500	5 296 000	5 322 000
počet nových míst pobídkových firem	1 989	5 158	8 891	10 415	8 205	7 383

Zdroj: MPaO ČR, 2005

V tab. 37 je uveden vliv pobídkových firem na HDP v letech 1999–2005.

Tab. 37 Vliv pobídkových firem na HDP v běžných cenách v (mld. Kč)

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
HDP	1 902,30	455,20	493,90	485,20	532,20	562,40	592,10
přidaná hodnota zpracovatelského průmyslu	399,00	455,20	493,90	485,20	532,20	562,40	592,10
přidaná hodnota pobídkových firem	41,00	51,50	63,30	66,20	74,30	82,50	87,90
přidaná hodnota pobídkových firem v % přidané hodnoty zpracovatelského průmyslu	10,50	11,30	12,80	13,60	13,90	14,70	14,80
přidaná hodnota pobídkových firem v % HDP	2,20	2,60	2,90	2,90	3,10	3,30	3,30

Zdroj: MPaO ČR, 2006

Investiční pobídky byly v České republice následně uzákoněny na základě zákona č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách, který již byl několikrát novelizován.

¹⁰⁸ Vláda České republiky, Usnesení vlády České republiky ze dne 29. dubna 1998 č. 298 + P k návrhu investičních pobídek pro investory v České republice. Cit. [10. 8. 2007] Dostupné z: <www.sedlakjan.cz/data/down/doc/vlada_298.pdf>.

Na základě tohoto zákona je nejprve nutné zpracovat žádost o investiční pobídku a následně ji doručit agentuře CzechInvest. Pak začíná schvalovací proces. V praxi investor většinou dosáhne na maximum podpory, kterou umožňuje zákon. K žádosti napíše CzechInvest předběžný posudek a vydá potvrzení o tom, že je projekt způsobilý splnit podmínky (v tomto okamžiku je možné začít pořizovat stroje a zahájit stavbu). Poté jsou podklady zaslány na Ministerstvo průmyslu a obchodu, které zajistí vyjádření Ministerstva životního prostředí, Ministerstva financí, Ministerstva práce a sociálních věcí, Antimonopolního úřadu a nově i obcí. Ministerstvo průmyslu a obchodu následně připraví takzvanou nabídku investičních pobídek. Tu dostane investor k připomínkování. Pak je vydána oficiálně a investor musí tuto nabídku v určité lhůtě akceptovat. Po opětovném administrativním kolečku nakonec investor dostane rozhodnutí o příslibu pobídek.¹⁰⁹

6.5 Práce na černo

Většina ekonomů a sociologů uvádí, že na černo pracují všichni. Každý občan byl bezpochyby alespoň jednou účastníkem (ať vědomě nebo nevědomě) stínových transakcí spojených s prací na černo. Motivace vedoucí občany k práci na černo závisí na jejich individuálním vnímání společnosti a na jejich osobní strategii. Tyto motivy jsou tvořeny velmi složitým komplexem sociálních, kulturních, demografických, politických a dalších prvků. Mezi nejvýznamnější motivy patří zvýšení příjmu a snížení zadlužení většinou u rodinných podniků a živností, které zatajují část příjmů či zhoršují své oficiální hospodářské výsledky s cílem zvýšit svůj zisk nebo snaha o získání nějaké formy státní pomoci na podporu podnikání, případně snížení daní. Tento motiv se týká především osob samostatně výdělečně činných a i osob vyvíjejících více pracovních aktivit. [18]

Tradičních forem práce na černo se týkají kulturně společenské motivace, které se staly již součástí společenské mentality. V těchto motivacích jsou silně obsaženy rodinné a sousedské vztahy. Původ těchto činností lze spatřovat v naturální směně zboží a služeb v rámci určité komunity, které se staly prací na černo díky stále větší roli peněz ve společnosti.¹¹⁰

Jde především o práci žen v domácnosti, které se starají o více domácností bez přihlášení nebo se účastní sezónních zemědělských prací. Může jít i o práci rodinných příslušníků (velmi často dětí), kteří pracují v rodinných firmách. Patří sem práce nezaměstnaných osob, které poskytují některé služby osobám ve svém okolí (zahradnické práce, drobné opravy), nebo placené řemeslné práce prováděné v rámci sousedské výpomoci. [18]

Mezi charakteristiky, které zájemci o práci na černo „otevírají cestu k reálné účasti na černém trhu práce, patří kvalifikace, profesní zkušenost, síť známostí a umění „si poradit“.¹¹¹

¹⁰⁹ Investorské minimum pro získání pobídek – BusinessInfo.cz. BusinessInfo.cz, oficiální portál pro podnikání a export, citováno 10. 8. 2007. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/investicni-pobidky/investorske-minimum-pro-ziskani-pobidek/1000497/45181/>>.

¹¹⁰ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika III, práce na černo a boj proti stínové ekonomice Studie 5/2006*. 1. vyd. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006. S. 25. ISBN 80-86729-27-3.

¹¹¹ Tamtéž s. 27.

Nejrozšířenější typem práce na černo je neformální dvojí zaměstnání tzv. moonlighting. Tato aktivita se týká osob, které pracují v oficiálním sektoru ekonomiky, ať již jako zaměstnanci, či jako osoby samostatně výdělečně činné a navíc vykonávají druhou nepřihlášenou činnost.¹¹²

Mezi atypická opatření na trhu práce je možno zahrnout předčasné odchody do důchodu a vzdělávací stáže pro absolventy. Mezi atypické formy zaměstnanosti se pak počítá práce na částečný úvazek, samostatná výdělečná činnost (sebezaměstnanost), dočasná práce, vnitropodnikové subkontrakty („Švarc systém“), domácí práce, práce v robotárnách (sweatshopwork) a nádenická práce (day labour). Tyto kategorie je možno považovat za atypické ve vztahu k pracovní situaci na plný úvazek a na neurčitou dobu.¹¹³

U práce v robotárnách se jedná o práci v malých dílnách poznamenanou velmi vysokou intenzitou a nízkými mzdami.

Práce na černo se v České republice také týká imigrantů, a to jak legálních, či ilegálních. Mzda ilegálních migrantů je velmi nízká. Tento typ pracovní síly směřuje hlavně do odvětví, která se potýkají s nízkou produktivitou práce – zemědělství, stavebnictví a oblasti služeb.

V České republice se práce na černo účastní všechny skupiny populace – zaměstnanci, nezaměstnaní, sebezaměstnaní, studenti, důchodci i ilegální imigranti. Vysokého podílu na těchto aktivitách dosahují důchodci a vysoce vzdělaní lidé. V nabídce pracujících na černo převažují u ilegálních zahraničních migrantů muži, a to zejména ve stavebnictví, zemědělství, lesnictví a dopravě. Ženy se podílejí na práci na černo zejména ve službách, v průměru dosahují vyšší vzdělání než muži a preferují vyšší plat.

Typickým pracovníkem na černo v České republice je zaměstnanec s druhým a dalším neformálním zaměstnáním, malý a střední podnikatel pracující v rámci subkontraktu, osoba bez řádného zaměstnání (registrovaný nezaměstnaný), žena v domácnosti a důchodce pobírající sociální dávku nebo důchod, cizinec nesplňující legislativní podmínky (povolení k pobytu, pracovní povolení atd.). [18]

V rámci odvětvového členění práce na černo v České republice je tato práce koncentrovaná především do stavebnictví, zemědělství, hotelů a restaurací, obchodu (např. prodej na ulici a ve stáncích), textilního průmyslu a ostatních služeb.

Po roce 1989 se v České republice v rámci práce na černo vyskytují následující formy práce na černo:

1. neformální práce (práce na černo) v oficiálních registrovaných podnicích,
2. neformální práce spojená s registrovanými podniky,
3. neformální práce přímo pro spotřebitele,

¹¹² Tamtéž s. 28.

¹¹³ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika III, práce na černo a boj proti stínové ekonomice Studie 5/2006*. 1. vyd. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006. S. 35. ISBN 80-86729-27-3.

4. provádění málo komercializovaných nebo netržních rodinných výrob či služeb.

ad 1.

Přináší prospěch jak zaměstnancům, tak i zaměstnavatelům. Jedná se o práci na černo bez smluv. Zaměstnávání je spojeno s oficiálně nižší mzdou a doplatkem tzv. na ruku (envelope wales).

ad 2.

Spadá sem poskytování služeb registrovaným podnikům s využitím nenahlášené práce či poskytování služeb registrovaných podniků pomocí neregistrovaných aktivit (např. sebezaměstnání) bez licencí a povolení.

ad 3.

Patří do ní hlídání dětí, doučování, příležitostné práce.

V tab. 38 jsou uvedeny počty osob pracujících na černo v České republice v letech 1995–2004 a jejich prognóza do roku 2010 na základě vlastního sebehodnocení respondentů.

Údaje vznikly na základě tří etap šetření v roce 2000, 2002 a 2004, které provedlo Centrum pro ekonomický výzkum a doktorské studium (CERGE). Přestože není za jednotlivá šetření uvedena kompletní databáze (neboť nebyla takto zjišťována), mají tyto údaje vypovídací schopnost.

Tab. 38 Počty osob pracujících na černo v České republice v letech 1995–2004 a jejich prognóza do roku 2010

	1995	1997	1999	2000	2002	2004	2005	2008	2010
Celkem (tis.osob)	6 639	6 742	6 817	6 847	6 884	6 979	7 014	7 081	7 080
Šetření 2000									
%	15,8	*	20,3	25,1	28,6	31,9	33,6	38	41
tis. osob	1 049	*	1 384	1 719	1 969	2 226	2 357	2 691	2 903
Šetření 2002									
%	*	23,1	*	25,9	23,9	26,7	27,1	28,2	28,8
tis. osob	*	1 557	*	1 773	1 645	1 863	1 901	1 997	2 039
Šetření 2004									
%	*	*	22,2	*	23,2	21,4	21,2	22	22,3
tis. osob	*	*	1 513	*	1 597	1 493	1 487	1 558	1 579

* údaj se při šetření nezjišťoval

Zdroj: Hanousek, Palda 2002, 2004

Všechny tři průzkumy potvrdily, že se na práci na černo podílejí v České republice mnohem více muži, než ženy v poměru 1/3 : 2/3 a z pohledu dosaženého vzdělání dosahují dlouhodobě největší podíly na práci na černo vyučení pracovníci, kteří postupně během let začali nahrazovat pracující se středním vzděláním. Postupně tak dochází

k přesunu práce na černo od tradičních, nízko kvalifikovaných prací k oborům, vyžadujícím vyšší kvalifikaci. [18]

6.6 Švarc systém

M. Švarc byl podnikatel ve stavebnictví, známý především tím, že jako jeden z prvních používal v 90. letech minulého století daňově výhodný způsob zaměstnávání lidí na jejich živnostenské listy - dodnes známý jako „Švarc systém“. Tento systém byl nejdříve v roce 1993 zakázán. V roce 1995 ho Nejvyšší správní soud prohlásil za legální.

Švarc systém je označení pro způsob ekonomické činnosti, při které osoby vykonávající pro zaměstnavatele běžné činnosti, nejsou jeho zaměstnanci, ale formálně vystupují jako samostatní podnikatelé. Takový způsob je zvláště pro zaměstnavatele i zaměstnance výhodný (zejména s ohledem na daňové zatížení, sociální pojištění atd.).

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ukládá zaměstnavatelům povinnost zajišťovat plnění běžných úkolů vyplývajících z předmětu jejich činnosti prostřednictvím svých zaměstnanců, které k tomu účelu zaměstnávají v pracovněprávních vztazích podle Zákoníku práce.

Zákon výše uvedenou obecnou povinnost zajišťovat plnění běžných úkolů vyplývajících z předmětu činnosti zaměstnavatele prostřednictvím svých zaměstnanců dále upřesňuje a rozvádí, když taxativně určuje výjimky z této obecné povinnosti – vymezuje případy, kdy plnění běžných úkolů zaměstnavatele může zajišťovat i jiný subjekt:

- zajišťuje-li je fyzická osoba sama nebo s pomocí svého manžela nebo dětí, nebo právnická osoba prostřednictvím svých společníků nebo členů,
- zajišťuje-li je právnická nebo fyzická osoba dočasně přidělenými zaměstnanci agentury práce, nebo
- svěří-li je právnická nebo fyzická osoba jinému zaměstnavateli.

Zaměstnavatel plnění svých běžných úkolů vyplývajících z předmětu podnikání může svěřit jen zaměstnavateli, který má činnosti (úkoly), které mu mají být svěřeny, zahrnutý v předmětu své činnosti a bude je zajišťovat opět svými zaměstnanci, které k tomu účelu zaměstnává v pracovněprávních vztazích podle Zákoníku práce (§13 odst. 4).

Nebude se proto jednat o „Švarc systém“, když podnikatel, ať už živnostník, nebo právnická osoba, sjedná s cizími subjekty (živnostníky) dílčí dodávky, které nemůže pro objednatele z nejrůznějších důvodů realizovat sám nebo prostřednictvím svých zaměstnanců (např. u prostých živnostníků z důvodů kapacitních, u vysoce specializovaných ojedinělých prací apod.).

Důležitými kritérii k rozlišení zákonem dovoleného a chráněného práva na svobodné podnikání a zákonem zakázaného obcházení povinnosti dané §13 ZoZ je i četnost existujících obchodně závazkových vztahů k zajištění běžných úkolů zaměstnavatele a jejich časová ohraničenost. U nahodilých, ojedinělých a časově omezených obchodně závazkových vztahů, které nepředstavují převažující způsob zajištění vlastního předmětu podnikání zaměstnavatele, se o porušení zákazu „Švarc systému“ nejedná, stejně tak se nejedná o porušení zákazu „Švarc systému“ v případech, kdy osoba samostatně výdělečně

činná má kromě smluvních vztahů se zaměstnavatelem i celou řadu obdobných smluvních vztahů k jiným subjektům.

Naproti tomu má-li jeden subjekt sjednány obchodně závazkové vztahy výhradně s jedním zaměstnavatelem, jedná se o trvalý výkon práce pro zaměstnavatele a tento zaměstnavatel má podobným způsobem (sjednáním smluvních vztahů s osobami mimo pracovní poměr) pokryt výkon všech (nebo převážné většiny) úkolů vyplývajících z jeho předmětu podnikání, jedná se zcela jistě o zákonem nedovolený „Švarc systém“.

6.7 Změny na trhu práce

Česká ekonomika se téměř stala „montážní dílnou Evropy“ s velmi vysokým a stále ještě rostoucím podílem automobilového průmyslu a souvisejících odvětví. Komparativní výhody spojené s levnou prací jako základem specializace a konkurenční schopnosti země nemohou být ve změněných podmínkách světové ekonomiky trvalou bází dlouhodobého hospodářského růstu a zvyšování kvality života.¹¹⁴

Český trh práce prošel masivními změnami během 90. let minulého století. Na počátku transformace k tržně orientované ekonomice byl trh práce zejména ovlivněn systémovými ekonomickými změnami. [24]

Po zahájení transformace bylo přijato několik právních norem, které institucionálně ukotvují trh práce. Jde především o normy, které vytvořily síť úřadů práce, systém podpory uchazečů o práci, začala být tvořena aktivní a pasivní politika zaměstnanosti.¹¹⁵

Trh práce v České republice prošel za posledních 17 let mnoha změnami. Zatímco do roku 1989 byl založen na extenzivním využívání výrobních faktorů a tedy i práce, vývoj po zahájení transformace ukázal, že se pracovní síla využívá již intenzivně.

Nejvýznamnější změnou, která se po roce 1989 na trhu práce stala, byla změna poměrů, kdy z dlouhodobě trvajících „nedostatků“ pracovních sil se téměř okamžitě setkáváme s jevem do té doby neregistrovaným, skrytě existujícím, avšak do slovníku centrálně plánované ekonomiky nepatřícím, s nezaměstnaností.¹¹⁶

Mezi důležité regulační prvky na trhu práce v České republice patří následující zákony, které ho ovlivňují jednak z pozice nabídkové, ale i poptávkové strany. Jsou to především Zákoník práce, Zákon o zaměstnanosti, Nařízení vlády o minimální mzdě, Zákon o státní sociální podpoře a Zákon o životním minimu.

Významným faktorem, který ovlivňuje trh práce z pozice nabídkové strany, je mobilita pracovní síly. Pokud je nízká, může způsobovat strukturální nezaměstnanost, což je v České republice typické zejména pro regiony, které byly v období před listopadem 1989 specializované téměř výlučně na jediné průmyslové odvětví (těžbu uhlí, výrobu oceli)

¹¹⁴ SOJKA, M. Česká ekonomika a výzva Lisabonské strategie. *Ekonomický časopis*. 2007, roč. 55, č. 3, s. 215-231. ISSN 0013-3035.

¹¹⁵ MUSIL, P. *Tendence na českém trhu práce v období transformace*. WP č. 7/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 21. ISSN 1801-4496.

¹¹⁶ SPĚVÁČEK, V. aj. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002. S. 248. ISBN 80-86131327.

a v současnosti se potýkají s nadprůměrnou nezaměstnaností. Tato skutečnost souvisí s útlumem uvedených oborů a celkovou restrukturalizací ekonomiky.¹¹⁷

Vývoj poptávky po práci byl zpočátku transformace významně ovlivněn strukturálními změnami v ekonomice, během nichž docházelo k postupnému odklonu od primárního sektoru směrem k rozvoji služeb.¹¹⁸

K negativům českého pracovního trhu lze přičíst neochotu pracovní síly k aktivnímu hledání práce (včetně migrace za prací), k rekvalifikacím a ochotě dále se vzdělávat. Jednou z příčin může být poměrně stále ještě štědrý sociální systém a nefungující trh s byty.

Mobilita pracovních sil je v České republice stále malá. K vnitřnímu stěhování v rámci České republiky dochází nejčastěji z bytového důvodu. Klesá podíl vnitřního stěhování z pracovního důvodu. Nejčastěji se za prací stěhují středoškoláci a vysokoškoláci. [48]

Na trh práce v České republice významně působí také vývoj produktivity práce, vývoj reálných mezd a vývoj míry nezaměstnanosti, které zaznamenaly v průběhu 17 let značné výkyvy.

Hlavním cílem harmonizace české legislativy s evropskou v otázkách trhu práce byla sociální dimenze společného trhu a Charta základních práv pracujících.¹¹⁹

6.8 Kolektivní mzdové vyjednávání

Před rokem 1989 se utváření mezd opíralo o politicko-ideologické pojetí mzdy a probíhalo na základě podrobného centrálního plánování a určování mzdových objemů. Od poloviny 90. let minulého století došlo k přechodu z povinného pracovního poměru na svobodnou volbu pracovního poměru a stát se vzdal direktivních nástrojů řízení nákladů práce a mzdového vývoje. Omezil se na evropsky standardní legislativní určení rámce výkonu práce a jejího ocenění (minimální mzda, zákaz diskriminace v pracovních vztazích, právo na informace a konzultace a základní pracovní podmínky včetně bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a minimální sazby ocenění práce v mimořádných podmínkách).¹²⁰

V podnikatelské sféře se mzda pojímá jako cena práce, která se utváří na základě nabídky a poptávky na trhu – rámcová právní úprava pak umožňuje širokou variabilitu toho, jak smluvně stanovit mzdu, co do její výše, formy a závislosti na charakteristikách pracovní a hospodářské činnosti.¹²¹

¹¹⁷ MUSIL, P. *Tendence na českém trhu práce v období transformace*. WP č. 7/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 17. ISSN 1801-4496.

¹¹⁸ Tamtéž s. 10.

¹¹⁹ TVRDOŇ, M. *Regulace trhu práce v ČR*. WP č. 16/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 21. ISSN 1801-4496.

¹²⁰ Tamtéž s. 27.

¹²¹ BAŠTÝŘ, I. aj. *Sociální důsledky vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. S. 407. ISBN 80-21-3722-9.

Utváření mezd v podnikatelské sféře je realizované buď kolektivním nebo individuálním vyjednáváním o mzdách nebo jednostranným stanovením mzdy. V procesu transformace došlo k odklonu od centralizovaného systému utváření mezd ke kolektivnímu vyjednávání na podnikové úrovni, kdy byla vytvořena tzv. tripartita jakožto nejvyšší úroveň kolektivního vyjednávání, což umožnil Zákon o kolektivním vyjednávání. Cílem kolektivního vyjednávání je v ČR uzavření kolektivní smlouvy.

Ve mzdovém vyjednávání hrají důležitou roli odbory, které mají také vliv na náklady práce. Větší síla odborů má tendenci zvyšovat mzdy nad tržní rovnovážnou hodnotu. Kontrakty dohodnuté odbory mnohdy zavazují nejen vyjednávající strany, ale také zaměstnavatele a zaměstnance uvnitř regionu nebo odvětví. Velmi častým jevem je také nárokování kolektivních smluv pro svou pracovní sílu zaměstnavatelem bez ohledu na to, zda jsou přítomny odbory či ne. Legislativa také mnohdy umožňuje pokrytí výsledků kolektivního vyjednávání i na firmy, které nepodepsaly tyto dohody. Kolektivní vyjednávání může vést ke kompresi mzdové struktury s následnou nízkou diferencí v rámci odvětví nebo regionů. Mzdové vyjednávání má tři úrovně a to decentralizované vyjednávání v rámci firmy, střední úroveň vyjednávání na úrovni odvětví a centralizované vyjednávání na národní úrovni.¹²²

V tripartitě v současné době působí tři partneři. Stát představovaný vládou, zaměstnavatelé představovaní Svazem průmyslu a dopravy ČR a Konfederací podnikatelských a zaměstnaneckých svazů a zaměstnanci reprezentovaní odbory (ne však všemi), ale pouze nejsilnější odborovou centrálou Českomoravskou konfederací odborových svazů a Asociací samostatných odborů.

Cílem tripartity bylo dosáhnout dohody nebo zaujmout stanovisko k zásadním hospodářským, sociálním a mzdovým otázkám, otázkám pracovněprávních vztahů a zaměstnanosti. [39]

Počet firem s odborovou organizací od začátku 90. let minulého století rok od roku klesá. Těžiště kolektivního vyjednávání se nachází především ve starých odvětvích, zatímco v mnoha nově založených firmách chybí formální postupy pro vedení sociálního dialogu. [78]

6.9 Flexibilní formy zaměstnávání

V současné době se využívají různé formy zaměstnávání. Jednak jako hlavní formy, jednak jako flexibilní formy zaměstnávání ve společnosti.

Podle legislativní úpravy trhu práce se vymezují dvě hlavní formy zaměstnání, a to na dobu neurčitou a na dobu určitou. [78]

Pracovní poměr na dobu určitou lze dle Zákoníku práce sjednat celkem na dobu dvou let ode dne vzniku pracovního poměru.

Mezi flexibilní formy zaměstnávání patří:

¹²² TVRDOŇ, M. *Regulace trhu práce v ČR*. WP č. 16/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 8-9. ISSN 1801-4496.

1. Pracovní poměr s kratší pracovní dobou.
2. Dočasné zaměstnávání prostřednictvím agentury práce.
3. Domácí práce (práce na dálku).
4. Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr.

ad 1.

Zákoník práce výslovně upravuje možnost sjednat se zaměstnancem kratší pracovní dobu (částečný pracovní úvazek) a v této souvislosti stanoví, že zaměstnanci přísluší mzda (plat), která odpovídá této kratší pracovní době. Rozvržení kratší pracovní doby závisí na rozhodnutí zaměstnavatele nebo na dohodě se zaměstnancem.

ad 2.

Agentury práce mají možnost zaměstnávat uchazeče o zaměstnání za účelem jejich dočasného přidělení k výkonu práce k jiné fyzické nebo právnické osobě (uživateli).

ad 3.

Při práci na dálku jde o plnění pracovních úkolů prostřednictvím informačních a telekomunikačních technologií z odlišného místa, než je pracoviště zaměstnavatele, zpravidla z bydliště zaměstnance nebo od zákazníků zaměstnavatele. Výkon práce však může být se zaměstnancem dohodnut i kombinovaně (tj. na pracovišti a na jiném místě).

ad 4.

Hlavním cílem dalších forem zaměstnání, které se aplikují v České republice a jejichž hlavním cílem je snaha některých zaměstnavatelů o obcházení povinností zaměstnavatele zajišťovat plnění svých úkolů zaměstnanci v pracovním poměru (zpravidla povinnosti zaměstnavatelů odvádět daně z příjmů, sociálního a zdravotního pojištění a příspěvku na politiku zaměstnanosti). Jedná se především o tyto eventuality:

- dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr: dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti,
- zaměstnávání podnikatele podnikatelem (tzv. „Švarc systém“).

Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr jsou specifikem českého pracovního práva a jsou uzavírány v případě prací malého rozsahu nebo dočasného či ojedinelého charakteru.

Zaměstnávání podnikatele podnikatelem je charakterizováno takto: „právnické a fyzické osoby, které jsou zaměstnavateli a realizují samostatně svůj předmět činnosti, uzavírají občansko právní smlouvy s občany, kteří získali živnostenské oprávnění, nikoho však nezaměstnávají a práci vykonávají nesamostatně. Důsledkem je mj. obcházení daňových zákonů a předpisů v oblasti sociálního a zdravotního pojištění.“¹²³

¹²³ TVRDOŇ, M. *Regulace trhu práce v ČR*. WP č. 16/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 24. ISSN 1801-4496.

Mezi další formy zaměstnání tzv. „utajené neboli zastřené pracovní poměry“, které mají podobnou funkci jako výše uvedené, ale nejsou tak obvykle patřít:

- Mandátní smlouva.
- Zprostředkovatelská smlouva.
- Smlouva o obchodním zastoupení.
- Příkazní smlouva.
- Smlouva o obstarání věci.¹²⁴

6.10 Flexibilní změny organizace pracovní doby ve společnosti

Flexibilní formy organizace práce se mohou projevit jako:

- Zkracování pracovní doby bez snížení mzdy.
- Práce přesčas.
- Nerovnoměrné rozvržení pracovní doby.
- Pružná pracovní doba.

Zkracování pracovní doby bez snížení mzdy

Dle Zákoníku práce může být zkrácení týdenní pracovní doby pod zákonem stanovený rozsah provedeno jen kolektivní smlouvou nebo vnitřním předpisem.

Práce přesčas

Zákoník práce upravuje limity jak pro práci přesčas nařízenou zaměstnavatelem (tj. osm hodin týdně a 150 hodin za kalendářní rok), tak pro práci přesčas dohodnutou se zaměstnancem (tj. v průměru osm hodin týdně v období nejvýše 26 týdnů po sobě jdoucích).

Nerovnoměrné rozvržení pracovní doby

Při nerovnoměrném rozvržení pracovní doby nesmí průměrná týdenní pracovní doba přesáhnout stanovenou týdenní pracovní dobu za období nejvýše 26 týdnů po sobě jdoucích (52 týdnů v případě kolektivní smlouvy) a délka směny nesmí přesáhnout 12 hodin. Nový Zákoník práce zavedl specifickou úpravu nerovnoměrného rozvržení pracovní doby (tzv. konto pracovní doby), při jejímž uplatnění může zaměstnavatel v určitém období zaměstnanci přidělovat práci v takovém rozsahu, v jakém to odpovídá jeho potřebě, a to za předpokladu, že zaměstnanci bude vyplácet stálou mzdu ve výši nejméně 80 % průměrného výdělku.

¹²⁴ Tamtéž.

Pružná pracovní doba

Pružnou pracovní dobu je možné uskutečňovat ve formě pružného pracovního dne, pružného pracovního týdne nebo pružného čtyřtýdenního období.

6.11 Migrace

Migrace je pohyb obyvatelstva, při němž dochází ke změně trvalého bydliště. Má značné ekonomické, kulturní a populační důsledky. Týká se cizích státních příslušníků, ale také občanů České republiky.

Migrace má všeobecně příznivé dopady. Přínos pro hostitelskou zemi má podobu odstranění nedostatku pracovníků, zvýšení profesní mobility a snižování inflačních tlaků, vede k plnějšmu využití kapitálu, zvyšuje exporty a ekonomický růst. Podmínkou pro plné využití těchto pozitivních efektů je relativně flexibilní a dobře fungující trh práce.¹²⁵

Česká republika se stala migračně atraktivní zemí již na počátku 90. let minulého století, kdy došlo k zásadním politickým a ekonomickým změnám směřujícím k vytvoření demokratického politického systému s tržní ekonomikou. Otevření hranic a liberální migrační politika nastartovaly vysoké migrační pohyby.

Migrace může být legální, ilegální a cirkulární.

V migrační politice české vlády, která se týká legální migrace se rozlišují čtyři etapy:

1990-1992 – období realizace základních kroků politické a ekonomické reformy, vytvoření základních migračních mechanismů,

1993-1996 – období úspěšného ekonomického vývoje, liberální politika v oblasti migrace cizí pracovní síly, masivní příliv ekonomických imigrantů,

1997-1999 – zpomalení ekonomického růstu, nárůst nezaměstnanosti, restriktce migrační politiky a následný pokles přílivu zahraniční pracovní síly,

2000-2007 – fáze oživení ekonomiky, přijetí nových migračních zákonů, stále trvá spíše restriktivní imigrační politika.¹²⁶

Cizinci v České republice se v demografické skladbě značně liší od domácího obyvatelstva. Je mezi nimi dlouhodobě málo dětí a starých osob, 99 % z nich je ve věku v rozmezí 14 a 59 let.

Podstatou nelegální migrace je porušování obecně závazných předpisů umožňujících zaměstnávání, podnikání, vstup a pobyt cizinců. Nejčastěji se to týká Ukrajinců a jiných cizinců se SNS, pro které je český trh práce ve srovnání s domácími podmínkami

¹²⁵ FRANC, A. *Hlavní tendence ve vývoje pracovních migrací v České republice*. WP č. 22/2006. 1. vyd. Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 5. ISSN 1801-4496.

¹²⁶ Tamtéž s. 17.

atraktivní. Podle výsledků kontrol úřadů práce, které proběhly v roce 2004, byli mezi nelegálními pracovníky obvykle cizinci zaměstnaní v profesích nevyžadujících kvalifikaci, nebo nízkou kvalifikaci. Např. mytí nádobí, úklid, pomocná pracovní síla, dělník v potravinářském průmyslu, stavebnictví, svářeč, betonář, obráběč kovů. Z hlediska národního hospodářství nejvíce nelegálních pracovníků je v odvětvích stavebnictví, lesnictví, zemědělství, obchod a služby, restaurace a pohostinství, textilní průmysl atd. Odhaduje se, že v ČR pracuje kolem 17 tis. černých zaměstnanců. [20]

Pojem **cirkulární migrace** znamená, příchod cizinců na zahraniční trh práce, ze kterého se po určité době vrátí s novými zkušenostmi domů. Cílem těchto cizinců je většinou výdělek, ale v některých případech se jedná o získání odborných zkušeností.

Migrační potenciál českých občanů není významný. Přesné údaje o počtech Čechů, kteří pracují v zemích EU, není k dispozici. Čeští migranti mají relativně vysokou vzdělanostní úroveň. Více než jejich polovinu tvoří osoby s řádným středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním. Dominantní skupinou jsou zaměstnaní občané mladšího věku. Češi již tradičně nejvíce pracují v Německu a Rakousku. Patří mezi ně také tzv. pendleři, kteří dojíždějí denně za prací přes hranice. Relativně velmi malý počet občanů ČR je zaměstnán na Slovensku.¹²⁷

6.12 Zaměstnávání cizinců v České republice

75 % obyvatel České republiky považuje cizince za levnou pracovní sílu, neboť řada cizinců je opravdu ochotna přijmout nižší plat než čeští pracovníci. Důvodem je ale i fakt, že podle zákona je pro cizince náročné změnit zaměstnavatele a jsou tak na tom původním závislí. Stěžovat si je přitom pro ně riskantní, protože jim hrozí, že budou nuceni neprodleně odjet a složitě získávat nové vízum. Značně rozšířené zneužívání cizinců je do velké míry veřejným tajemstvím a podílí se na tom i široká akceptace ze strany společnosti.

Odhaduje se, že stát každý rok přichází přibližně o 10 mld. Kč na daňových odvodech a na sociálním a zdravotním pojištění. V některých oborech dochází nejenom ke snižování mezd a následnému zvyšování počtu českých nezaměstnaných, pobírajících raději sociální dávky, ale také k prohlubování nekalé soutěže. Další náklady, které platí celá společnost, jsou spojené s nabalenou kriminalitou. Do nelegálního zaměstnávání jsou totiž často zapojeny i mafie spojené s převaděčstvím, obchodováním s lidmi a s dalšími nelegálními aktivitami.

V souvislosti se zaměstnavateli avizovaným aktuálním nedostatkem pracovníků v některých oborech roste poptávka po zaměstnávání cizinců. V rámci diskuse o liberalizaci přístupu zahraničních pracovníků na pracovní trh však odborníci upozorňují, že podmínkou dobře fungujícího systému zaměstnávání cizinců musí být současně

¹²⁷ FRANC, A. *Hlavní tendence ve vývoje pracovních migrací v České republice*. WP č. 22/2006. 1. vyd. Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 18. ISSN 1801-4496.

omezení nelegální migrace a práce na černo. Pod pojmem „nelegální migrace přes státní hranice ČR“ se rozumí případy, ve kterých osoby (cizinci i občané ČR) nedovoleným způsobem překročí státní hranice ČR. V posledních pěti letech je nejvíce zaznamenaných případů nelegálně migrujících občanů z Ruska, Číny, Vietnamu, Polska, a Německa.

V České republice pracují cizinci jednak legálně, ale odhaduje se také, že až 37 % cizinců pracuje nelegálně. Ministerstvo práce a sociálních věcí uvedlo, že k 30. 9. 2007 pracovalo v České republice 223 tis. cizinců z více než 50 zemí světa, z toho např. 91 tis. ze Slovenska, 46 tis. z Ukrajiny a 17 tis. z Polska. Podíl zahraničních pracovníků na celkové zaměstnanosti již přesáhl 4 %. [13]

Poté, co se v České republice radikálně snížila nezaměstnanost, některé podniky zápasí s nedostatkem pracovníků. Podle řady zdrojů by česká ekonomika již nemohla fungovat bez zahraničních pracovníků. Zájem o práci v našich podnicích mají pracovníci, z kromě již tradičních zemí, i z Bangladéše či Indie.

6.12.1 Formy zaměstnávání cizinců

Cizinci nebo osoby bez státního občanství, zaměstnaní na území České republiky, mají stejné právní postavení jako občané České republiky. Zaměstnání však mohou vykonávat jen tehdy, jestliže jim bylo uděleno povolení k zaměstnání a vízum k přechodnému pobytu za účelem zaměstnání. Povolení k zaměstnání může mít charakter individuálního povolení nebo kontraktu. **Individuální povolení** je povolení k zaměstnávání cizince v pracovně právním vztahu k tuzemskému zaměstnavateli. Tuzemským zaměstnavatelem se pak rozumí právnická nebo fyzická osoba, která má k této činnosti na území České republiky příslušné oprávnění nebo fyzická osoba, která nepodniká, ale pro svou osobní potřebu zaměstnává jinou fyzickou osobu. **Kontraktem** se rozumí zaměstnávání cizince u právnické nebo fyzické osoby s bydlištěm mimo území ČR, která v ČR trvale nepodniká, ale vysílá své zaměstnance do ČR za účelem realizace obchodní nebo jiné smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou nebo fyzickou osobou.¹²⁸

Občanům Slovenské republiky je umožněno na základě Smlouvy mezi vládou ČR a SR č. 227/1993 Sb., o vzájemném zaměstnávání občanů, vykonávat práci na území ČR bez ohledu na situaci na trhu práce. Úřady práce registrují jejich pracovní činnost.¹²⁹

Bez pracovního povolení mohou v České republice pracovat lidé ze zemí Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru tj. z 27 zemí Evropské unie a Islandu, Lichtenštejnska a Norska. Dále pak také ze Švýcarska.

Podle Zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání mohou na území České republiky podnikat i cizinci stejně jako občané ČR, pokud splní určité podmínky dané tímto zákonem a souvisejícími předpisy. Cizinci mohou podnikat v rámci Živnostenského zákona jako zahraniční fyzické osoby, ale mohou zakládat i právnické osoby zřizovat na území ČR organizační složku svého podniku v zahraničí. Počet cizinců

¹²⁸ FIBÍROVÁ, J., ŠOLJAKOVÁ, L. *Hodnotové nástroje řízení a měření výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. S. 8. ISBN 80-7357-084-X.

¹²⁹ Český statistický úřad. *Cizinci v České republice*. 1. vyd. Praha: ČSÚ, 2004. S. 94. ISBN 80-250-0858-4.

s živnostenským oprávněním se neustále zvyšuje. Uvádí se, že se v současné době podílejí na zaměstnanosti cizinců již více než 38 %.

Téměř polovina cizinců v postavení zaměstnanců i více než polovina cizinců s živnostenským oprávněním je ve věku mezi 25 a 39 lety. Zatímco mezi cizinci v postavení zaměstnanců jsou na druhém místě cizinci ve věku 20-24 let, kteří tvoří necelou pětinu mezi cizinci s živnostenským oprávněním je to věková skupina 40-54 let, která tvoří 39 %.¹³⁰

Řada cizinců využívá možnosti uplatnit se na trhu práce jako členové družstev nebo společníci veřejných obchodních společností. Platné právní předpisy ČR umožňují, že cizinci při realizaci této činnosti nepotřebují na území ČR povolení k zaměstnání. V praxi se vytváří fiktivní družstva, která mají v řadách svých členů někdy až stovky cizinců. Družstevníci přitom nemají nárok ani na minimální mzdu a jsou tedy často ještě více zneužíváni k levné práci.¹³¹

6.12.2 Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků

V roce 2003 byl zahájen pilotní projekt nazvaný Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, první svého druhu v regionu, který vyzkoušel možnosti řízené imigrace. Pilotní projekt realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a podílejí se na něm také Ministerstvo zahraničních věcí ČR a Ministerstvo vnitra ČR.

Česká republika nabízí vybraným kvalifikovaným pracovníkům – občanům z Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Indie, Kanady, Kazachstánu, Makedonie, Moldavska, Ruské federace, Srbska a Ukrajiny možnost požádat ve zkrácené lhůtě po 1,5 roce (kategorie vysoce kvalifikovaných pracovníků) nebo 2,5 letech (standardní kategorie kvalifikovaných pracovníků) práce a života v ČR o povolení k trvalému pobytu. V současnosti je možno požádat až po 5 letech.

Účastníci projektu získají v ČR 45denní ochrannou lhůtu na nalezení nového pracovního místa, pokud během prvního roku účasti v projektu předchozí místo neztratili vlastní vinou.

6.12.3 Klientský systém

Klientský systém je z hlediska mocenských vztahů a příjmů hierarchizovaný do tří stupňů. Na nejvyšším stupni stojí skupiny organizovaného zločinu. Prostřední stupeň tvoří tzv. „klienti“. Jejich hlavní aktivitou je zprostředkování. Převádějí peníze mezi mafií a imigranty, na trhu práce jsou prostředníky mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle a v neposlední řadě také zprostředkovávají kontakt mezi imigranty a českými i úřady jiných států. Nejnižší stupeň se pak skládá ze samotných imigrantů. V České republice je

¹³⁰ FRANC, A. *Hlavní tendence ve vývoje pracovních migrací v České republice*. WP č. 22/2006. 1. vyd. Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 16. ISSN 1801-4496.

¹³¹ FIBÍROVÁ, J., ŠOLJAKOVÁ, L. *Hodnotové nástroje řízení a měření výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. S. 8. ISBN 80-7357-084-X.

registrováno téměř 1 800 zprostředkovatelen práce cizinců, což je výrazně více než v mnoha zemích s mnohonásobně vyššími počty zahraničních pracovníků.¹³²

V současnosti lze klientský systém vnímat jako historický jev nebo lépe jako jeden z variantních způsobů organizace ekonomického jednání, který postupem času ztrácí své opodstatnění. Klienti budou i v dohledné budoucnosti provádět organizaci nekvalifikované a flexibilní práce dočasných migrantů, pravděpodobně se budou více specializovat na jednotlivé sektory hospodářství jako je zemědělství nebo úklidové práce. Očekává se také rozvoj drobného a středního podnikání cizinců ve stavebnictví, ale hlavní pole kde budou někdejší klienti působit je vyřizování pobytu a další administrativy spojené s trvalkou i dočasnou imigrací.

6.12.4 Projekt „Zelené karty“

Koncem roku 2007 Ministerstvo práce a sociálních věcí dokončovalo projekt „Zelené karty“, jehož hlavním cílem je rychle a bez zbytečných komplikací zajistit českým podnikatelům kvalitní odborníky ze zahraničí, kteří uspokojí domácí poptávku po dělnických a vysokoškolských profesích. Při realizaci tohoto projektu je kladen důraz na potřeby podnikatelů, které jsou hlavním pilířem projektu. Zelené karty by měly sloužit jako pracovní povolení a povolení k pobytu cizinců. Cílem projektu je výrazně zkrátit lhůtu pro vyřízení povolení k pobytu ze současných 180 dnů na 30. Díky tomuto návrhu bude mít zahraniční pracovník možnost po ztrátě zaměstnání najít do dvou měsíců nové místo, aniž by mu hrozilo vyhoštění. Zelená karta bude platit nejdéle tři roky s možností prodloužení. Pokud pobývá cizinec v ČR legálně, bude moci ve stanovených případech požádat o vízum přímo na českém území. Dosud bylo možné tento krok učinit pouze na zastupitelském úřadu v zahraničí.

6.13 Nekalá soutěž

Pokud by podnikání bylo založeno na etice a morálce, nemuselo by v České republice docházet k projevům nekalé soutěže.

Jednání z nekalé soutěže je upraveno Obchodním zákoníkem. Nekalé soutěže se mohou dopustit podnikatelé i osoby (ať již fyzické, či právnické), které nejsou podnikateli, za předpokladu, že se účastní hospodářské soutěže. Tito soutěžitelé musí při své činnosti dbát právně závazných pravidel hospodářské soutěže a nesmějí svou účast v soutěži zneužívat. Ten, kdo svou účast v hospodářské soutěži zneužije, dopouští se nekalé soutěže, popř. nedovoleného omezování hospodářské soutěže.

Nekalá soutěž má různé formy: **klamavou reklamu, klamavé označování zboží a služeb, vyvolávání nebezpečí záměny, parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele, podplácení, zlehčování, srovnávací reklamu, porušování obchodního tajemství a ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.** Jednotlivé formy nekalé soutěže jsou uvedeny v příloze D disertační práce.

¹³² NEKORJAK, M. *Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky*. Sociální studia, Brno, Fakulta sociálních studií. ISSN 1212-813X, 2006, vol. 2006, no. 1, s. 89-109.

Aby došlo k jednání, které je chápáno jako nekalá soutěž, musí zároveň jít o jednání v hospodářské soutěži, toto jednání musí být v rozporu s dobrými mravy a musí být schopno přivodit jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům újmu (to znamená, že taková újma ani prospěch nemusí ve skutečnosti nastat, postačí, že nastat mohou).

Proti nekalé soutěži se dá bránit jednak preventivně a jednak následně.

6.14 Ochrana hospodářské soutěže

Hospodářská soutěž je nezbytnou podmínkou pro fungování svobodného tržního podnikání a pro hospodářský růst a rozvoj daného státu. Bez hospodářské soutěže by se ekonomika dostala do určitého rigidního stádia, kdy by již takřka neexistovaly podněty k jejímu dalšímu rozvoji, neboť by nikdo a nic jednotlivé subjekty nenutilo ke stálému zefektivňování činností, jež provádějí.¹³³

Většina vyspělých států chrání a obnovuje hospodářskou soutěž na svých trzích, prostá volná soutěž se považuje za nedostatečnou. Na hospodářské subjekty (soutěžitele) se proto uplatňují povinnosti stanovené soutěžním právem.¹³⁴

V České republice byly v průběhu první poloviny 90. let minulého století realizovány zásadní transformační kroky a změny v institucionálním uspořádání tak, že dnes je možno Českou republiku považovat za zemi s fungujícím tržním hospodářstvím.

Při koncepci nového československého zákonodárství na ochranu hospodářské soutěže se vycházelo ze specifik daných tradicí a potřeb tehdejšího rozvoje hospodářství a zároveň bylo dbáno na to, aby nová právní úprava byla srovnatelná s právními úpravami v zemích EU.

Právní úprava hospodářské soutěže byla přijata již v roce 1991, a to Zákonem č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže. Zákon České národní rady č. 173/1991 Sb. ze dne 26. dubna 1991 zřídil **Český úřad pro hospodářskou soutěž**, který zahájil činnost k 1. červenci 1991. Sídlem Úřadu se nestala Praha, jako centrum všech orgánů státní správy, ale Brno, což mělo deklarovat nezávislost rozhodování soutěžního úřadu. V roce 1992 byl tento úřad nahrazen Ministerstvem pro hospodářskou soutěž. Tato změna byla odůvodněna tehdy probíhající ekonomickou transformací a především úlohou, kterou plnilo Ministerstvo v privatizačním procesu, kdy bylo nezbytné úzké sepětí instituce zabývající se hospodářskou soutěží s vládou. Jeho působnost je vymezena Zákonem č. 273/1996 Sb., o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Úřadu přísluší vytvářet podmínky pro podporu a ochranu hospodářské soutěže, vykonávat dohled při zadávání veřejných zakázek a veřejné podpory.

V roce 2001 došlo k přijetí nového Zákona o ochraně hospodářské soutěže č. 143/2001 Sb., který nabyl účinnosti 1. července 2001 a který plně nahradil Zákon č. 63/1991 Sb., ze dne 30. ledna 1991. Nový zákon je plně slučitelný se soutěžním právem

¹³³ MORAVEC, O. *Hospodářská soutěž a její vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky*. WP č. 18/2006. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 4. ISSN 1801-4496.

¹³⁴ KŘEPELKA, F. *Právo Evropské unie. Multimediální učební text*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2006. S. 58. ISBN 80-210-3703-2.

Evropských společenství, a to ve všech oblastech veřejného soutěžního práva, tj. v oblasti dohod narušujících soutěž, zneužívání dominantního postavení a kontroly spojování podniků.

V současné době je ochrana hospodářské soutěže v České republice institucionálně zajišťována **Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže** se sídlem v Brně. Úřad začal pod tímto názvem fungovat od 1. listopadu 1996, přičemž navázal na činnost dřívějšího Ministerstva pro hospodářskou soutěž, jehož kompetence byly v plném rozsahu zachovány. Ke změně ministerstva na Úřad došlo po parlamentních volbách v červnu 1996, kdy bylo rozhodnuto o změnách v soustavě ústředních orgánů státní správy. Ustavení Úřadu akcentovalo potřebu změnit postavení ústředního orgánu státní správy v oblasti ochrany soutěže s ohledem na charakter jeho činnosti, která má především kontrolní a sankční charakter. Tato institucionální změna rovněž představovala vytvoření nezávislého soutěžního úřadu.

Úřad pro hospodářskou soutěž je plnohodnotným členem aparátu Evropské unie a jeho úkolem je dohlížet na řádný průběh hospodářské soutěže. Jsou mu svěřeny kontrolní činnosti v oblasti antitrustu, fúzí, veřejných podpor a veřejných zakázek.

V současné době, po vstupu do Evropské unie, má politika hospodářské soutěže prováděná orgány České republiky dalekosáhlejší dopad, než měla před několika lety. Ztratili jsme suverenitu v oblasti politiky ochrany hospodářské soutěže, protože jsme se museli podrobit právním normám Evropské unie, které jsme byli nuceni implementovat do našeho právního řádu. Český antimonopolní úřad ztratil svou samostatnost, neboť je v určitých případech podřízen Evropské komisi nebo musí spolupracovat s antimonopolními úřady jiných členských zemí. [47]

6.15 Podpora malého a středního podnikání

Pro rozvoj středního stavu v České republice byly v roce 1990 vypracovány a vládou České republiky přijaty dva stěžejní programy: Zásady státní politiky podpory vzniku a rozvoje středního stavu a Program rozvoje průmyslové výroby v České republice.¹³⁵

Podpora malého a středního podnikání v ČR je strukturální politikou zaměřující se na zvyšování konkurenční dynamiky malých a středních podniků. [50]

Součástí transformace české ekonomiky byly změny její struktury, především věcné struktury (sektorové, odvětvové, oborové a výrobní), velikostní struktury podniků, struktury zahraničního obchodu. Tyto změny označujeme jako **restrukturalizace** (týká se národního hospodářství nebo podniků).¹³⁶

Základem koncepčně uceleného přístupu české vlády k podpoře malého a středního podnikání byl Zákon č. 299/1992 Sb., o státní podpoře malého a středního podnikání, jehož účelem bylo usnadňovat zakládání a upevňovat postavení malých a středních

¹³⁵ PALETA, T. *Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání*. WP č. 13/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 21. ISSN 1801-4496.

¹³⁶ Tamtéž s. 22.

podniků, s výjimkou podniků podnikajících v zemědělství a lesnictví. Podpora byla směřována do deseti oblastí, jako např. poskytování kapitálů, školení, poradenské služby a poskytování informací. K zajištění těchto záměrů bylo třeba vytvořit nezbytné institucionální pozadí v podobě agentur, informačních středisek a specializovaných bank, které by potřebné služby zajišťovaly.¹³⁷

Na poskytování podpor MSP se podílely ústřední orgány státní správy (Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo Financí, Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo pro místní rozvoj) a jako hlavní instituce Českomoravská záruční a rozvojová banka. Minoritní část byla poskytována příspěvkovými organizacemi jako Agentura na podporu obchodu, Agentura pro rozvoj podnikání nebo Agentura CzechInvest a další.¹³⁸

Národní programy podpory malého a středního podnikání jsou vládní programy, které společně s programy Operačního programu Podnikání a inovace podporují projekty malých a středních podniků. Národní programy jsou zaměřeny na podporu podnikatelů formou záruk za bankovní úvěry pro malé a střední podnikatele a bezúročných úvěrů pro začínající podnikatele na území hlavního města Prahy a dále příspěvků a dotací pro podnikatele na celém území České republiky.

Pokud chtějí MSP získat některý z programů, který je určen na podporu podnikání v období 2007-2013 a je financován ze strukturálních fondů Evropské unie a ze státního rozpočtu České republiky musí splnit následující základní kritéria.

Základním kritériem pro posouzení velikosti podnikatele je počet zaměstnanců, velikost ročního obrátu a bilanční suma roční rozvahy (velikost aktiv). Údaje, které se mají použít pro stanovení počtu zaměstnanců a finančních veličin, jsou údaje vztahující se k poslednímu uzavřenému zdaňovacímu období vypočtené za období jednoho kalendářního roku.

- Za **drobného, malého a středního podnikatele** se považuje podnikatel, který zaměstnává méně než 250 zaměstnanců a jeho roční obrát nepřesahuje 50 milionů EUR nebo jeho bilanční suma roční rozvahy nepřesahuje 43 milionů EUR.
- V rámci kategorie malých a středních podniků jsou **malé podniky** vymezeny jako podniky, které zaměstnávají méně než 50 osob a jejichž roční obrát nebo bilanční suma roční rozvahy nepřesahuje 10 milionů EUR.
- V rámci kategorie malých a středních podniků jsou **drobní podnikatelé** vymezeni jako podnikatelé, kteří zaměstnávají méně než 10 osob a jejichž roční obrát nebo bilanční suma roční rozvahy nepřesahuje 2 miliony EUR.

¹³⁷ KISLINGEROVÁ, E. a NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. S. 249. ISBN 80-7179-847-9.

¹³⁸ PALETA, T. *Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání*. WP č. 13/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 23. ISSN 1801-4496.

7 ROLE HOSPODÁŘSKÉ KOMORY ČESKÉ REPUBLIKY V RESTRUKTURALIZAČNÍCH PROSECECH PODNIKŮ

Podnikatelé v České republice se sdružují do komor buď dobrovolně nebo povinně na základě příslušného zákona. Mezi komory patří například Agrární komora ČR, Česká advokátní komora, Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, Česká lékárnická komora, Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora, Exekutorská komora ČR, Hospodářská komora ČR, Komora auditorů, Komora certifikovaných účetních, Komora daňových poradců, Notářská komora ČR, Komora specialistů pro krizové řízení a insolvenční v ČR, Komora patentových zástupců, Potravinářská komora aj.

Nejvýznamnější institucí zájmového sdružování podnikatelů v České republice je Hospodářská komora České republiky. Členství v komoře je dobrovolné.

Hospodářská komora České republiky je subjektem zastupujícím podnikatelskou veřejnost v České republice a neodmyslitelnou součástí hospodářského života v České republice. Chrání zájmy svých členů – malých, středních a velkých podniků, sdružujících se v regionální síti komor a v živnostenských společenstvech. Hlavním posláním Hospodářské komory České republiky je podpora podnikatelských aktivit mimo zemědělství, potravinářství a lesnictví, prosazování a ochrana zájmů a zajišťování potřeb členů komory. Hospodářská komora České republiky je samostatná organizace, která působí nezávisle na politických stranách, státních orgánech a orgánech územní samosprávy.

Hospodářská komora České republiky zastupuje podnikatelskou veřejnost na základě Zákona č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Na základě usnesení vlády č. 1072 ze dne 3. listopadu 2004, jímž byla schválena změna Legislativních pravidel vlády ČR, která upravují postup při přípravě právních předpisů, se jedním z povinných připomínkových míst také stala Hospodářská komora České republiky. V rámci svého členství v nadnárodních organizacích, spolupráci s vládou na pracovní úrovni a spolupráci přímo s orgány a institucemi EU se Hospodářská komora České republiky také podílí na připomínkování nově vznikající legislativy EU. [25]

Hospodářská komora České republiky šíří znalosti a informace o hospodářství, ekonomických podmínkách a právních předpisech, týkajících se podnikatelských aktivit, jakož i hospodářských styků se zahraničím. Poskytuje své členské základně, i podnikatelské veřejnosti, poradenské a konzultační služby v otázkách spojených s podnikatelskou činností, organizuje v rámci své působnosti vzdělávací činnost, spolupracuje s orgány státní správy a místních samospráv, zabezpečuje propagaci a šíření informací o podnikatelské činnosti svých členů, zřizuje v rámci své působnosti zařízení s institucemi na podporu rozvoje podnikání a vzdělanosti, profesního vzdělávání a forem rekvalifikace. Hospodářská komora ČR se podílí na řešení problémů zaměstnanosti a na odborné přípravě k výkonu povolání, podporuje školská zařízení, zřízená k tomuto účelu.

Hospodářská komora České republiky navazuje a rozvíjí styky s obdobnými institucemi v zahraničí, je členem Sdružení evropských obchodních komor Eurochambres a UEAPME, Evropské asociace živnostníků a malých a středních podnikatelů, a na základě dohod spolupracuje s podnikatelskými svazy, zaměstnavatelskými svazy a sdruženími.

Hospodářská komora ČR je tvořena dvěma složkami (regionální a oborovou), prostřednictvím kterých sdružuje více než 13 tisíc členů.

Tab. 39 Počet členů HK ČR v jednotlivých krajích

Kraj	Počet členů
Jihomoravský	1 219
Hlavní město Praha	1 132
Středočeský	868
Jihočeský	875
Ústecký	872
Olomoucký	609
Moravskoslezský	604
Liberecký	439
Vysočina	435
Zlínský	431
Královehradecký	351
Plzeňský	345
Karlovarský	262
Pardubický	260
Členové podle jednotlivých oborů	4 902
Celkem	13 604

Zdroj: < http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/hospodarska-komora-cr/co-je-hk-cr/hk-cr-v-cislech/art_22155/hospodarska-komora-ceske-republiky-v-cislech.aspx >

Podíl členských firem HK ČR na celkovém HDP v České republice je 60 %, členské firmy Hospodářské komory ČR zaměstnávají dvě třetiny průběžně schopného obyvatelstva České republiky. Hospodářská komora ČR je v regionech zastoupena 14 krajskými hospodářskými komorami a okresními a regionálními hospodářskými komorami, které sídlí v 62 městech a obcích České republiky. Oborová část Hospodářské komory ČR je tvořena živnostenskými společenstvy, jejichž počet činí v současné době 72.¹³⁹

7.1 Informační místa pro podnikatele (InMP)

Na území České republiky je do projektu Informační místa pro podnikatele (InMP) zahrnuto téměř 180 kontaktních míst, kde podnikatelé mohou formou nárokové služby

¹³⁹ Hospodářská komora České republiky. [online] [cit. 10. 11. 2008]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/hospodarska-komora-cr/co-je-hcr/art_22368/article.aspx>.

získat informace o podnikání a pro podnikání zdarma. V Libereckém kraji se nachází InMP v Jablonci nad Nisou, Liberci a Turnově.

InMP jsou určena především té skupině podnikatelů, která nemá potřebné znalosti, kapacity nebo možnosti zajistit si informace potřebné pro svoje podnikání z veřejně dostupných informačních zdrojů.

Informační místa za dobu své činnosti zodpověděla 40 tisíc dotazů, týkajících se především možnosti financování rozvoje podniků a vyhledávání obchodních kontaktů. Mezi často kladené dotazy patří rovněž informace týkající se zahájení podnikání, provozu podniku a informace o předpisech vztahujících se k prováděné činnosti.

InMP svou konzultační a poradenskou činností významně přispívá k restrukturalizace podnikových činností podnikatelů.

7.2 CEBRE - Česká podnikatelská reprezentace při Evropské unii

Podstata lobbingu je dnes spatřována v obousměrné výměně informací mezi zákonodárci a orgány s významnými rozhodovacími pravomocemi na jedné straně a zástupci prosazujícími skupinové zájmy (regionální, kulturní, hospodářské atd.) na straně druhé.

Hospodářská komora ČR se Svazem průmyslu a dopravy ČR a Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR (KZPS) vytvořila CEBRE – Českou podnikatelskou reprezentaci při EU s cílem, aby prezentovala a obhajovala české podnikatelské zájmy před a po vstupu ČR do Evropské unie přímo v Bruselu. K naplnění svého cíle CEBRE získalo podporu Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, a to prostřednictvím agentury CzechTrade. Služby CEBRE jsou určeny všem podnikatelům, organizacím a institucím, jejichž zájmy a aktivity se protínají s činností orgánů Evropské unie

CEBRE nabízí podporu a pomoc podnikatelům v problematice EU, informování podnikatelů o legislativní činnosti EU v jejich oboru, zastupování českých podnikatelských organizací u evropských podnikatelských federací a poskytování informačních a asistenčních služeb českým podnikatelům. Zastoupení poskytuje podnikatelsky významné informace o nové evropské legislativě a podpůrných programech EU (elektronický bulletin), nabízí firmám školení a odborné stáže v Bruselu pro jejich pracovníky, umožňuje prezentaci a reklamu firmy, zajistí pracovní schůzky u orgánů Evropské unie. Na zakázku zajišťuje cílený monitoring připravovaných předpisů EU o podnikání, ochraně životního prostředí a dalších vybraných oborů. Zastoupení také realizuje cílené průzkumy a podporuje projekty na čerpání prostředků z programů EU, včetně vyhledávání potenciálních zahraničních partnerů.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Hospodářská komora České republiky. [online] [cit. 10. 11. 2008] Dostupné z: <<http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-zahranici/ceska-podnikatelska-reprezentace-pri-eu/art-22195/article.aspx>>.

7.3 Databázový systém Axis4info

Online databáze Axis4info je internetový systém komplexní evidence produktů a činností podnikatelských subjektů a institucí z veškerých oborů průmyslu, obchodu a služeb.

Systém má poskytovat komplexní informace a zároveň být prezentací pro menší firmy. V registru lze vyhledávat nejen firmy, ale i jejich produkty, značky, ekonomické ukazatele, telefony či maily a další podrobnosti, které z oficiálních registrů nelze zjistit.

Axis4info je na ostatních státních databázích firem zcela nezávislý. Hlavní motivací tvůrců tohoto systému bylo vytvořit pružnou databázi, která nemá výše zmíněné registry a rejstříky nahrazovat, ale mohla by (v případě firem, které o to projeví zájem a učiní do databáze Axis4info svůj záznam) poskytovat aktuální informace, které ostatní rejstříky neobsahují nebo je jejich aktualizace nedostatečně pružná.

Centrální katalog produktů, služeb a činností firem patří do informačního systému Hospodářské komory ČR.¹⁴¹

7.4 Oceňování podnikatelů

Hospodářská komora České republiky podporuje řadu soutěží, které jsou vyhlášené pro podnikatele, a to buď pouze v České republice, nebo na mezinárodní úrovni, které zpravidla předchází regionální nebo národní kolo soutěže.

Soutěž Podnikatel roku (Entrepreneur Of The Year), která vybírá nejúspěšnější průkopníky v oblasti podnikání, byla založena společností Ernst & Young ve Spojených státech amerických v roce 1986. Během své existence se rozšířila do řady zemí celého světa a v současné době se jako jediná světově uznávaná soutěž svého druhu pravidelně vyhlašuje již ve více než 50 zemích na šesti kontinentech. Jejím cílem je ukázat veřejnosti vynikající osobní příklady na poli podnikání, které mohou být vzorem pro mladé, začínající podnikatele. Soutěž Podnikatel roku je koncipována jako mezinárodní, proto jsou kritéria, podle nichž jsou posuzováni jednotliví účastníci, v každé zemi srovnatelná.

„Získání titulu může být pro oceněného podnikatele a firmu povzbuzením do další činnosti, pozitivně se projeví na jejím renomé, vztazích se zákazníky, zájmu o práci ve společnosti i jejím dalším hospodářském rozvoj“, říká Dirk Kroonen, vedoucí partner Ernst & Young v České republice.

Soutěž **Podnikatel roku** je vyhlášena pro několik kategorií. Především Podnikatel roku České republiky, Technologický podnikatel roku, Začínající podnikatel roku a Sociálně prospěšný podnikatel.

Soutěže Podnikatel roku se může zúčastnit vlastník nebo manažer společnosti s minimálně 20% vlastnickým podílem. Musí odpovídat za výkon své společnosti a být

¹⁴¹ BusinessInfo.cz Databázový systém Axis4info. [online]. [cit. 6. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/registry-database/centralni-katalog-produktu-sluzeb>>.

aktivním členem jejího nejvyššího vedení. Společnost musí existovat minimálně 2 roky. Nominovat nebo poslat tip na podnikatele do soutěže může také jeho kolega, zákazník, zaměstnanec nebo manžel(ka).

Mezi hlavní kritéria hodnocení soutěže patří strategická orientace, globální dosah a finanční výsledky podniku, které jsou jasným ukazatelem zdraví a růstu firmy. Důležitým hodnotícím faktorem je i přístup podnikatele k inovacím. Proces hodnocení je však mnohem komplexnější a zohledňuje kromě ekonomických dat také osobnost soutěžícího a jeho podnikatelský příběh. Při hodnocení se také přihlíží k podnikatelskému duchu nominovaného, jeho čestnosti a poctivosti.

Do kategorie **Technologický podnikatel roku** se mohou přihlásit podnikatelé, jejichž společnosti technologie vytváří nebo inovativním způsobem využívají. Na ocenění **Začínající podnikatel roku** může být nominován podnikatel, který podniká maximálně 5 let.

V rámci **sociálního podnikání** se jedná o zavádění praktických, inovativních přístupů zaměřených na okrajové záležitosti či skupiny společnosti. Sociální podnikatel je někdo, kdo vytvořil a podporuje organizaci, ať už ziskovou či neziskovou, zaměřenou na systematickou sociální změnu prostřednictvím zavedení nových nápadů, metod či změn v přístupu k věcem.

Kandidáta na **Sociálně prospěšného podnikatele** je možno považovat za vzor pro budoucí "sociální podnikatele" a širokou veřejnost

Vítězové soutěže Podnikatel roku a Sociálně prospěšný podnikatel roku reprezentují Českou republiku v obdobné mezinárodní soutěži.

7.5 Živnostník roku

Hospodářská komora ČR udělila záštitu další soutěži zaměřené na oceňování podnikatelů a jejich firem, kterou organizuje Agentura Bison & Rose pod názvem PX Firma roku a Makro Živnostník roku. Obě soutěže jsou určeny každé firmě a každému živnostníkovi v České republice. Zásadně se odlišují od podobných projektů ve snaze dosáhnout objektivitu hodnocení a vytvořit zcela ojedinělé vzájemné porovnání účastníků v jednotlivých regionech a za celou Českou republiku. Cílem soutěží je nejen poukázat na význam drobného a středního podnikání, ale také pozměnit pohled veřejnosti na podnikatele, zvýšit jejich konkurenceschopnost a upozornit na jejich problémy. Zapojení do soutěže přináší každému podnikateli zajímavé benefity, především v podobě objektivního srovnání s konkurencí. Řešení je unikátní jak pro samotné podnikatele a organizátory, tak pro veřejnost, novináře i statistiky. Sledováním průběhu soutěže se dozví o zkušenostech jiných, nových trendech, nápadech a tipech k inovacím.

Soutěžní princip soutěže PX Firma roku je jednoduchý: přihlásit se může každá právnická osoba z daného regionu, která splní podmínky soutěže – nesmí mít obrat vyšší než 1,4 miliardy korun. Firmy o sobě poskytují základní údaje z účetních výkazů, z nichž se vyhodnotí nejdůležitější ukazatele: například rentabilita, likvidita, zadluženost, aktivita, ziskovost a produktivita. Na základě těchto údajů je pak vypočítán skóring. Dalším kritériem hodnocení finalistů je rating Hospodářské komory. Třetí oblastí, která se

promítá do celkového pořadí, je hodnocení poroty na základě doplňujících informací o podnikatelích.

7.6 Rating podnikatelů

Rating podniku charakterizuje jeho momentální situaci i s přihlédnutím k vývoji konkrétního odvětví a posouzení některých faktorů, ovlivňujících jeho budoucnost. Jeho cílem není posouzení podnikatelských záměrů společnosti, ale objektivní vystižení její výchozí situace, která může být pro dosažení záměrů klíčovým parametrem.

Projekt Hospodářské komory hl. m. Prahy umožňuje podnikatelským subjektům – malým a středním podnikům, které vedou účetnictví a mají minimálně rok účetní historie prostřednictvím sedmibodové stupnice - velice výhodně získat objektivní pohled na jejich ekonomické zdraví harmonizovaný se standardy EU a srovnatelný s pohledem bankovního sektoru.

Rating MSP je využíván jako důležitá informace pro partnery v dodavatelsko-odběratelských vztazích, pro ušetření finančních prostředků (strukturální fondy), jako vlastní informace pro jednatele a majitele firem, pro lepší přístup k finančním prostředkům, zejména u bankovních úvěrů.

Rating je stanovován na základě vypočtené finanční a nefinanční bonity hodnoceného subjektu. **Finanční bonita** je charakterizována jedním z pěti stupňů rizika a vychází především z hodnocení velikostí finančních ukazatelů, a to jak staticky, tak v meziročním vývoji. Ukazatele charakterizují krátkodobou likviditu, dlouhodobou solventnost a rentabilitu hodnoceného subjektu. Každý ukazatel má svoji váhu. **Nefinanční bonita** je charakterizována jedním ze tří stupňů rizika a opírá se o posouzení skupiny kritérií, týkajících se nefinančních charakteristik hodnoceného subjektu a příslušného regionu. Každé kritérium má svou váhu. Kombinací stupně finanční a nefinanční bonity je dán ratingový stupeň.

Ratingový stupeň charakterizuje výši věřitelského rizika. Je doplněn komentáři významných aspektů (jak pozitivních tak negativních), ovlivňujících finanční stabilitu subjektu MSP. Komentáře se týkají kritérií, u nichž zjištěné hodnoty výrazně vybočují z normálu.

Systém Rating MSP má sedmibodové hodnocení (A; B+; B; B-; C+; C; C-) zpracovávané technickým garantem. Obchodní smlouvy mohou obsahovat ratingovou doložku, která je jasným důkazem spolehlivosti obou smluvních stran.

7.7 „Domácí výrobky” – systém regionálních značek

Problémů, se kterými se místní výrobci potýkají při odbytu svých výrobků, může být hned několik. Obvykle se jedná o živnostníky a malé firmy, kterým nedostatek finančních prostředků nedovoluje dostatečně propagovat svou produkci a čelit levným výrobkům nadnárodních firem. Bariérou může být i chráněné území, na kterém výrobce podniká.

Často se jedná o výrobky, které jsou výjimečné svou vazbou na region, na jeho charakter, tradice, kulturu či historii a které svojí jedinečností mají velký potenciál v cestovním

ruchu. Proto se zavádějí regionální značky pro místní produkty jako jedna z možností podpory místní ekonomiky.

Zákazník, který si koupí produkt označený jednou ze značek systému „Domácí výrobky“, má jistotu, že tento produkt splňuje následující kritéria: **původ** výrobku v daném regionu, **kvalita**, **šetrnost k přírodě a jedinečnost** (tradice, místní výrobce, řemeslná práce, motiv regionu, výjimečná kvalita).

Regionální značkou se označují zpravidla **řemeslné výrobky** (např. výrobky z pleteného dřeva, slaměné výrobky, fotografie, keramika, pečivo, šperky, sněžnice, krajka, sklo, nábytek, papírové obaly, apod.), **potravin y a zemědělské produkty** (mléko, sýry, maso, obiloviny, víno, ovoce, zelenina, nápoje, lesní plody, ryby, med, apod.) a **přírodní produkty** (léčivky, bylinné čaje, rákos pro stavební účely, extrakty z rostlin pro kosmetické účely, kompost, minerální voda, apod.). Značku může získat výrobek jak tradiční tak i nový, jestliže splní uvedená kritéria a certifikační komise rozhodne o jejím udělení.

Regionální značka pomáhá výrobcům v **reklamě a propagaci** jejich produkce, s **odbytem** jejich produktů a v neposlední řadě se **zvýšením prestiže** výrobků v tuzemsku i v zahraničí prostřednictvím dobrého jména regionu. Značka zároveň posiluje **sounáležitost místního obyvatelstva s regionem**, podněcuje zapojení obyvatel do dění v regionu a zprostředkovává kontakty mezi výrobcí a dalšími lokálními aktéry.

Projekt „Domácí výrobky“ je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti a je podporován Hospodářskou komorou ČR.

Hlavním cílem **regionálního značení výrobků** je zviditelnění tradičních regionů (známých např. svou zachovalou přírodou, zdravým prostředím, lidovými tradicemi) a využití jejich socio-ekonomických výhod. Do systému regionálních značek „Domácí výrobky“ se od roku 2004 zapojilo již 5 regionů – Krkonoše, Šumava, Beskydy, Moravský kras a Orlické hory. V každém z nich vznikla regionální značka pro výrobky, která zaručuje vedle jejich kvality a šetrnosti k přírodě především jejich původ v určitém výjimečném území.

Systém „Domácí výrobky“ je koordinován na národní úrovni Regionálním environmentálním centrem ČR (REC ČR). V každém regionu působí **regionální koordinátor**, který zajišťuje správu značky v oblasti, komunikuje s místními výrobci a s REC ČR. Značku výrobkům uděluje nezávislá certifikační komise po splnění jednotných pravidel, která ale mohou být přizpůsobena potřebám regionů.

Značení je určeno nakupujícím přímo v regionech - **turistům**, kterým dovoluje objevovat region a užívat si jeho atmosféru novým netradičním způsobem, a **místním obyvatelům**, kteří mohou nákupem značených výrobků podporovat „své“ místní výrobce. **Výrobci** pak zapojením do systému „Domácí výrobky“ získají několik výhod, zejména jednotnou propagaci své produkce.

8 PODNIKÁNÍ V LIBERECKÉM KRAJI

Liberecký kraj, který vznikl v roce 2000, patří svou rozlohou a počtem obyvatel mezi nejmenší kraje České republiky. Na jeho území se nachází 10 správních obvodů s rozšířenou působností, v rámci nich 21 územních obvodů pověřených obcí a 216 samosprávných obcí. Je tvořen okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily. Spolu s kraji Královéhradeckým a Pardubickým je součástí regionu soudržnosti NUTS II Severovýchod.

Liberecký kraj má převážně průmyslový charakter. Rozvinut je v něm především průmysl skla a bižuterie, výroba a zpracování plastů, strojírenství a odvětví zpracovatelského průmyslu s úzkou vazbou na výrobu automobilů. Podniky působící v oblasti automobilového průmyslu byly většinou restrukturalizovány pomocí zahraničního kapitálu. Tradiční textilní průmysl ztratil v důsledku útlumu v posledních letech svoje dominantní postavení. V zemědělství, které je pouze doplňkovým odvětvím, jsou hlavními plodinami obiloviny a pícniny v návaznosti na chov skotu.

Po roce 1990 nastal v Libereckém kraji značný rozvoj malého a středního podnikání zaměřený zejména na výrobu pro automobilový průmysl, stavebnictví a služby a rozvoj cestovního ruchu.

Podnikatelské prostředí lze označit v Libereckém kraji za relativně dobré. Je tvořeno širokým komplexem různorodých vlivů, vazeb a subjektů. Nejširším východiskem je obecné legislativní a ekonomické prostředí, které určuje rámec pro podnikání. Počet ekonomických subjektů se neustále zvyšuje. Podílí se na tom především obchodní společnosti a to zejména zahraniční, což vypovídá o Libereckém kraji jako o zajímavé destinaci zahraničních investorů. Z hlediska odvětvového členění hospodářství zaujímá čelní pozici obchod a opravy motorových vozidel, průmysl, činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu a stavebnictví.¹⁴²

Na rozvoj ekonomické základny kraje působí průmysl a služby jako hlavní odvětví. Liberecký kraj zůstává stále průmyslovým regionem, i když došlo k výrazné změně jeho struktury a v posunu těžiště výroby do oblasti dopravního strojírenství. V Libereckém kraji převládá zpracovatelský průmysl produkující výrobky s vyšší přidanou hodnotou.

V jednom z nejdůležitějších dokumentů, kterým se řídí rozvoj Libereckého kraje **Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006–2020** jsou stanoveny jeho následující vize.

„Liberecký kraj je živý, zdravý, silný a dynamický region, na bázi udržitelného rozvoje ve všech oblastech s diverzifikovanou ekonomickou základnou založenou na inovační produkci a službách s vysokou přidanou hodnotou včetně využívání potenciálu cestovního ruchu. Liberecký kraj je region poskytující kvalitní podmínky pro život obyvatel, region se zdravým životním prostředím, region, který se harmonicky rozvíjí s využitím všestranné spolupráce.“¹⁴³

Silnou stránkou ekonomického potenciálu kraje je rozvoj perspektivních odvětví, přítomnost zahraničního kapitálu, výrazný podíl vrstvy malých a středních

¹⁴² Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020. S. 13.

¹⁴³ Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020. S. 57.

podnikatelských subjektů, rozvinutý sektor tržních a logistických služeb, stabilní postavení velkých podniků v Libereckém kraji, existence rozvojových ploch – průmyslové zóny, vysoce nadprůměrná úroveň podnikatelské aktivity v oboru pohostinství a ubytování a velký potenciál ubytovací základny v atraktivních turistických střediscích a v turisticky atraktivních městech.

Mezi příležitosti, které by mohly výrazně ovlivnit rozvoj Libereckého kraje, mimo jiné, patří příprava a realizace programů na podporu rozvoje malého a středního podnikání, tvorby místních produktů, vzniku místních sítí a výrobně-odbytových řetězců, existence investorů realizujících své podnikatelské záměry v areálech brownfields, orientace na průmysl a služby s vyšší přidanou hodnotou, podpora přílivu průmyslových investic a rozšíření spolupráce podnikatelů napříč odvětvím. [71]

Regionální konkurenceschopnost je chápána jako schopnost zvyšovat zaměstnanost, diverzifikovat produkci, zvyšovat produkt a přidanou hodnotu dostatečným tempem tak, aby se obchodní vztahy vyvíjely vyrovnaným způsobem.¹⁴⁴

Podle výsledků šetření ČSÚ zaujímá Liberecký kraj v ukazateli počtu inovujících firem až předposlední místo v ČR a silně podprůměrné hodnoty vykazuje i pokud jde o jejich inovační výkonnost. Největší podíl inovačních firem byl v rámci zpracovatelského průmyslu zjištěn v chemické výrobě, výrobě elektrických a optických přístrojů a výrobě plastů a nekovových minerálních výrobků, v rámci služeb pak v obchodě a opravárenství a ostatních podnikatelských činnostech.¹⁴⁵

Významné rezervy v Libereckém kraji má rozvoj inovativních, diverzifikovaných, místních či tradičních výrobních. K jejich podpoře by mohly přispět podnikatelské inkubátory, ale také úzké propojení vědecké a výzkumné základny s výrobní a obchodní praxí v kraji.¹⁴⁶

Na území Libereckého kraje zasahuje i Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Ten je euroregionem tří hraničních oblastí nacházejících se na území, kde se stýkají hranice České republiky, Spolkové republiky Německo a Polské republiky. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je prvním euroregionem vytvořeným na české hranici.

V rámci zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky a podpory podnikatelského prostředí do roku 2020 by se měly vytvářet podmínky

- pro podnikání v tradičních oborech a místních řemeslech,
- pro zvyšování počtu a rozvoj klastrů,
- pro podporu malých a středních podniků,
- podporu začínajících podnikatelů,
- podporu podnikatelských subjektů s růstovým potenciálem,

¹⁴⁴ BENEŠ, M. *Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda*. WP č. 5/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 10. ISSN 1801-4496.

¹⁴⁵ VITURKA, M. *Inovační profily regionů*. WP č. 11/2007. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. S. 15. ISSN 1801-4496.

¹⁴⁶ Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020. S. 16.

- podporu lokálních ekonomik. [71]

Průzkum podnikatelského prostředí, který byl proveden v Libereckém kraji již v roce 1999, ukázal řadu podnětů, které jsou platné dodnes. Byly v něm osloveny podniky, které jsou největšími zaměstnavateli v Libereckém kraji.

Podle těchto firem není ekonomika měst závislá na jednom typu průmyslu, ale je relativně diverzifikována, i když výrazný podíl má zejména strojírenství, výroba skla a bižuterie. Svou roli zde hraje i zpracování plastů, textilní výroba, stavebnictví a služby pro potřeby velkých měst.

Podle nich patří mezi pozitivní prvky v místním podnikatelském prostředí

- průmyslový region, tradice průmyslu, školy, pracovní síla,
- zeměpisné poloha, dostupnost Prahy, Německa, aglomerace,
- Technická univerzita v Liberci, koncentrace průmyslových oborů a služeb pro podnikání,
- návštěvnost cizinců, cestovní ruch.

Na druhé straně uvedly podniky jako negativní faktory

- byrokracii státní správy, nedostatečnou spolupráci státní správy, samosprávy a podniků,
- malou podporu a zájem o podnikání ze strany radnic, nedostatečná vzájemná komunikace,
- investičně náročná rekonstrukce technické infrastruktury, zejména silnic,
- bezpečnost ve městech, krádeže aut,
- malý kontakt mezi podnikateli Liberce a ostatních měst regionu.¹⁴⁷

Respondenti uváděli, že mezi faktory, které negativně působí na současný a další rozvoj firem a jejich výrobků a služeb patří současná ekonomická situace v ČR, domácí a zahraniční konkurence. Podniky neuváděly problémy s dopravou, vzdáleností na trhy, náklady na energie a nedostatečné prostory pro podnikání. [57]

Od roku 1999 byla zpracována řada nejrůznějších dokumentů, které mapovaly podnikatelské prostředí v Libereckém kraji. Většina údajů, které vybrané podniky v roce 1999 uvedly, se však nezměnila.

¹⁴⁷ Průzkum podnikatelského prostředí v Liberci, Jablonci nad Nisou, České Lípě a Turnově. S. 8.

9 EMPIRICKÝ VÝZKUM

S ohledem na stanovené cíle a pro potvrzení nebo vyvrácení hlavní a dílčí hypotézy v rámci disertační práce bylo třeba zajistit potřebná primární data z podniků, jejichž sídlo, u právnických osob, nebo trvalé bydliště, u fyzických osob, se nachází na území Libereckého kraje.

V rámci disertační práce byl stanoveny hlavní a dílčí cíle.

Hlavním cílem DP bylo prokázat hlavní hypotézu, že legislativní změny byly hlavním faktorem restrukturalizace podniků v období transformace a dílčí hypotézu že, mezi legislativními změnami ovlivňující restrukturalizaci podniků jako hlavním faktorem byly změny daňových zákonů a s nimi spojená administrativní zátěž podnikatelů.

K tomuto hlavnímu cíli směřovaly dílčí cíle

1. Provést analýzu souboru příčin, které vedly ve vybraných podnicích Libereckého kraje ke změnám v jejich podnikatelské činnosti v letech 1993-2007.
2. Ověřit, zda v rámci legislativního prostředí byly největší změny ve vybraných podnicích Libereckého kraje v letech 1993–2007 způsobeny změnami daňových zákonů a s nimi spojenou administrativní zátěží podnikatelů.

9.1 Realizační etapa empirického výzkumu

Samotnému průzkumu předcházela **předvýzkum – pilotáž**, tj. praktické ověření koncepce výzkumu na malém vzorku. K předvýzkumu bylo v měsíci květnu vyzváno 5 podniků právnických a 5 podniků fyzických osob. Tento vzorek respondentů ověřil časovou náročnost vyplnění dotazníků, počet, výběr a srozumitelnost otázek uvedených v dotazníku. Definitivní obsah formuláře dotazníků pro právnické a fyzické osoby pak byl stanoven po provedené pilotáži.

Při pilotáži a průzkumu byly využity různé metody. Jejich kombinace umožnila kontrolu pravdivosti a spolehlivosti získaných údajů. V pilotáži byly např. použity metody nestandardizovaných a standardizovaných rozhovorů, ve vlastním průzkumu pak písemné a elektronické dotazníky.

Sběr primárních dat probíhal formou dotazníkového šetření. Pro zhodnocení důvodů transformací podnikových činností byly použity dotazníky, zvláště pro právnické osoby a zvláště pro fyzické osoby, které vznikly s podporou interního výzkumného projektu financovaného z prostředků specifického výzkumu, který získala autorka disertační práce na Hospodářské fakultě v roce 2007 a který byl zaměřen na „**Výzkum důvodů transformace podnikových činností v Libereckém kraji**“.

Dotazník

V úvodu dotazníku a v příloženém dopise byli respondenti seznámeni s cílem průzkumu. K dotazníkům pro právnické osoby (viz Příloha F) a k dotazníkům pro fyzické osoby (viz

Příloha E) byla přiložena Legenda k dotazníkovému šetření (viz Příloha G), která vysvětlovala případnou neznalost použitého termínu respondentům, kteří se s ním běžně nesetkávají.

Po stručném úvodu následovaly, v obou dotaznících, otázky, které nejdříve identifikovaly respondenta a pak jednotlivé otázky, které byly logicky rozděleny do tématických oddílů. Z otázek byly vyloučeny problémové typy otázek, např. tzv. zdvojené otázky, sugestivní, překrývající se, navazující na odpověď, zavádějící a nepříjemné otázky. V dotaznících nebyly položeny otázky, které by byly zaměřené do budoucnosti, ale které zjišťovaly údaje při založení podniku a v současné době.

Otázky byly konstruovány jako uzavřené tj. předem nabízející několik možných variant odpovědí, ze kterých si dotazovaní vybírali a také jako polootevřené neboli polozavřené otázky, kde na konci nabízených odpovědí byla uvedena varianta „jiné“, která umožňovala respondentovi kromě nadefinovaných variant uvést variantu vlastní.

Dotazník pro fyzické osoby obsahoval celkem 32 otázek a dotazník pro právnické osoby 36 otázek. Většina otázek v dotaznících měla společné znění. Některé otázky, které vycházely z právní formy respondentů, však byly rozdílné. U fyzických osob to bylo jméno a příjmení fyzické osoby, trvalé bydliště fyzické osoby, adresa její hlavní provozovny, fyzická osoba zapsaná v obchodním rejstříku. U právnické osoby pak název společnosti, právní forma společnosti, sídlo společnosti, společníci společnosti v tuzemsku a v zahraničí a výše základního kapitálu.

Základním souborem pro rozeslání dotazníků byla databáze Registru ekonomických subjektů, jejichž sídlo, nebo trvalé bydliště je v Libereckém kraji.

Pro zaměření průzkumu bylo nutné zabezpečit výběr subjektů, a to dle dále uvedených kritérií.

- a. Ze souboru byly vyloučeny subjekty jako například občanská sdružení, obce, obecně prospěšné organizace, nadace atd., jejichž hlavním předmětem činnosti není podnikatelská činnost, ale všeobecně prospěšná činnost.
- b. Průzkum byl zacílen na ty subjekty, které byly založeny před 1. 1. 1993 a nepřetržitě podnikaly až do června 2007.
- c. Na základě těchto kritérií byl vybrán soubor obsahující 310 prvků.
- d. Analyzovaný soubor lze charakterizovat jako soubor se subjekty, které jsou buď právnickými, nebo fyzickými osobami – podnikateli.
- e. Těmto subjektům byly nejdříve dotazníky rozeslány elektronicky, prostřednictvím internetu.
- f. Vlastní provedení průzkumu probíhalo buď vlastním zpracováním u respondentů do elektronicky rozeslaných dotazníků nebo v rámci rozhovorů autorky disertační práce se zástupci zkoumaných subjektů. U fyzických osob to bylo zpravidla přímo s majiteli, u právnických osob, buď se zakladateli, nebo manažery.

9.2 Zpracování, analýza a vyhodnocení empirického výzkumu

Dotazníky, které nebyly zcela vyplněné, nebyly do hodnocení zahrnuty.

Vyhodnocení dat předcházela jejich kontrola a kódování jejich odpovědí v souladu se strukturou dotazníků. Z původního souboru 310 subjektů bylo zahrnuto do hodnocení celkem 88 (28,39 %) respondentů, z toho 46 právnických a 42 fyzických osob.

Vyhodnocení dat a statistické zpracování výsledků bylo provedeno za použití tabulkového procesoru Excel nejdříve zvlášť pro právnické a fyzické osoby. Následně pak byla tato data sloučena a další vyhodnocení v rámci statistické analýzy již bylo vypracováno ze společných údajů. Výsledky výzkumu byly shrnuty do tabulek a obrázků.

Vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 42 fyzických a 46 právnických osob, z toho 13 akciových společností, 29 společností s ručením omezeným, 2 komanditní společnosti, 1 družstvo a 1 státní podnik. 3 fyzické osoby jsou zapsané v Obchodním rejstříku.

- 24 PO podléhá výroku auditora.
- 6 subjektů má povinnost konsolidovat svou účetní závěrku, 82 subjektů tuto povinnost nemá.
- 5 PO společností s ručením omezeným změnilo v průběhu zkoumaných let svou právní formu na akciovou společnost.
- 18 PO změnilo své sídlo.
- 13 FO změnilo své trvalé bydliště a 21 FO adresu své provozovny.
- 18 PO změnilo svůj název.
- 72 subjektů nezměnilo svůj hlavní předmět činnosti, 16 respondentů ho změnilo.
- 51 respondentů změnilo a 37 subjektů nezměnilo svá živnostenská oprávnění.
- 53 respondentů nemá v tuzemsku žádné další organizační jednotky, 8 má pobočky, 18 provozovny, 7 závody a 3 divize.
- 75 subjektů nemá v zahraničí žádné další organizační jednotky, 7 má pobočky, 1 filiálku, 4 jednatelství, 1 provozovnu, 5 závody, 1 divize.
- 51 respondentů podniká ve službách, 31 se zaměřuje na výrobu, 10 jsou stavební firmy, 2 se profilují v zemědělství a 16 subjektů podniká v jiné oblasti.
- 71 respondentů bylo založeno jako nový podnik, 10 subjektů odkoupilo již existující podnik, 5 respondentů získalo podnik ve velké privatizaci a jiným způsobem nabytí to bylo u 4 subjektů.
- 22 PO nezměnilo svůj základní kapitál, 18 zvýšilo a 6 snížilo svůj základní kapitál.
- 61 subjektů nezměnilo svou organizační strukturu, 9 respondentů ji změnilo jednou, 8 subjektů ji změnilo dvakrát, 4 subjekty ji změnily třikrát a 6 respondentů změnilo svou organizační strukturu jednou.
- 21 subjektů uvedlo, že měly jeden důvod, který vyvolal restrukturalizaci jejich podnikových činností, 9 respondentů mělo 2 důvody, 6 subjektů uvedlo 3 a 4 důvody, 3 subjekty stanovilo 5 důvodů, 6 subjektů 6 důvodů. Nejvíce důvodů a to 18 uvedl 1 respondent.
- 36 respondentů označilo novely zákonů jako důvody nejčastějších změn podnikových činností.
- 35 subjektů uvedlo, že administrativní zátěž podnikatelů vedla k následné restrukturalizaci jejich podniku.

- 28 respondentů restrukturalizovalo podnik z důvodu změny konkurence.
- 21 subjektů restrukturalizovalo podnik na základě změny hlavního dodavatele.
- 75 respondentů uvedlo, že restrukturalizaci podnikových činností nejčastěji způsobily novely daňových zákonů, 57 subjektů uvedlo, že to byly novely Obchodního zákoníku a 42 respondentů uvedlo, že to byly Zákona o živnostenském podnikání.
- 88 subjektů uvedlo, že největší počet změn v podnikových činnostech vyvolaly novely Zákona o dani z příjmů a Zákona o dani z přidané hodnoty.
- 31 subjektů se v rámci kooperace v tuzemsku zabývá výrobní kooperací a 24 subjektů prací na objednávku.
- 41 respondentů v zahraničí nekooperuje. 6 subjektů se zabývá výrobní kooperací a 6 prací na objednávku.
- 30 respondentů nemá žádné zaměstnance, 20 respondentů jsou mikropodniky, tj. do 10 zaměstnanců, 10 subjektů má více než 500 zaměstnanců.
- 40 subjektů neuplatňuje žádné flexibilní formy zaměstnávání. 27 respondentů využívá pracovní poměr na dobu určitou, 29 subjektů uzavírá dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr, 18 respondentů využívá pracovní poměr s kratší pracovní dobou.
- 46 respondentů neuplatňuje flexibilní formy organizace pracovní doby. 25 subjektů využívá pružnou pracovní dobu a práci přesčas 21 subjektů.
- 77 podniků operuje na národním trhu a 13 na mezinárodním trhu.
- 36 podniků se specializuje na import a 8 na export.
- 69 subjektů využívá pro svou činnost administrativně-účetní software, 20 respondentů řídí softwarem technologii a 33 podniků využívá ostatní software.
- 46 respondentů používá vlastní zdroje pro financování své podnikatelské činnosti. 11 subjektů využívá různé formy cizích zdrojů a 30 podniků svou činnost financuje kombinovaným způsobem.
- 10 subjektů nevlastní žádné osvědčení o jakosti. 12 respondentů získalo ISO 9000, 10 podniků používá ISO 14000, 10 subjektů má EN ISO 9000:2000 a 10 podniků získalo další certifikáty, týkající se jakosti.
- 33 respondentů má stanovený strategický plán.
- 24 subjektů kalkuluje svou cenu na základě vypracovaných kalkulačních vzorů.
- 20 podniků se systematicky věnuje environmentální politice.

S výsledky empirického výzkumu byla veřejnost seznámena prostřednictvím příspěvků, které autorka přednesla na konferencích v roce 2007 a které byly zařazeny do sborníků, které při příležitosti konání konference byly publikovány. Jednalo se např. o tematiku Financování podnikatelské činnosti ze zahraničních prostředků, Vliv změny ceny energií na prohlubování regionálních disparit, Nejčastější důvody, které vedou ke transformaci podnikových činností v Libereckém kraji, Jak ovlivnila změna lidského kapitálu transformaci podniků v Libereckém kraji?

9.3 Shrnutí empirického výzkumu

Ve zkoumaném období, tj. od roku 1993 do roku 2007, došlo u respondentů k následujícím změnám:

U 18 (39,13 %) respondentů právnických osob vyvolaly změny podnikových činností nutnost změnit adresu svého sídla, z toho 17 respondentů jednou a 1 respondent pětkrát. 13 (30,95 %) fyzických osob se přestěhovalo, z toho 12 podnikatelů jednou a 1 podnikatel třikrát.

Změny v sídle společnosti a změny trvalého bydliště byly například vyvolány rozšiřováním činnosti podniku, zvýšením počtu zaměstnanců, neodpovídajícími bezpečnostními podmínkami apod.

Změna podnikových činností také zapříčinila rozšíření počtu provozoven u podnikatelů fyzických osob, kde 21 (50 %) změnilo jejich počet. 15 podniků jednou, 5 podniků dvakrát a 1 podnik třikrát.

Fyzické osoby nezměnily svou právní formu. Ke změně právní formy došlo u 5 společností s ručením omezeným, které se transformovaly na akciové společnosti. K těmto změnám došlo u 3 respondentů z důvodu potřeby zvýšení základního kapitálu a u 2 na základě požadavku financujícího ústavu

20 (43,48 %) právnických osob změnilo svůj název. 12 subjektů jednou, 5 subjektů dvakrát, 2 podniky třikrát a jeden podnik dokonce osmkrát.

Přes veškeré změny, které vyvolávají změny podnikových činností, 72 (81,81 %) subjektů, nemuselo změnit svůj hlavní předmět činnosti, kdežto 16 subjektů hlavní předmět činnosti změnilo.

Většina respondentů nezměnila počet svých organizačních jednotek v tuzemsku ani v zahraničí. V tuzemsku 66 (75 %) subjektů nemělo žádnou organizační jednotku při svém založení, v roce 2007 je těchto subjektů 53 (60,23 %).

80 (90,90 %) subjektů nemělo při založení žádnou organizační jednotku v zahraničí, nyní je to 75 (85,23 %) subjektů.

37 (42,05 %) subjektů nezměnilo a 51 (57,95 %) respondentů změnilo svá živnostenská oprávnění. Změny se týkaly počtů volných, vázaných, řemeslných a koncesovaných živností. Tyto změny byly vyvolány především legislativními změnami tj. novelami Zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, kde některé živnosti se měnily i vícekrát. Např. hostinská činnost, která byla nejdříve koncesovanou živností a v současné době je řemeslnou živností, oblast cestovního ruchu, účetnictví atd.

51 (57,95 %) respondentů podniká v oblasti služeb, 31 (35,23 %) subjektů se zaměřuje na výrobu, 10 (11,36 %) se realizuje ve stavebnictví, 2 (2,27 %) respondenti podnikají v zemědělství a 16 (18,18 %) subjektů má jiné podnikatelské aktivity.

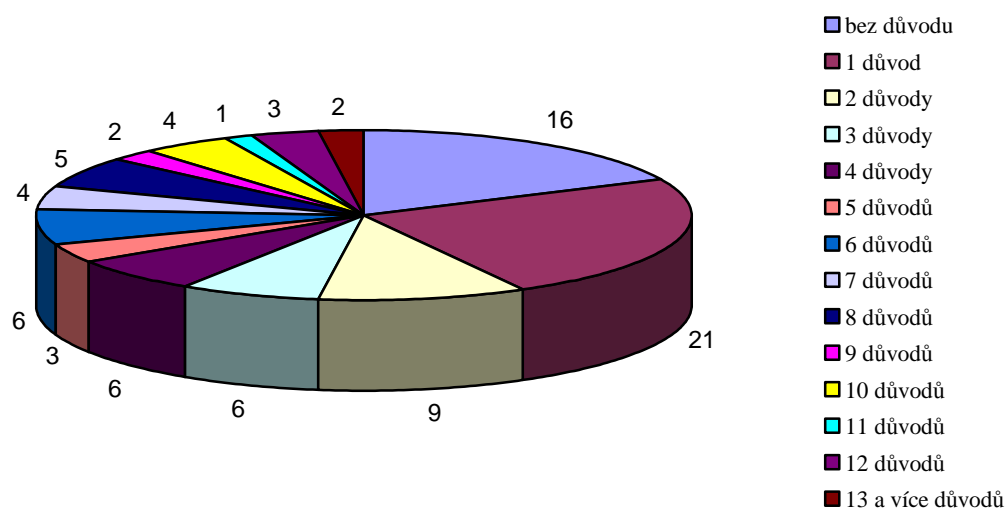
71 (80,68 %) respondentů bylo založeno jako nový podnik. 10 (11,36 %) subjektů koupilo již existující podnik, 5 (5,68 %) získalo podnik ve velké privatizaci a 4 (4,54 %) respondenti nabyli podnik jiným způsobem.

22 (25 %) právnických osob nezměnilo svůj základní kapitál, 18 (20,45 %) subjektů zvýšilo základní kapitál a 6 (27,27 %) respondentů snížilo svůj základní kapitál.

61 (69,32 %) subjektů nezměnilo svou organizační strukturu, 9 (10,23 %) respondentů ji změnilo jednou, 8 (9,09 %) subjektů ji změnilo dvakrát, 4 (4,5 %) subjekty ji změnilo třikrát a 6 (6,8 %) respondentů změnilo svou organizační strukturu jednou.

Jedna z nejdůležitějších otázek, které měly buď potvrdit, nebo vyvrátit hypotézy autorky práce byla u fyzických osob otázka č. 6 a u právnických osob otázka č. 9, „Co vyvolalo změny ve Vašem podniku?“ Podniky si mohly vybrat z nabídnuté škály 28 odpovědí.

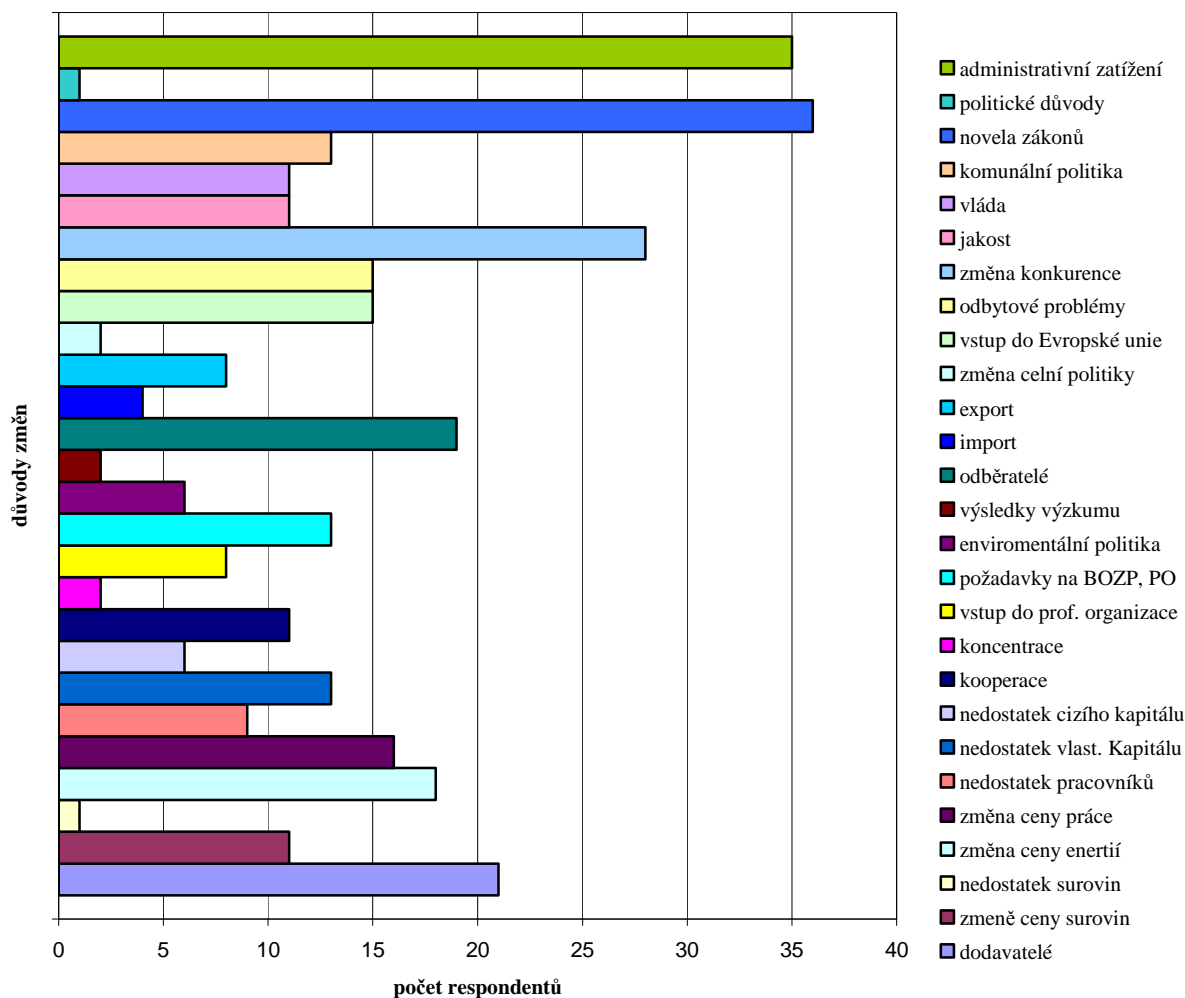
Respondenti uvedly různý počet důvodů, které vyvolaly restrukturalizaci jejich podnikových činností, což dokumentuje obr. 4

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 4 Počet důvodů ke změnám v jednotlivých subjektech

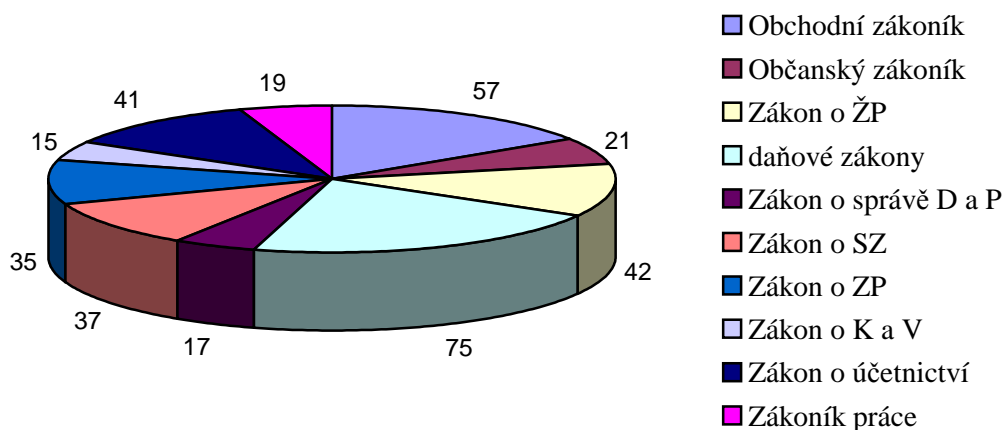
Nejvíce subjektů, tj. 36 (40,91 %), uvedlo že to byly novely zákonů, na základě kterých restrukturalizovali své podnikové činnosti nejčastěji. 35 (40,91 %) respondentů označilo administrativní zatížení podnikatelů jako druhý nejčastější důvod restrukturalizace jejich podnikových činností. Třetí nejvyšší počet důvodů k restrukturalizace podnikových uvedlo 28 (21,82 %) subjektů.

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 5 Struktura důvodů změn v jednotlivých subjektech

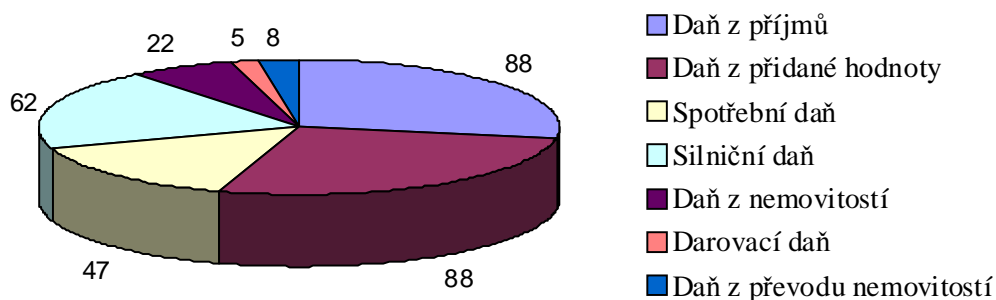
75 (85,23 %) respondentů uvedlo, že restrukturalizaci podnikových činností nejčastěji způsobily novely daňových zákonů. 57 (64,77 %) označilo, že to byly novely Obchodního zákoníku. 42 (47,73 %) respondentů uvedlo, že novely Zákona o živnostenském podnikání způsobily restrukturalizaci podnikových činností. Obr. 6 uvádí počet subjektů, které uvedly novely vybraných zákonů jako důvod restrukturalizace podnikových činností.

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 6 Počet změn, které vyvolaly novely vybraných zákonů v letech 1993-2007

Na otázku „**Novely, kterých daňových zákonů zapříčinily nejvíce změn ve Vašem podniku?**“ odpovědělo shodně všech 88 (100 %) subjektů, že to byly novely Zákona o dani z příjmů a Zákona o dani z přidané hodnoty. 62 (70,45 %) respondentů uvedlo, že to byl Zákon o silniční dani, který významně ovlivnil změny jejich podnikových činností. Obr. 7 dokumentuje počet změn, které vyvolaly novely daňových zákonů.

Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 7 Počet změn, které vyvolaly novely daňových zákonů v letech 1993-2007

30 (34,09 %) subjektů nemá žádné zaměstnance, 20 (22,73 %) respondentů jsou mikropodniky do 10 zaměstnanců a nad 500 zaměstnanců se šetření zúčastnilo 10 (11,36 %) subjektů.

Ve zkoumaných subjektech se uplatňují různé flexibilní formy zaměstnávání. 29 (32,95 %) respondentů uzavírá dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr se svými zaměstnanci a 27 (30,68 %) subjektů uzavírá pracovní poměr na dobu určitou. Mezi další používané formy, které zkoumané subjekty uplatňují je pracovní poměr s kratší pracovní dobou, dočasné zaměstnávání prostřednictvím pracovní agentury.

V roce 2007 neuplatňuje 46 (52,27 %) respondentů flexibilní formy organizace pracovní doby. 25 (28,41 %) subjektů využívá pružnou pracovní dobu, 21 (23,86 %) uplatňuje práci přesčas, 17 (19,32 %) respondentů používá nerovnoměrné rozvržení pracovní doby.

Z 88 subjektů operuje na národním trhu 77 (87,50 %) respondentů. I když došlo ke zvýšení u subjektů, které vyváží svou produkci a pohybují se na mezinárodním trhu z 8, při svém založení, na 19 v roce 2007, není tento nárůst nijak dramatický.

Přestože používání počítačů a využívání různých softwarových produktů se v současné době v podnicích jeví jako nezbytné, 7 (7,95 %) subjektů dosud nevyužívá žádný software. 69 (78,41 %) respondentů má nainstalovaný administrativně-účetní software, 20 (22,73 %) subjektů řídí softwarem výrobu a 33 (37,50 %) podniků využívá ostatní software.

V současné době existuje široká škála různých způsobů financování podnikové činnosti, a to především v oblasti cizích zdrojů klasických, ale i alternativních. Respondenti uvádějí, že 46 (52,27 %) z nich používá vlastní zdroje pro financování podnikatelské činnosti, 11 (12,50 %) subjektů využívá různé formy cizích zdrojů a 30 (34,09 %) podniků svou činnost financuje kombinovaným způsobem, tj. částečně z vlastních a částečně z cizích finančních zdrojů.

46 (52,27 %) nevlastní žádný doklad o udělení certifikace za jakost. subjektů nevlastní. 12 (13,64) respondentů získalo ISO 9000, 10 (11,36 %) podniků používá ISO 14000, 10 (11,36 %) subjektů má EN ISO 9000:2000 a 10 (11,36 %) podniků získalo další certifikáty, týkající se jakosti.

V době, kdy se pro podnikatelské subjekty neustále rozšiřuje konkurenční prostředí, což musí vést k neustálému zlepšování jejich podnikových činností a k případné restrukturalizaci podniku, jsou některá zjištění vycházející z dotazníkového šetření, překvapivá. Pouze 33 (37,50 %) respondentů má stanovený strategický plán, 24 (27,27 %) subjektů kalkuluje svou cenu na základě předem vypracovaných kalkulačních vzorů, 20 (22,73 %) podniků se systematicky věnuje environmentální politice, 45 (51,14 %) má pro svou potřebu stanovené vnitřní směrnice, 37 (42,05 %) firemní kulturu a 29 (32,95 %) respondentů uplatňuje etický kodex.

Administrativní zátěži podnikatelů je v posledních letech často označovaná jako brzda rozvoje podnikatelů. Prokázal to i výsledek empirického výzkumu, který proběhl v Libereckém kraji a kde respondenti – fyzické a právnické osoby označili administrativní zátěž podnikatelů jako druhý nejčastější důvod, který v jejich podnicích způsoboval restrukturalizaci podnikových činností.

Mezi administrativní zátěž počítáme s tzv. objektivními náklady, což jsou pouze náklady, které jsou zjevné, objektivně měřitelné (např. náklady na práci, náklady na materiál, náklady na zajištění určitých služeb, jako např. účetnictví apod.). Do administrativní zátěže nepočítáme náklady subjektivně vnímané podnikateli, tedy tzv. náklady z obtěžování¹⁴⁸.

Velkou pozornost věnuje administrativní zátěži podnikatelů i Evropská unie a také vláda České republiky, která i ve svém programovém prohlášení slibuje řešit tuto tíživou situaci. Vyhlásila Akční plán snižování administrativní zátěže podnikatelů. Na jeho základě a na základě Metodiky určování velikosti a původu administrativní zátěže podnikatelů byla v březnu 2007 publikována Analýza administrativní zátěže podnikatelů, která potvrdila oprávněnost názorů podnikatelů, že jsou neustále enormně zatěžováni administrativními povinnostmi, které jsou na ně kladeny. Tato jejich zátěž zvyšuje náklady na jejich podnikové činnosti a vede následně k jejich restrukturalizaci.

Empirický výzkum prokázal, že legislativní proces ovlivňuje velmi výrazně podnikatelské prostředí a že jeho změny vedou následně k restrukturalizaci podnikových činností. Podnikatelského prostředí se dotýká velké množství zákonů. Do dotazníků byly proto vybrány pouze ty nejdůležitější. Mezi těmito vybranými zákony respondenti označili, že nejvíce ovlivnili restrukturalizaci v jejich podnicích novely daňových zákonů a to především Zákona o daních z příjmů a Zákona o dani z přidané hodnoty.

Výši administrativní zátěže podnikatelů a počet novel zákonů a především daňových zákonů nemohou podnikatelé přímo jednotlivě sami ovlivňovat. Velkou roli proto v tomto procesu sehrávají organizace, které je zastupují. Velmi výraznou roli proto hraje Hospodářská komora České republiky, která má možnost se vyjadřovat a připomínkovat novely zákonů.

¹⁴⁸ Úřad vlády ČR, č. j.: 02957/05-KVÚ *Metodiky určování velikosti a původu administrativní zátěže podnikatelů*. Citace [online]. [cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.

ZÁVĚR

Tržní ekonomika je velmi široký pojem, který se může v konkrétnostech lišit výrazným způsobem při srovnání různých zemí a různých časových období.¹⁴⁹

Proces transformace, který není ještě zdaleka v České republice ukončen, je díky uplatnění neoliberální transformační strategie s českými inovacemi v podobě kupónové privatizace spojen s mnoha závažnými problémy jak v institucionálním rámci fungování tržních vztahů, tak v oblasti restrukturalizace ekonomiky a její konkurenceschopnosti.

Období transformace bychom mohli rozdělit na dvě období – první, které znamenalo vývoj strukturálního rámce, který měl překonat základní rysy centrálně plánované ekonomiky a vytvořit tak základy pro přechod k tržní ekonomice. Druhé období, které trvá dodnes a které bylo především významně ovlivněno vstupem České republiky do Evropské unie.¹⁵⁰

I z tohoto pohledu lze říci, že přestože vstupem do EU skončila formálně základní etapa transformace ekonomiky z centrálně – plánované na tržní, transformace na civilizovanou ekonomiku ukončena ještě zdaleka není a je zřejmé, že bude ještě dlouho pokračovat.

Z analýzy transformačních procesů v disertační práci vyplynulo, že Česká republika dosud rozhodně není dobře fungujícím právním státem, velmi rozšířená je korupce, proti níž zatím nebyly vytvořeny dostatečně účinné nástroje. Soukromé vlastnictví není dodnes dostatečně garantováno. Struktury vlastnické správy nevytvářejí adekvátní podmínky pro odpovědné chování managementu firem a vlastníků a mezi firmami, které spolu obchodují, panuje značná nedůvěra posilována relativně častými případy neodpovědného chování.

Významnou kapitolou disertační práce je čtvrtá kapitola, která upozorňuje na vliv změny daňové soustavy, která měla původně představovat několik jednoduchých, každému srozumitelných daňových předpisů. Od začátku svého působení však byly jednotlivé zákony měněny již mnohokrát. Celkový počet jednotlivých změn se odhaduje řádově v tisících. Odborná veřejnost a samotné podnikatelské subjekty hodnotí daňovou soustavu jako zbytečně složitou a nejednoznačnou.

Toto tvrzení podpořilo i vydání nového Zákona č. 261/2007 S., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Kromě jiných zákonů výrazně novelizovalo daňové zákony, do kterých mnohdy vneslo převratné změny, které se v oblasti podnikatelských subjektů dotýkají fyzických i právnických osob. Na základě novely Zákona o daních z příjmů byly některé příjmy nově osvobozeny od zdanění, u jiných bylo osvobození zrušeno. Pro rok 2008 byla zavedena neprogresivní jednotná sazba daně ve výši 15 % a pro rok 2009 pak ve výši 12,5 %. Novela stanovila, že základem daně všech fyzických osob je superhrubý daňový základ. Zrušila, v souvislosti se zavedením jednotné sazby daně u fyzických osob, daňové nástroje, které omezovaly progresi daňové sazby, a to společné zdanění manželů, institut samostatného základu daně, ve kterém mohly být do konce roku 2007 zdaňovány zahraniční kapitálové výnosy a metodu výpočtu daně za více zdaňovacích období.

¹⁴⁹ HASPROVÁ, O. *Testování Altmanova modelu jako metody hodnocení finanční situace podniků v podmínkách české ekonomiky*. [Habilitační práce]. Liberec: TUL, Hospodářská fakulta. 2002. S. 191.

¹⁵⁰ TVRDOŇ, M. *Regulace trhu práce v ČR*. WP č. 16/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 4. ISSN 1801-4496.

U daně z příjmů právnických osob průlomově rozšířila osvobození dividend a podílů na zisku a zcela nově zavedla osvobození příjmů z prodeje dceřiné společnosti. Sazby daně jsou v zákoně uvedeny ve změněné podobě a to až do roku 2010. Pro rok 2008 ve výši 21 %. Základní změnou je však použití sazby daně, která se bude přiřazovat v sazbě platící pro první den zdaňovacího období. Revolučním rozhodnutím jsou některé změny v základu daně a u daňově účinných a neúčinných nákladů. Především pak zvýšení základu daně o neuhrazené závazky a zavedení daňově účinných nákladů na likvidaci zásob. Velkým množstvím změn je provázena oblast finančního leasingu, finančních nákladů, odpisování některých skupin dlouhodobého majetku, nákladů na vyvolanou investici atd.

Disertační práce byla zaměřena na verifikaci hlavní a dílčí hypotézy.

Hlavní hypotéza: „Legislativní změny byly hlavním faktorem restrukturalizace podniků v období transformace.“

Dílčí hypotéza: „Mezi legislativními změnami ovlivňující restrukturalizaci podniků jako hlavním faktorem byly změny daňových zákonů a s nimi spojená administrativní zátěž podnikatelů.“

Dále byly definovány hlavní a dílčí cíle. Hlavním cílem DP bylo prokázat hlavní hypotézu, že legislativní změny byly hlavním faktorem restrukturalizace podniků v období transformace a dílčí hypotézu že, mezi legislativními změnami ovlivňující restrukturalizaci podniků jako hlavním faktorem byly změny daňových zákonů a s nimi spojená administrativní zátěž podnikatelů.

K tomuto hlavnímu cíli směřovaly dílčí cíle. Provést analýzu souboru příčin, které vedly ve vybraných podnicích Libereckého kraje ke změnám v jejich podnikatelské činnosti v letech 1993-2007 a ověřit, zda v rámci legislativního prostředí byly největší změny ve vybraných podnicích Libereckého kraje v letech 1993–2007 způsobeny změnami daňových zákonů a s nimi spojenou administrativní zátěží podnikatelů.

Po vymezení hlavní a dílčí hypotézy a definování hlavního a dílčích cílů disertační práce se prvním krokem při vypracování disertační práce stal sběr informací. Neocenitelnými zdroji informací byla knižní a časopisecká literatura, sborníky z konferencí, nejrůznější webové stránky týkající se dané problematiky a především různé studie a analýzy, zaměřené na transformační procesy, nejenom v České republice. Druhá kapitola disertační práce se zabývala teorií transformačních procesů a jejich průběhem v letech 1990-2004 v České republice, a to nejenom etapami transformace a transformací v jednotlivých sektorech národního hospodářství, ale také privatizačními metodami, které byly v České republice použity.

Třetí kapitola se věnovala restrukturalizačním procesům, které v českých podnicích začaly probíhat již v průběhu samotné transformace a probíhají i v současnosti. Analýza těchto procesů ukázala, že restrukturalizace v České republice se mnohdy ubírala vlastní tzv. českou cestou, např. v případě malých a středních podniků, nebo v případě velkých podniků, kdy do jejich restrukturalizace či revitalizace zasahoval stát prostřednictvím svých institucí.

Pro potvrzení, či vyvrácení hlavní, ale i dílčí hypotézy, bylo třeba ve čtvrté kapitole vymežit legislativní prostředí v České republice a nejdůležitější zákony, které se týkají jejího podnikatelského prostředí. V průběhu let 1990–2007 byla řada zákonů v České

republiky mnohokrát novelizována. Ve čtvrté kapitole je uveden také rozbor vybraných zákonů, jejichž součástí jsou i daňové zákony, s počtem jejich novel v průběhu jednotlivých let. Kapitola je zakončena uvedením problémů, které ovlivňují vymahatelnost práva v České republice.

Restrukturalizace se týká nejenom celé české ekonomiky, ale i podnikových činností. Proto byly při zpracování páté kapitoly vymezeny podnikové činnosti a jejich možné transformace, které jsou vyvolávané změnami uvnitř podniku, ale i mimo podnik.

Velmi důležitou kapitolou pro stanovení důvodů změn, které působí na změny podnikových činností je i šestá kapitola, ve které jsou uvedeny vybrané aspekty, které nejvíce na restrukturalizaci podnikových činností působí. Mezi ně patří problematika administrativní zátěže podnikatelů, korupce, práce na černo, „Švarc systém“, změny na trhu práce, migrace, ale také např. nekalá soutěž a ochrana hospodářské soutěže. Jedná se o oblasti, které přestože jsou často medializované, vymahatelnost práva je často mizivá.

Ne všechny vyvolané změny působí na podnikové činnosti negativně. Některé naopak snižují nákladovost podniku, umožňují zvýšení zaměstnanosti, zajišťují větší konkurenceschopnost podniku na tuzemských nebo zahraničních trzích. Tyto změny umožňuje činnost Hospodářské komory České republiky, která zastupuje podnikatelské subjekty a svými aktivitami pomáhá řešit jejich restrukturalizační procesy jak je uvedeno v sedmé kapitole.

Osmá kapitola dislokuje podnikatelské prostředí Libereckého kraje, ve kterém pak proběhl empirický výzkum, který měl potvrdit, či vyvrátit hlavní i dílčí hypotézu disertační práce a splnit stanovené hlavní a dílčí cíle.

S ohledem na stanovené cíle a pro potvrzení nebo vyvrácení hypotéz v rámci disertační práce proběhl v Libereckém kraji v roce 2007 empirický výzkum, jehož cílem bylo shromáždit důvody změn v podnicích právnických a fyzických osob v Libereckém kraji v letech 1993-2007. Zjistit, jaké změny v podnicích nastaly a které z těchto změn byly nejčtenější. Potvrdit nebo vyvrátit hlavní hypotézu, že legislativní změny byly hlavním faktorem restrukturalizace podniků v období transformace, a potvrdit nebo vyvrátit dílčí hypotézu, že mezi legislativními změnami ovlivňující restrukturalizaci podniků byly hlavním faktorem změny daňových zákonů a s nimi spojená administrativní zátěž podnikatelů.

Empirický výzkum potvrdil, že v letech 1993–2007 v podnicích fyzických a právnických osob, jejichž sídlo nebo trvalé bydliště je na katastru Libereckého kraje, nastaly nejrozličnější změny v podnikových činnostech, které byly vyvolány řadou aspektů a vedly následně k jejich restrukturalizaci.

Empirický výzkum prokázal, že z 88 respondentů jich nejvíce, tj. 36 (40,91 %), restrukturalizovalo své podnikové činnosti z důvodů legislativních změn a z toho 65 (73,86 %) subjektů uvedlo, že to bylo především díky novelám daňových zákonů. Jako druhý nejvyšší počet v pořadí uvedlo 35 (39,77 %) respondentů, že administrativní zátěž podnikatelů vedla k následné restrukturalizaci jejich podnikových činností, což také prokázala kapitola 6.2 o administrativní zátěži podnikatelů.

Na základě výše uvedených zjištění je možné potvrdit stanovenou hlavní i dílčí hypotézu a konstatovat, že byly hlavní i dílčí cíle disertační práce splněny.

Výsledky empirického výzkumu také ukázaly, že některé podnikatelské subjekty nevěnují pozornost tvorbě kalkulačních vzorců, nemají vytvořené vnitropodnikové směrnice, nevytváří strategické plány. Toto jsou podněty pro to, aby se další disertační práce zabývaly výzkumem důvodů, které k tomu podniky vedou.

CITACE

- [1] BACHANOVÁ, V. Analýza kvality regulace České republiky. WP č. 5/2005. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. 38 s. ISSN 1801-4496.
- [2] BAINBRIDGE, C. *Designing for Change. A practical Guide to Business Transformation*. New York: Wiley, 1996. S. 7.
- [3] BAŠTÝŘ, I. aj. *Sociální důsledky vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. 334 s. ISBN 80-21-3722-9.
- [4] BENEŠ, M. *Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda*. WP č. 5/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. ISSN 1801-4496.
- [5] BIŇOVEC, K. *Úvod do podnikové ekonomiky*. 1. vyd. Praha: FORTUNA, 1994. ISBN 80-7168-170-9.
- [6] BŮHM, A. *Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-020-3.
- [7] BŮHM, A., JANATKA, F. *Pojištění úvěrových rizik v mezinárodním obchodě*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0816-7.
- [8] BusinessInfo.cz Přímé vstupy do zahraničních obchodních rejstříků a obdobných databází [online]. [cit. 6. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/registry-databaze/prime-vstupy-do-zahranicnich-o.....>>.
- [9] BusinessInfo.cz Databázový systém Axis4info. [online]. [cit. 6. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/registry-databaze/centralni-katalog-produktu-sluzbe...>>.
- [10] CYHELSKÝ, L., KAHOUNOVÁ, J., HINDLS, R. *Elementární statistická analýza*. 2. vyd. Praha: Management Press, 1999. 319 s. ISBN 80-7261-003-1.
- [11] ČEPELOVÁ, A. *Manažment zmien a času riadiaceho pracovníka*. 1. vyd. Bratislava: Ekonom, 2003. 136 s. ISBN 80-225-1629-5.
- [12] Česká asociace pojišťoven. *Výroční správa České asociace pojišťoven za rok 1999*.
- [13] Český statistický úřad *Cizinci v České republice*. 1. vyd. Praha: ČSÚ, 2004. 227 s. ISBN 80-250-0858-4.
- [14] DOBEŠOVÁ, D. *Strukturální změny a jejich účinky na vybrané odvětví*. In ONDRČKA, P. *Specifika transformačního procesu ČR*. Brno: MU, 2000. ISBN 80-210-268-6.
- [15] Donath-Burson-Marsteller, Factum Invenio, Sociologický ústav Akademie věd a The Fleet Sheet's Final Word.
- [16] DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2005. 178 s. ISBN 80-86119-92-0.

- [17] Evropská družstevní společnost Citace [online] 2007. [Cit. 15. 12. 2007]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A1_dru%C5%BEstevn%C3%AD_spole%C4%8Dnost>.
- [18] FASSMANN, M. *Stínová ekonomika III, práce na černo a boj proti stínové ekonomice Studie 5/2006*. 1. vyd. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006. 151 s. ISBN 80-86729-27-3.
- [19] FIBÍROVÁ, J., ŠOLJAKOVÁ, L. *Hodnotové nástroje řízení a měření výkonnosti podniku*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 80-7357-084-X.
- [20] FRANC, A. *Hlavní tendence ve vývoje pracovních migrací v České republice*. WP č. 22/2006 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. 27 s. ISSN 1801-4496.
- [21] HAMMER, M., CHAPMY, J. *Reengineering – Radikální proměna firmy*. Manifest revoluce v podnikání. 1. vyd. Praha: Management Press, 1995. 210 s. ISBN 80-85603-73-X.
- [22] HASPROVÁ, O. *Testování Altmanova modelu jako metody hodnocení finanční situace podniků v podmínkách české ekonomiky*. [Habilitační práce]. Liberec: TUL, Hospodářská fakulta. 2002. S. 196.
- [23] HOLMAN, R. *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Praha: CEP, 2000. S. 49. ISBN 80-902795-6-2.
- [24] HORVÁTH, R. Splňuje Česká republika kritéria teorie optimálních měnových zón k přijetí eura? Vybrané aspekty. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky 4/2006. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006. 71 s. ISBN 80-86729-26-5.
- [25] Hospodářská komora České republiky. [online] [cit. 10. 11. 2008] Dostupné z <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/hospodarska-komora-cr/co-jehkcr/art_22368/article.aspx>.
- [26] Informace o činnosti České daňové správy za rok 2006. II. *Informace o stavu a použití peněžních prostředků vedených na zvláštních účtech k 31. 12. 2006. str. 12* [online] 2007. [Cit. 9. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-37C82986/cds/xsl/325.htm>>.
- [27] Investorské minimum pro získání pobídek – BusinessInfo.cz. BusinessInfo.cz, oficiální portál pro podnikání a export, citováno 10. 8. 2007. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/investicni-pobidky/investorske-minimum-pro-ziskani-pobidek/1000497/45181/>>.
- [28] IVANOV, A. *Ne každá změna v podniku je reinženýring*. Moderní řízení, 2003, č. 3. S. 29-30. ISSN 0026-8720.
- [29] JÁČOVÁ, H. La transformation dans la République Tchèque. Les immobilisations incorporelles. Intangible assets. Partie – double. Revue internationale de comptabilité comparée, 2000. S. 27-32. ISSN/ACE 1293-285X.

- [30] JÁČOVÁ, H. Le marché du travail. Les charges salariales. Partie – double. Revue internationale de comptabilité comparée, 2000. S. 9-10. ISSN/ACE 1293-285X.
- [31] JÁČOVÁ, H., DUBOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z finančního řízení podniku*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2005. ISBN 80-7083-909-0.
- [32] JEŽEK, T. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vyd. Praha: VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006. 142 s. ISBN 80-245-1069-3.
- [33] JONÁŠ, J. *Ekonomická svoboda a konkurenční schopnost české ekonomiky*. WP č. 15/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. S. 18. ISSN 1801-4496.
- [34] KISLINGEROVÁ, E., NOVÝ, I. aj. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 422 s. ISBN 80-7179-847-9.
- [35] Kol. autorů. *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 1996.
- [36] KOZEL, R. aj. *Moderní marketingový výzkum*. 1. vyd. Prah: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-0966-X.
- [37] KOZEL, R., PŘÁDKA, M., STEINOVÁ, M. *E – marketing I. Začlenění internetu do podnikání, Marketingový výzkum v prostředí internetu*. 78 s. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TUO, 2003. ISBN 80-248-0350-X.
- [38] KRATOCHVÍLOVÁ, H., a kol. *Restrukturalizace, oživení a záchrana podniku*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2001. 239 s. ISBN 80-7175-087-5.
- [39] KROUPA, A., HÁLA, J., VAŠKOVÁ, R., MANSFELDOVÁ, Z., ŠIMONÍK, P. *Odbory, zaměstnavatelé, sociální partneři odborová organizovanost v ČR a hlavní faktory jejího vývoje*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2004. 166 s.
- [40] KŘEPELKA, F. *Právo Evropské unie. Multimediální učební text*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2006. 74 s. ISBN 80-210-3703-2.
- [41] LANDOROVÁ, A., ČECHLOVSKÁ, Š., JÁČOVÁ, H., DUBOVÁ, M. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2007. 171 s. ISBN 978-80-7372-190-9.
- [42] LUŇÁK, J. *Banky a měnová politika pro národohospodáře*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. ISBN 80-7079-522-0.
- [43] MAJTÁN, Š. aj. *Podnikové hospodárstvo*. 2. vyd. Bratislava: Sprint vfra, 2007. 347 s. ISBN 978-80-89085-79-8.
- [44] MAJTÁNOVÁ, A., DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E., KAFKOVÁ, E. *Pojišťovnictví - teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2006. 288 s. ISBN 80-86929-19-1.

- [45] MEJSTRÍK, M. *Restrukturalizace firem: předpoklady k realizaci mimosoudních a soudních forem*. 1. vyd. Praha: Acta Oeconomica Universitatis Carolinae, no. 1/1999. ISSN 0323-066X.
- [46] Ministerstvo vnitra České republiky, č. j.: ORR-105/2007, Analýza administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.
- [47] MORAVEC, O. *Hospodářská soutěž a její vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky*. WP č. 18/2006. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. 24 s. ISSN 1801-4496.
- [48] MUSIL, P. *Tendence na českém trhu práce v období transformace*. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, WP č. 7/2006. 28 s. ISSN 1801-4496.
- [49] OTÁHAL, T. *Vývoj korupce v SR v období transformace*. WP č. 8/2007. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2007. 38 s. ISSN 1801-4496.
- [50] PALETA, T. *Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání*. WP č. 13/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. 36 s. ISSN 1801-4496.
- [51] PAYNE, A. *Marketing služeb*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN 80-7169-276-X.
- [52] PEŠTUKA, J. *Účetnictví ve zjednodušeném rozsahu k 1. 5. 2004*. 1. vyd. Praha: EUROUNION Praha, 2004. ISBN 80-7317-030-2.
- [53] PETRŽELOVÁ, J. *Encyklopedie ekonomických a právních pojmů pro školy i veřejnost*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2007. ISBN 978-80-7201-643-3.
- [54] POHL, T. *Právní systém v České republice I*. 3. vyd. Praha: Institut Svazu účetních, 2004. ISBN 80-86716-06-6.
- [55] POMFFYOVÁ, M., JAREMBEKOVÁ, J. *Možnosti outsourcingu vybraných podnikových činností*. Časopis eFOCUS, ročník 7, no. 3/2007, s. 4-9. ISSN 1336-1805.
- [56] POMFFYOVÁ, M., ŠUPŠÁK, J. *Prehľad poskytovateľov outsourcingu na Slovensku*. Časopis eFOCUS, ročník 7, no.3/2007, s. 30-34. ISSN 1336-1805.
- [57] Průzkum podnikatelského prostředí v Liberci, Jablonci nad Nisou, České Lípě a Turnově. Berman Group, 1999.
- [58] PŘIBOVÁ, M. a kol. *Marketingový výzkum v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN 80-7169-299-9.
- [59] Regionální geografické aspekty transformace zemědělství České republiky [online] 2007. [cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://geografie.webzdarma.cz/transformace.htm>>.

- [60] REVENDA, Z. *Peněžní ekonomie a centrální bankovníctví*. [Studijní materiál k dvousemestrálnímu kurzu Peněžní ekonomie a bankovníctví]. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995.
- [61] REVENDA, Z. *Banky a měnová politika*. 1. vyd. Praha: NAD ZLATO, 1991. ISBN 80-900383-3-6.
- [62] REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., BRADA, J. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vyd. Praha: MANAGEMENT PRESS, 2000. ISBN 80-7261-031-7.
- [63] *Revue politika* 1/2006. Privatizace a kapitalismus v České republice. Citace [online] 2007. [Cit. 3. 8. 2007]. Dostupné z <<http://www.cdk.cz/rp/clanky/292/privatizace-a-kapitalismui-v-ceske-republice/?PHPSESSID=acc4359...>>.
- [64] RYDVALOVÁ, P., RYDVAL, J. *Outsourcing ve firmě. Průvodce pro manažera s tipy pro české prostředí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1807-8.
- [65] SEDLÁČEK, J. *Analýza finančního zatížení českých firem v období 1996 – 2005*. Ekonomický časopis. 2007, roč. 55, č. 6, s. 582 – 593. ISSN 0013-3035.
- [66] SCHULTZOVÁ, A. a kol. *Daňovníctvo, daňová teória a politika*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007. 198 s. ISBN 978-80-8078-161-3.
- [67] SLÁVIK, Š., ROMANOVÁ, A. Předvídavost a pružnost podniků. Výsledky průzkumu. In: *Nové trendy v podnikovém managemente. Sborník z mezinárodní vědecké konference*. Košice: Podnikovohospodářská fakulta EU v Bratislavě, 2005. S. 72-78. ISBN 80-969181-3-3.
- [68] SIKOROVÁ, E. *Vstup České republiky do Evropské unie v kontextu rozvoje podnikání a aplikace české účetní a daňové terminologie*. Vědecká monografie Slezské univerzity v Opavě, Obchodně podnikatelské fakulty v Karvině. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2004. 201 s. ISBN 80-7248-277-7.
- [69] SOJKA, M. Česká ekonomika a výzva Lisabonské strategie. *Ekonomický časopis*. 2007, roč. 55, č. 3, s. 215-231. ISSN 0013-3035.
- [70] SPĚVÁČEK, V. a kol. *Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: LINDE nakladatelství, s. r. o., 2002. 525 s. ISBN 80-86131-32-7.
- [71] Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020. 115 s.
- [72] SYNEK, M. aj. 4. vyd. *Podniková ekonomika*. Praha: C. H. Beck. 2006. ISBN 820-7179-892-4.
- [73] SYNEK, M. aj. 3. vyd. *Manažerská ekonomika*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0515-X.
- [74] ŠEBESTOVÁ, J., WAGNEROVÁ, E. *Vnitřní faktory ovlivňující malé a střední podnikání*. Případová studie z Moravskoslezského kraje. *Ekonomický časopis*. 2007, roč. 55, č. 4, s. 411-424. ISSN 0013-3035.

- [75] Světová banka a Evropská banka pro obnovu a rozvoj. Studie o zemích střední a východní Evropy. 2000.
- [76] TETŘEVOVÁ, L. *Vybrané problémy finanční restrukturalizace podniků*. [Habilitační práce]. Liberec: TUL, Hospodářská fakulta. 2003. S. 19.
- [77] TOMÁNEK, J. *Reengineering a management změn*. Sborník článků, přednášek a studií. 1. vyd. Praha: Computer Press, Praha. 515 s. ISBN 80-7226-428-1.
- [78] TVRDOŇ, M. *Regulace trhu práce v ČR*. WP č. 16/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. 50 s. ISSN 1801-4496.
- [79] Úřad vlády ČR, č. j.: 02957/05-KVÚ Metodiky určování velikosti a původu administrativní zátěže podnikatelů. Citace [online] 2007. [Cit. 10. 8. 2007]. Dostupné z: Vláda České republiky/Snižování administrativní zátěže <<http://www.vlada.cz/cs/urad/reforma/sz.default.html>>.
- [80] VAŠENDOVÁ, M. *Pohyb kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenční schopnost české ekonomiky*. WP č. 17/2006. Brno: 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. 33 s. ISSN 1801-4496.
- [81] VAVRINČÍK, P., WIENEROVÁ, I. Reinžiering v priemyselných podnikoch v Slovenskej republike. *Ekonomika a spoločnosť. Vedecký časopis Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*, 2007, roč. 8, č. 2, s. 105-111. ISSN 1335-7069.
- [82] VEBER, J. aj. *Management, základy, prosperita, globalizace*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2007. 700 s. ISBN 978-80-7261-029-7.
- [83] Vláda České republiky, Usnesení vlády České republiky ze dne 29. dubna 1998 č. 298 k návrhu investičních pobídek pro investory v České republice. Cit. [10. 8. 2007] Dostupné z: <www.sedlakjan.cz/data/down/doc/vlada_298.pdf>.
- [84] VILAMOVÁ, Š. *Co přinese vstup České republiky do Evropské unie podnikatelům?* 1. vyd. Zdounky: Jiří Rotschedl, 2004.
- [85] VILČEKOVÁ, L. Využití primárneho výskumu při meraní výkonnosti firmy. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Výkonnosť organizácie prístupy k jej meraniu a hodnoteniu*. Bratislava: Slovenský komitét pre vedecké riadenie ZSVTS v Bratislave a Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, s. 259 - 263. ISBN 80-968080-5-2.
- [86] VLČEK, J. aj. *Výkladový lexikon pojmov tržní ekonomiky*. 1. vyd. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992. 215 s. ISBN 80-85605-26-0.
- [86] VITURKA, M. *Inovační profily regionů*. WP č. 11/2007. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. 35 s. ISSN 1801-4496.
- [87] VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 2000. 601 s. ISBN 80-85963-21-3.

- [88] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
- [89] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.
- [90] Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).
- [91] Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.
- [92] Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.
- [93] ZBOŘILOVÁ, H., ŽÍDEK, L. *Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let*. WP č. 6/2005. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2005. 24 s. ISSN 1801-4496.
- [94] ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky 1989 –2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 243 s. ISBN 80-7179-922-X.

BIBLIOGRAFIE

- [1] BŮHM, A. *Úvěrové pojištění jako nový prvek ochrany zájmů českých podniků v zahraničním obchodě*. [Habilitační práce]. Liberec: TUL, Hospodářská fakulta. 2001. 122 s.
- [2] BREINEK, P. *Vybrané institucionální aspekty ekonomické výkonnosti*. WP č. 2/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. 35 s. ISSN 1801-4496.
- [3] BusinessInfo.cz Databáze antidumpingových a vyrovnávacích opatření EU. [online]. [cit. 6. 8. 2007] Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/registrydatabaze/databaze/antidump-vyrovnavaci-..>>.
- [4] Centrum pro sociální a ekonomické strategie Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*. 1. vyd. Praha: Gutenberg, 2001. 245 s. ISBN 80-86349-02-0.
- [5] DOLEŽALOVÁ, J. Vliv politiky na konkurenceschopnost České republiky. WP č. 11/2006. 1. vyd. Brno: Centrum konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. 46 s. ISSN 1801-4496.
- [6] Ekonomické problémy transformace hospodářství České republiky s přihlédnutím ke specifikům Euroregionu NISA. Výzkum regionálního rozvoje VÚSC – Liberecký kraj. In Sborník prací výzkumného záměru, VI. díl, HF TUL 2005, ISBN 80-7083-916-3.
- [7] Ekonomické problémy transformace hospodářství České republiky s přihlédnutím ke specifikům Euroregionu NISA, Příprava českého hospodářství pro vstup do EU se zaměřením na podporu regionů. In Sborník prací výzkumného záměru, VI. díl, HF TUL 2005, ISBN 80-7083-916-3.
- [8] Finanční zpravodaj č. 11-12/2003. *České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle Vyhlášky č. 500/2002 Sb.*
- [9] FISCHER, S. THE TRANSITION ECONOMIES AFTER TEN YEARS. [online]. [cit. 6. 8. 2007] Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w/7664>>.
- [10] GERBER, J., E. *Podnikatelský mýtus*. 2. vyd. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-092-9.
- [11] HASPROVÁ, O. *Základy účetnictví*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2004. ISBN 80-7083-780-2.
- [12] HASPROVÁ, O. Oceňování aktiv a dluhů v účetnictví a některé z jeho důsledků. In *Ekonomika a informatika na přelomu tisíciletí*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1999, s. 32-36. ISBN 80-7083-359-9.
- [13] HINDLS, R., HOLMAN, R., HRONOVÁ, S. a kol. *Ekonomický slovník*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-86547-02-7.
- [14] HINDLS, R., HRONOVÁ, S., NOVÁK, I. *Metody statistické analýzy pro ekonomy*. 2. vyd. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-013-9.

- [15] HINDLS, R., HRONOVÁ, S., SEGER, J. Statistika pro ekonomy. 4. vyd. Praha: Professional Publishing, 2003. ISBN 80-86419-52-5.
- [16] CHROMEČEK, M. Dlouhodobé efekty monetární politiky: může ČNB ovlivnit ekonomický růst? WP 12/2006. 1. vyd. Brno: Centrum konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006. 35 s. ISSN 1801-4496.
- [17] JÁČ, I. *Základy podnikové ekonomiky 2. část*. 1. vyd. Liberec: TUL, 21002. ISBN 80-7083-578-8.
- [18] JÁČOVÁ, H. Le genèse du système bancaire tchèque. Les banques et le financement des entreprises. Partie – double. Revue internationale de comptabilité comparée, 2002. S. 31-41. ISSN/ACE 1293-285X.
- [19] JIRÁSEK, J. Transformační řízení. 1. vyd. Praha: Grada, 1993. 288 s. ISBN 80-85623-71-4.
- [20] KADERÁBKOVÁ, A. Strukturální změny české ekonomiky v období transformace. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky 3/2004. 1. vyd. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004. 154 s. ISBN 80-86729-10-9.
- [21] Kol. katedry světové ekonomiky VŠE Praha. Proměny světové ekonomiky a Česká republika. 1. vyd. Bělá pod Bezdězem: Nakladatelství Máchova kraje, 1996. 324 s. ISBN 80-901730-4-7.
- [22] KRAFT, J., BEDNÁŘOVÁ, P. *Ekonomie. Teorie a příklady*. 1. vyd. Liberec: HF TUL, 2003. ISBN 80-7083-748-9.
- [23] KRAFT, J., FÁREK, J. *SVĚTOVÁ EKONOMIKA*. 1. vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik, 2003. ISBN 80-7083-712-8.
- [24] LANDOROVÁ, A., ČECHLOVSKÁ, Š., JÁČOVÁ, H., DUBOVÁ, M. *Obchodní bankovníctví*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2007. 218 s. ISBN 978-80-7372-191-6.
- [25] Nařízení vlády č. 61/1993 Sb. k provedení zákona o oddělení měny.
- [26] Nařízení vlády č. 303/1995 Sb., o minimální mzdě.
- [27] OTÁHAL, T. *Je úplatkářství dobrá cesta k efektivnějšímu vymáhání práva?* WP č. 1/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. ISSN 1801-4496.
- [28] Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online] 2007. [Cit. 8. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/status.html>>.
- [29] PRSKAVCOVÁ, M., MARŠÍKOVÁ, K., ŘEHOŘOVÁ, P., ZBRÁNKOVÁ, M. Syntetická studie, Problematika Corporate Social Responsibility se zaměřením na lidský kapitál, Gender Studies a environmentální management. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-289-0.

- [30] SEREGHYOVÁ, J. *Investice realizované podniky transformačních zemí v zahraničí*. Institut integrace ČR do evropské a světové ekonomiky Vysoké školy ekonomické Praha. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2004. 70 s. ISBN 80-8641-65-7.
- [31] SIROVÁTKA, T. a kol. *Problémy trhu práce a politiky zaměstnanosti*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, Masarykova univerzita a Národní vzdělávací fond. Brno, Praha, 2003.
- [32] SIXTA, J., MAČÁT, V. *Logistika teorie a praxe*. 1. vyd. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-2510573-3.
- [33] Směrnice, kterou se upravuje postup ČSÚ při přidělování identifikačních čísel a identifikačních kódů pořadové číslo 23/2003. Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 – 2020. S. 57.
- [34] STIGLITZ, J. Growth, Initial Conditions, Law and Speed of Privatization in Transition Countries: 11 Years Later. [online] 2007. [Cit. 8. 8. 2007]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w11992>>.
- [35] STRNAD, P., MYSLIVCOVÁ, S. *Kapitoly z průmyslového marketingu*. Liberec: TUL, 2002.
- [36] SYROVÁTKOVÁ, J. Hospodářská komora České republiky. *E + M, časopis Ekonomie a Management*, č. 1/2004, Liberec, ISSN 1212-3609.
- [37] SYROVÁTKOVÁ, J. Marketing a Junior achievement. In *Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí*, HF TUL 2004, ISBN 80-7083-822-1.
- [38] SYROVÁTKOVÁ, J. Obchodní logistika a specializované prodejní jednotky. In *Sborník z konference Logistika v teorii a praxi*. S. 153 – 157, Liberec 2004, ISBN 80-7083-813-2.
- [39] SYROVÁTKOVÁ, J. Role franchisy v transformaci podnikatelských subjektů v ČR. In *Sborník příspěvků ze 3. mezinárodního sympozia na téma České podnikatelství v evropském prostoru – 2004*, HF TUL 2004, ISBN 80-7083-820-5.
- [40] SYROVÁTKOVÁ, J. Partnerství veřejného a soukromého sektoru – financování PPP, In *Sborník příspěvků ze 4. mezinárodního sympozia České podnikatelství v evropském prostoru 2005 se zaměřením na Revitalizaci brownfields (neprůmyslových deprimujících zón) v Libereckém kraji*, HF TUL 2005, ISBN 80-7083-925-2.
- [41] SYROVÁTKOVÁ, J. Úkoly finančního arbitra po vstupu České republiky do Evropské unie, In *Sborník příspěvků z mezinárodní konference Rozšířená EU, Ekonomické a lingvistické aspekty spolupráce*, HF TUL 2005, ISBN 80-7083-928-7.
- [42] SYROVÁTKOVÁ, J. Alternativní financování podnikatelské činnosti v České republice, In *Sborník příspěvků z 1. mezinárodní konference studentů doktorského studijního programu*, Ústav managementu, FaME, UTB ve Zlíně. S. 211 – 221. ISBN 80-7318-257-2.

- [43] SYROVÁTKOVÁ, J. Podmínky vytvořené obcemi pro činnost podnikatelských subjektů v regionálním kontextu, *In Sborník příspěvků ze VII. Mezinárodní konference LIBERECKÉ EKONOMICKÉ FÓRUM 2005, 13. – 14. 9. 2005*, HF TUL 2005. S. 540 – 546. ISBN 80-7083-953-8.
- [44] SYROVÁTKOVÁ, J. Vývoj daňových příjmů obcí Libereckého kraje, *E + M, časopis Ekonomie a Management, č. 1/2006*, Liberec. S. 73 – 81. ISSN 1212-3609.
- [45] SYROVÁTKOVÁ, J. Financování brownfields z prostředků evropské investiční banky, *Mezinárodní pracovní seminář Katedry městského inženýrství na téma: Využití brownfields neprůmyslového charakteru, 22. – 24. března 2006*, Ostrava, VŠB – Technická univerzita Ostrava, Fakulta stavební. S. 3 – 10. ISBN 80-248-1042-5.
- [46] SYROVÁTKOVÁ, J. Vliv daňového zatížení na transformaci podnikatelské činnosti českého subjektu, podnikajícího v příhraniční oblasti, *In Sborník příspěvků z mezinárodní konference globalizace versus regionalismus, 10. – 11. dubna 2006*, HF TUL Liberec. S. 299 – 309. ISBN 80-7372-088-4.
- [47] SYROVÁTKOVÁ, J. Ralsko jako potenciální objekt cestovního ruchu, *In Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí Bývalý vojenský prostor Ralsko a jeho potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, 26. dubna 2006*, Mimoň. Město Mimoň ve spolupráci s Katedrou marketingu HF TUL Liberec, Agenturou regionálního rozvoje Liberec a Vlastivědným muzeem a galerií v České Lípě. S. 84 – 90. ISBN 80-239-7313-4.
- [48] SYROVÁTKOVÁ, J. Ploučnice, *In Sborník příspěvků z konference Ploučnice a její přínos pro region z hlediska cestovního ruchu, 27. dubna 2006*, Mimoň. Město Mimoň ve spolupráci s Katedrou marketingu HF TUL Liberec, Agenturou regionálního rozvoje Liberec a Vlastivědným muzeem a galerií v České Lípě. S. 72 – 79. ISBN 80-239-7312-6.
- [49] SYROVÁTKOVÁ, J. Vliv logistických procesů při transformaci podnikatelské činnosti, *In Sborník příspěvků ze 4. mezinárodní konference Logistika jako nástroj při řízení toku materiálu, 27. dubna 2006*, HF TUL Liberec. S. 80 – 83. ISBN 80-7372-059-0.
- [50] SYROVÁTKOVÁ, J. Transformace podnikatelské činnosti z důvodu orientace na podmínky podnikání v Polsku. *In Recenzovaný sborník příspěvků z 2. mezinárodní konference studentů doktorského studijního programu. Mezinárodní Baťova doktorandská konference 27. dubna 2006*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky. S. 231 – 239. ISBN 80-7318-384-6.
- [51] SYROVÁTKOVÁ, J. Vliv brownfields na transformaci podnikové činnosti. *In Sborník příspěvků z 5. ročníku mezinárodního sympozia České podnikatelství v evropském prostoru 2006 se zaměřením na ROZVOJ A POTŘEBY REGIONU. 19. září 2006*. HF TUL Liberec. S. 52 – 55. ISBN 80-7372-111-2.
- [52] SYROVÁTKOVÁ, J. Metodika pro revitalizaci brownfields. Liberec: TUL, 2006. S. 27 – 35, 38 – 44. ISBN 80-239-7939-7. Zpracováno v rámci projektu Ministerstva pro místní rozvoj ČR č. WB – 13 – 04 „Regenerace neprůmyslových deprimujících zón jako součást strategie regionálního rozvoje“.

- [53] SYROVÁTKOVÁ, J. Zlepšuje novela zákona o veřejných zakázkách a koncesní zákon konkurenceschopnost podniků? *In Sborník příspěvků z mezinárodní konference Konkurenceschopnost podniků v kontextu trvale udržitelného rozvoje*, 23. – 24. 11. 2006. Technická univerzita v Liberci, 2007. S. 153 – 162. ISBN 978-80-87042-05-2.
- [54] SYROVÁTKOVÁ, J. Vývoj daňových příjmů obcí Libereckého kraje 2001 – 2005. *In Recenzovaný sborník příspěvků ze 3. konference studentů doktorského studijního programu z Mezinárodní Baťovy doktorandské konference*, 12. 4. 2007. Fakulta managementu a ekonomiky ve Zlíně, UTB Zlín, 2007. S. 312. ISBN 978-80-7318-529-9.
- [55] SYROVÁTKOVÁ, J. Financování podnikatelské činnosti ze zahraničních finančních prostředků. *In Sborník příspěvků I. ročníku mezinárodní konference PFAMEI Právní a finanční aspekty mezinárodní ekonomické integrace*, 8. - 9. 5. 2007. Masarykova univerzita, Brno, 2007. S. 56 - 67. ISBN 978-80-210-4286-5.
- [56] SYROVÁTKOVÁ, J. Vliv změny ceny energií na prohlubování regionálních disparit. *In Sborník příspěvků z 2. mezinárodní vědecké konference*, 22. – 23. 11. 2007. Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, 2007. S. 400 - 403. ISBN 978-80-903914-2-0.
- [57] SYROVÁTKOVÁ, J. Nejčastější důvody, které vedou ke transformaci podnikových činností v Libereckém kraji. *In Sborník příspěvků z 2. mezinárodní vědecké konference*, 22. – 23. 11. 2007. Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, 2007. S. 396 - 399. ISBN 978-80-903914-2-0.
- [58] SYROVÁTKOVÁ, J. Jak ovlivnila změna lidského kapitálu transformaci podniků v Libereckém kraji? *In Problematika Corporate Social Responsibility se zaměřením na lidský kapitál, Cender Studis a environmentální management*. PRSKAVCOVÁ, M., MARŠÍKOVÁ, K., ŘEHOŘOVÁ, P., ZBRÁNKOVÁ, M. Liberec: TUL, 2007. S. 219 – 225. ISBN 978-80-7372-289-0.
- [59] SZABO, L., VARCHOLOVA, T. DUBOVICKÁ, L. *Manažment rizika*. 1. vyd. Bratislava: ekonom, 2005. ISBN 80-225-1949-9.
- [60] URAMOVÁ, M. aj. *Ekonomické a sociálne aspekty transformácie slovenského hospodárstva v jej pôsobení na ľudský subjekt*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2001. 145 s. ISBN 80-8055-57-6.
- [61] URBÁNEK, V. Nehmotné investice a jejich návratnost: měření lidského kapitálu. *In: Sborník příspěvků z mezinárodní konference: Transformace hospodářství ČR před vstupem do EU*. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-738-1.
- [62] Usnesení vlády České republiky ze dne 17. února 1999 č. 145 o jmenování pracovní skupiny pro dopracování materiálu “Rozvojový program revitalizace a restrukturalizace průmyslových podniků nacházejících se v přechodných potížích”.
- [63] Usnesení vlády ČR č. 533/1991, o zabezpečení slučitelnosti československého právního řádu s právem Evropských společenství.
- [64] Usnesením vlády ČR č. 704/1997.

[65] Vyhláška Ministerstva financí č. 75/2000 Sb., kterou se provádí Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (Zákon o pojišťovnictví).

[66] Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení Zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

[67] Vyhláška č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do Obchodního rejstříku.

[68] Vyhláška 259/1991 Sb., kterou se stanoví způsob tvorby a použití účelových pojistných fondů.

[69] Vyhláška ČNB č. 62/1993 Sb., kterou se provádí zákon o oddělení měny.

[70] Vyhláška Ministerstva financí č. 52/1994 Sb., kterou se stanoví tvorba, použití a způsob umístění prostředků technických rezerv pojišťovny.

[71] WÖHE, G. *Úvod do podnikového hospodářství*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-014-1.

[72] Zákon č. 528/1990 Sb., devizový zákon.

[73] Zákon č. 219/2005 Sb., devizový zákon.

[74] Zákon č. 320/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje Zákon České národní rady č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví.

[75] Zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech.

[76] Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

[77] Zákon č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů.

[78] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

[79] Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech.

[80] Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

[81] Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí.

[82] Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

[83] Zákon č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty.

[84] Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

[85] Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční.

[86] Zákon č. 530/1990 Sb., o dluhopisech.

- [87] Zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech.
- [88] Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti.
- [89] Zákon č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení.
- [90] Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi.
- [91] Zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech.
- [92] Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.
- [93] Zákon o
- [94] Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.
- [95] Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.
- [96] Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.
- [97] Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu.
- [98] Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).
- [99] Zákon č. 60/1993, o oddělení měny.
- [100] Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšné společnosti.
- [101] Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže.
- [102] Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti.
- [103] Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby (tzv. velká privatizace).
- [104] Zákon č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby (Zákon o prodeji půdy).
- [105] Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.
- [106] Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.
- [107] Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.
- [108] Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla).
- [109] Zákon České národní rady č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví.

- [110] Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (Zákon o pojišťovnictví).
- [111] Zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání.
- [112] Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.
- [113] Zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky (Zákon o PF ČR).
- [114] Zákon č. 357/1992 Sb., o prodeji půdy.
- [115] Zákon č. 124/2000 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředků a platebních systémech.
- [116] Zákon č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby.
- [117] Zákon České národní rady č. 500/1990 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby.
- [118] Zákon č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodu majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky.
- [119] Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).
- [120] Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů.
- [121] Zákon č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních.
- [122] Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních.
- [123] Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních a úvěrových družstvech.
- [124] Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků.
- [125] Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.
- [126] Zákon č. 299/1992 Sb., o státní podpoře malého a středního podnikání.
- [127] Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě.
- [128] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.
- [129] Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku.
- [130] Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku.
- [131] Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření
- [132] Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

- [133] Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (Zákon o půdě).
- [134] Zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících.
- [135] Zákon č. 1/1993 Sb., o zaměstnanosti.
- [136] Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem.
- [137] Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd.
- [138] Zákon č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku České republiky a o působnosti Ministerstva financí.
- [139] Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu.
- [140] ŽÁK, M. aj. Vnitřní a vnější podmínky restrukturalizace a hospodářská politika v ČR. 1. vyd. Praha: OECONOMICA, 2001. ISBN 80-245-0257-7.
- [141] ŽÍTEK, V., KUNC, J., TONEV, P. *Vybrané indikátory regionální konkurenceschopnosti a jejich vývoj*. WP č. 21/2006. 1. vyd. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. 38 s. ISSN 1801-4496.
- [142] ŽIŽKA, M. *Ekonomika a řízení podniku*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2005. ISBN 80-7083-973-2.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A	Legislativní proces
Příloha B	Evropské společnosti
Příloha C	Klamavá reklama
Příloha D	Metodika empirického výzkumu
Příloha E	Dotazníkové šetření pro fyzické osoby
Příloha F	Dotazníkové šetření pro právnické osoby
Příloha G	Legenda k dotazníkovému šetření

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří přispěli k vytvoření této práce. Především děkuji vedoucímu mé disertační práce doc. Ing. Josefu Sixtovi, CSc. za odborné vedení a porozumění a svým kolegyním a kolegům, kteří se svými cennými radami a připomínkami podíleli na zkvalitnění této práce.

Děkuji také své rodině a především své dceři Bc. Janě Hamplové za podporu, kterou mi poskytovali v průběhu mého studia a zvláště v době zpracování konečné podoby disertační práce.